

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
EKONOMIKOS IR VERSLO INSTITUTAS

MONIKA DAUGÉLAITĖ

Viešojo sektoriaus ekonomika

EUROPOS SAJUNGOS STRUKTŪRINIAI FONDAI IR
JŲ REIŠMĖ LIETUVOS EKONOMIKAI

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas:
Prof. hab. dr. Gediminas Davulis

VILNIUS, 2013

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
EKONOMIKOS IR VERSLO INSTITUTAS

EUROPOS SAJUNGOS STRUKTŪRINIAI FONDAI IR JŲ REIKŠMĖ LIETUVOS EKONOMIKAI

Viešojo sektoriaus ekonomikos magistro baigiamasis darbas
Studijų programa 621L10010

Darbo vadovas:

Prof. hab. dr. Gediminas Davulis

Recenzentas

2013 04

Atliko:

VSEmns1-01 gr. stud.

M. Daugėlaitė

2013 04

VILNIUS, 2013

TURINYS

ĮVADAS.....	7
1. EUROPOS SAJUNGOS REGIONINĖ POLITIKA: ESMĖ IR TURINYS.....	9
1.1. ES regioninės politikos koncepcija.....	9
1.2. ES regioninės politikos tikslai ir principai.....	11
1.3. ES regioninės politikos instrumentai.....	17
1.4. ES regioninės politikos probleminiai aspektai.....	23
1.5. ES Struktūrinių fondų paramos administravimo sistema Lietuvoje.....	25
2. ES STRUKTŪRINIŲ FONDŲ FINANSINĖS PARAMOS ĮSISAVINIMO LIETUVOJE ANALIZĖ.....	29
2.1. ES struktūrinės paramos lėšų įsisavinimas 2004-2006 m. BPD laikotarpiu.....	29
2.2. ES struktūrinės paramos lėšų įsisavinimas 2007-2013 m. programavimo laikotarpiu.....	36
2.3. ES paramos lėšų panaudojimo strategija 2014-2020 m.: Nacionalinės pažangos programa..	45
2.4. ES struktūrinių fondų paramos panaudojimo Lietuvoje iššūkiai.....	49
3. EUROPOS SAJUNGOS STRUKTŪRINIŲ FONDŲ PARAMOS LĖŠŲ ĮTAKA LIETUVOS EKONOMIKAI.....	52
3.1. Tyrimo metodika.....	52
3.2. Europos Sąjungos struktūrinių fondų įtaka pagrindiniams Lietuvos makroekonominiams rodikliams:tyrimo rezultatai.....	54
3.2.1. Europos Sąjungos struktūrinių fondų poveikis šalies BVP lygiui.....	54
3.2.2. Europos Sąjungos struktūrinių fondų poveikis Lietuvos biudžeto deficitui.....	56
3.2.3. Europos Sąjungos struktūrinių fondų poveikis infliacijai.....	58
3.2.2. Europos Sąjungos struktūrinių fondų įtaka užimtumo lygiui.....	59
3.2.3. Europos Sąjungos struktūrinių fondų poveikis Lietuvos prekybos balansui.....	61
3.3. Tyrimo rezultatų apibendrinimas.....	62
IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS.....	64
LITERATŪRA.....	66
ANOTACIJA.....	71
ANOTATION.....	72
SANTRAUKA.....	73
SUMMARY.....	74
PRIEDAI.....	75

LENTELĖS

1 lentelė. ES struktūriniai fondai ir jų intervencijos sritys.....	21
2 lentelė. Potencialių pareiškėjų žinios apie atskiras veiksmų programas.....	40
3 lentelė. Visuomenės žinios apie ES paramą ir asmeninės ES paramos naudos vertinimas.....	42
4 lentelė. Koreliacijos koeficientų įverčių skalė.....	53

PAVEIKSLAI

1 pav. ES regioninės paramos pasiskirstymas 2000-2006 m.	12
2 pav. ES regioninės paramos pasiskirstymas 2007-2013 m. pagal Suartėjimo bei Konkurencingumo ir Užimtumo tikslus.....	14
3 pav. Struktūriniais fondams skirtų lėšų pasiskirstymo raida.....	22
4 pav. 2007-2013 m. ES struktūrinės paramos Lietuvoje administravimo schema.....	26
5 pav. ES Struktūrinių fondų parama pagal BPD prioritetus	30
6 pav. I prioriteto projektų įgyvendinimui panaudotų lėšų paskirstymas 2004– 2009 m.....	31
7 pav. II prioriteto projektų įgyvendinimui panaudotų lėšų paskirstymas 2004– 2009 m.	32
8 pav. III prioriteto projektų įgyvendinimui panaudotų lėšų paskirstymas 2004– 2009 m.....	33
9 pav. IV prioriteto projektų įgyvendinimui panaudotų lėšų paskirstymas 2004– 2009 m.....	34
10 pav. ES struktūrinės paramos pagal BPD įsisavinimo eiga.....	35
11 pav. Vidutiniai ES struktūrinės paramos įsisavinimo tempai pagal BPD.....	36
12 pav. Įsisavintos ES struktūrinių fondų lėšos Lietuvoje nuo BPD įgyvendinimo pradžios.....	37
13 pav. 2007-2013 m. ES struktūrinės paramos pasiskirstymas pagal veiksmų programas.....	38
14 pav. Skirtas EŽŪFKP finansavimas valstybėms 2007-2013 m.....	42
15 pav. EK įvykdytų mokėjimų dalis procentais nuo visų skirtų ES struktūrinių fondų lėšų 2011 m.	43
16 pav. ES paramos naudą jaučiančių gyventojų apklausos rezultatai.....	44
17 pav. Europos Sąjungos paramos dalis LR valstybės biudžete.....	45
18 pav. 2014-2010 metų Nacionalinės pažangos programos prioritetai.....	47
19 pav. BVP lygio ir įsisavintos ES struktūrinės paramos pokyčiai Lietuvoje 2004-2012 m.....	55
20 pav. Biudžeto deficito ir įsisavintos ES struktūrinės paramos pokyčiai Lietuvoje 2004-2012 m.....	57
21 pav. Infliacijos lygio ir įsisavintos ES struktūrinės paramos pokyčiai Lietuvoje 2004-2012 m.....	58
22 pav. Užimtumo lygio ir įsisavintos ES struktūrinės paramos pokyčiai Lietuvoje 2004-2012 m.....	60
23 pav. Eksporto ir įsisavintos ES struktūrinės paramos pokyčiai Lietuvoje 2004-2012 m.....	61

SANTRUMPOS

BPD – Lietuvos 2004-2006 m. bendrasis programavimo dokumentas

BVP – bendrasis vidaus produktas

BŽŪP – Bendroji žemės ūkio politika

EK – Europos komisija

ERPF – Europos regioninės plėtros fondas

ES – Europos Sąjunga

ESF – Europos socialinis fondas

EŽŪGF – Europos žemės ūkio garantijų fondas

EŽŪFKP – Europos žemės ūkio fondas kaimo plėtrai

EŽŪGOF – Europos žemės ūkio garantijų ir orientavimo fondas

NPP – Nacionalinės pažangos programa

SVKI – vidutinis metinis suderintas vartotojų kainų indeksas

ŽOFI – Žuvininkystės orientavimo finansinis instrumentas

IVADAS

Temos aktualumas. Jau 2000 metais Lisabonoje vykusiame viršūnių susitikime Europos Sąjungos vyriausybių vadovai nustatė pagrindinį ES tikslą: ES ekonomiką paversti konkurencingiausia pasaulyje. Siekiant padėti atsiliekantiems šalims, tarp jų ir Lietuvai, stiprinti ekonomiką, ES suformavo Struktūrinius paramos fondus, kurių teikiama finansinė parama padėtų mažinti ES valstybių ekonominio ir socialinio išsivystymo skirtumus, bei padėtų pagerinti šalies konkurencingumą tarp kitų ES šalių. Taigi nuo pat Lietuvos įstojimo į ES, t. y. nuo 2004 m. Lietuvos ekonomikai stiprinti yra naudojamos ES Struktūrinių fondų paramos lėšos. Pirmasis paramos etapas, kurio metu mūsų šaliai buvo skiriamos ES struktūrinės paramos lėšos pagal 2004-2006 m. Bendrojo programavimo dokumentą (BPD) jau baigėsi. Šiuo metu Lietuvai yra teikiama Struktūrinių fondų parama pagal 2007-2013 m. programą, bet tuo pačiu jau yra ruošiamasi ir 2014-2020 m. ES struktūrinės paramos laikotarpiui, kuris bus jau trečiasis nuo Lietuvos įstojimo į Europos Sąjungą.

Tenka pastebėti, kad ES struktūrinės paramos panaudojimo tema Lietuvoje yra itin aktuali ir reikalaujanti gilesnės analizės ypač šiuo metu, kuomet ekonomika pamažu atsigauna ir pagrindiniai šalies makroekonominiai rodikliai gerėja, artėdami prie ES vidurkio. Šiai dienai naujausiais Europos Komisijos duomenimis Lietuva nuo 2004 m. pradžios iki 2012 m. pabaigos jau yra įsisavinusi daugiau kaip 18 mlrd. litų ir yra viena iš ES lyderių pagal skirtų struktūrinių lėšų įsisavinimą. Taigi, rengiantis naujam 2014-2020 m. ES Struktūrinės paramos programavimo periodui, tampa itin aktualu nustatyti ryšį tarp ES Struktūrinių fondų finansinių investicijų ir pagrindinių šalies makroekonominių rodiklių kaitos jau nuo pat 2004 m. BPD finansavimo pradžios.

Temos ištirtumas. Tyrimo metu buvo išstudijuota daug lietuvių ir užsienio autorių darbų, mokslinių straipsnių, internetinių šaltinių, kuriuose ES struktūriniai fondai ir jų parama analizuojami įvairiais aspektais. Regioninės politikos naudos ir ES Struktūrinių fondų įsisavinimo vadybiniais aspektais Lietuvoje domisi ir juos nagrinėja tokie autoriai kaip Malkin I. (2007) Bruneckienė J. (2011), Valickas A. (2009), Galinienė B. (2007), Kazėnas G. (2008), Ačaitė V. (2005) ir kt. Apie ES struktūrinių fondų panaudojimą atskirose srityse, panaudojimo problemas bei apie pačius ES paramos fondus apskritai taip pat yra parašyta daug mokslinių darbų, tokių autorių kaip Evans A. (2005), Maniokas K. (2005), Lukoševičienė R. (2006) Lammers K. (2006) ir dar daug kitų užsienio ir lietuvių autorių.

Tyrimo problema. Mokslinėje literatūroje pateikiama nemažai skirtingų ES struktūrinių fondų panaudojimo ir įsisavinimo analizės aspektų skirtingais rakursais, o apie ES struktūrinių fondų

panaudojimą atskirose srityse, bei apie pačius ES paramos fondus apskritai taip pat yra atlikta daug įvairių tyrimų. Tačiau ES Struktūrinių fondų paramos įtaka Lietuvos ekonomikai ir jos pagrindinių makroekonominių rodiklių kaitai yra mažai nagrinėjama tema ir dėl to reikalaujanti išsamesnės analizės. Dėl šios priežasties tampa būtina ne tik išanalizuoti ES struktūrinės paramos įsisavinimo rezultatus atskirais ES paramos programavimo laikotarpiais, bet ir nustatyti, ar egzistuoja ryšys tarp ES Struktūrinių fondų finansinių investicijų ir pagrindinių šalies makroekonominių rodiklių kaitos, bei koks šio egzistuojančio ryšio stiprumas.

Tyrimo **objektas**. Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos lėšos ir jų panaudojimo įtaka Lietuvos ekonominei būklei.

Tikslas – nustatyti ES struktūrinių fondų panaudojimo įtaką Lietuvos ekonomikai, pasireiškiančią per pagrindinių makroekonominių rodiklių Lietuvoje pokyčius, matomus per 2004-2012 m. laikotarpį. Tikslui pasiekti išsikeliami šie **uždaviniai**:

1. Išnagrinėti ir pateikti Europos Sąjungos regioninės politikos esmę ir turinį bei išsamiai išanalizuoti ES struktūrinius fondus kaip regioninės politikos instrumentus.

2. Atlikti ES struktūrinių fondų finansinės paramos įsisavinimo Lietuvoje analizę bei trumpai pristatyti numatomą 2014-2020 m. ES struktūrinių fondų paramos panaudojimo strategiją.

3. Išanalizuoti ES struktūrinių fondų poveikį penkiems Lietuvos makroekonominiams rodikliams: BVP, biudžeto balansui, infliacijai, užimtumui ir eksportui.

Darbo tyrimo koncepcija ir metodai. Rašant darbą buvo naudojama mokslinės literatūros analizė ir sisteminimas, teisės aktų analizė, statistinių duomenų lyginamoji analizė, porinės regresijos modelio taikymas. Darbe, apibūrinant ES regioninės politikos ir ES struktūrinių fondų sąvokas, jų esmę bei turinį buvo naudojami pirminių ir antrinių šaltinių, sociologinių tyrimų, teisės aktų analizės, studijų ir aprašomasis metodai. Nustatant ES struktūrinių fondų paramos lėšų įtaką Lietuvos ekonomikai buvo atliekama statistinių duomenų, ataskaitų analizė. Duomenų lyginimui naudojama lyginamoji analizė. Trečiojoje tiriamojoje darbo dalyje, siekiant nustatyti ryšį tarp ES struktūrinių fondų investicijų ir pasirinktų makroekonominių rodiklių, naudojami šiuolaikiniai statistinės analizės metodai. Kiekvienam uždaviniui skirta atskira darbo dalis, kurios dar suskirstytos į smulkesnes potemes. Darbo pabaigoje pateikiamos su uždaviniais susietos loginės išvados.

Šis darbas yra naudingas tuo, jog jame yra atskleidžiama ES struktūrinių fondų teikiama nauda Lietuvai, jos poveikis šalies ekonomikos raidai ir formuluojamos gairės bei rekomendacijos ateičiai, galinčios pasitarnauti tiksliau apibrėžiant sekančio programavimo laikotarpio ES lėšų panaudojimo kryptis ir prioritetus.

1. EUROPOS SAJUNGOS REGIONINĖ POLITIKA: ESMĖ IR TURINYS

Europos Sąjunga (ES) – tai ekonominė bei politinė bendrija, kurią sudaro 27 Europos šalys su skirtingomis tradicijomis, vertybės bei nevienodu ekonominiu bei socialiniu išsivystymu. Ypač pažymėtini dideli ES senbuvių šalių, t.y. vakarų šalių bei ES naujokių narių - Vidurio bei Rytų Europos šalių skirtumai.

Kaip pastebi B. Galinienė (2007, P. 314-315) senbuvės Vakarų Europos šalys yra istoriškai senos rinkos ekonomikos šalys su stipriai išplėtotu finansų sektoriumi, kuriose vyrauja didelių pajamų ekonomika. Tuo tarpu ES naujokės Vidurio ir Rytų Europos šalys yra gana jaunos rinkos ekonomikos šalys su vidutinių pajamų ekonomika. Kaip pavyzdį galima pateikti bendrojo vidaus produkto (BVP), tenkančio vienam gyventojui, skirtumą tarp šių dviejų Europos dalių, kuris yra apie 2-4 kartai, o lyginant turtingiausią Europos Sąjungos šalį su neturtingiausią šalimi, t.y. Liuksemburgą su Bulgarija šis skirtumas išauga net iki 7,7 karto. Būtina pabrėžti, kad ekonomiškai stipresniuose ES regionuose yra žymiai greitesnė kapitalo apyvarta, gaunamas didesnis pelnas, sparčiau diegiamos mokslo ir technologijų inovacijos, kas, savo ruožtu, nulemia didesnę investuotojų pritraukimą bei naujų darbo vietų įkūrimą. Tuo tarpu ekonomiškai silpnesni ES regionai, tame tarpe ir Lietuva, dėl menkiau išvystytos ekonomikos susiduria su tokiomis problemomis kaip aukštas nedarbo lygis, mažos pajamos, nepatrauklios sąlygos verslui ir užsienio investicijoms.

Ekonominiai skirtumai tarp atskirų ES šalių yra akivaizdžiai matomi, ir yra laikomi esmine problema siekiant darnaus visos ES ekonomikos augimo bei einant link vieno svarbiausių ES tikslų – paversti ES ekonomiką konkurencingiausią pasaulyje. Dėl šios priežasties Europos Sąjunga formuodama ekonominę politiką ir suvokdama, kad šiuos regioninius skirtumus tarp ES šalių būtina mažinti, įgyvendina regioninę politiką. Ja siekiama įvairiomis priemonėmis, o labiausiai finansinėmis, spręsti ekonominio, socialinio ir aplinkos būklės netolygumo atsiradusio ES šalyse problemas (Bruneckienė J. ir kt. 2011, P. 129). Nuoseklus šių regioninių skirtumų mažinimas Europos Sąjungos šalyse yra vienas pagrindinių ES tikslų, tad jį būtina išanalizuoti plačiau, šiame skyriuje atskleidžiant regioninės politikos esmę ir turinį.

1.1. ES regioninės politikos koncepcija

Plečiantis Europos Sąjungai ir palaipsniui prisijungiant vis naujoms narėms, skirtumai tarp atskirų ES regionų vis ryškėja, o ne retai net ir auga. Kaip jau buvo minėta, siekiant suvienodinti ES

šalių ekonominio išsivystymo lygį bei mažinti regioninius skirtumus, kurių negali paveikti konkurencijos jėgos, Europos Sąjunga įgyvendina regioninę politiką.

Regioninę politiką skirtingi mokslininkai apibrėžia skirtingai. Tačiau būtina pabrėžti, kad regioninė politika platesne prasme sinonimiškai dažnai mokslinėje literatūroje įvardinama ir kaip *struktūrinė politika* bei *sanglaudos politika*. G. Kazėnas (2008, P. 60) analizuodamas regioninės politikos koncepciją, pabandė paaiškinti, kuo skiriasi ES regioninė politika nuo struktūrinės ir sanglaudos politikos. Autorius pabrėždamas, kad visų trijų šių politikų esminis tikslas yra tas pats, t.y. socialinė ir ekonominė sanglauda, išskyrė šiuos išryškėjusius sanglaudos ir struktūrinės politikos skirtumus nuo regioninės politikos: sanglaudos politika, autoriaus teigimu, išimtinai skatina ekonominę ir socialinę sanglaudą, tuo tarpu struktūrinė politika apima visas politikas, kurios daugiau ar mažiau yra susijusios su ekonominiais bei socialiniais reikalais. Tačiau nepaisant šio autoriaus regioninės politikos koncepcijos atskyrimo nuo struktūrinės ir sanglaudos politikos sąvokų, dauguma autorių šiuos terminus moksliniuose darbuose naudoja kaip sinonimus. Dėl šios priežasties šiame darbe minėtos trys regioninės, struktūrinės ir sanglaudos politikos koncepcijos taip pat yra traktuojamos kaip sinonimai.

Analizuojant regioninės politikos sąvoką mokslinėje literatūroje sutinkama įvairių apibrėžimų. Kaip pastebi V. Ačaitė (2005, P. 8), vieni autoriai regioninę politiką savo darbuose apibūdina tik kaip priemonių visumą, kiti – kaip planavimo procesą, na o treči – kaip atskiros valstybės vykdomą veiklą. Pavyzdžiui, R. Bagdzevičienė (2000, P. 10) *regioninę politiką* traktuoja kaip visumą priemonių, skatinančių plėtrą regione, kuo efektyviau panaudojant turimus išteklius bei užtikrinančių vienodą lygį ir gyvenimo sąlygas visiems piliečiams, nepriklausomai kurioje šalies vietoje jie gyvena. Tuo tarpu, M. P. Todaro į *regioninę politiką* žiūri šiek tiek kitu kapu ir vadina ją veiklos sfera, nuo kurios priklauso regiono politinis, ekonominis, socialinis ir net ekologinis vystymasis bei kuri atspindi tarpusavio ryšius tarp atskiro šalies regiono ir šalies, bei tarp pačių regionų (Simanavičienė Ž., Kilijonienė A., 2004, 131–132).

A. Valicko (2009) teigimu, *regioninė politika* yra viešosios politikos dalis, kuria siekiama sumažinti socialinius ir ekonominius skirtumus tarp skirtingų regionų. Būtent pasinaudojant Europos Sąjungos regionine politika siekiama mažinti gerovės lygio, vertinant pagal bendrąjį vidaus produktą, tenkantį vienam gyventojui, skirtumus tarp stiprių ir silpnesnių ES regionų. Kitaip tariant siekiant tolygaus ekonomikos augimo visose ES valstybėse ir atskiruose regionuose ES vykdo struktūrinę politiką, kuri dažniausiai yra traktuojama kaip savotišku kompensaciniu mechanizmu, skirtu naujai į ES įstojuosims, ekonominiu atžvilgiu atsilikusioms valstybėms. Tačiau, kaip pastebi D. Dumčiuvienė (2005), čia slypi ir kita regioninės arba kitaip struktūrinės politikos naudos pusė – struktūrinės paramos politika yra labai svarbus ES derybų instrumentas ir dažnai

veikia kaip kompensacinis mechanizmas mažiau išsivysčiusių šalių atžvilgiu, kai joms suteikiama finansinė parama už išsivysčiusioms ES šalims svarbių sprendimų palaikymą.

Ž. Simanavičienės ir A. Kilijonienės (2004, P. 133) teigimu, regioninės politikos esmę išreiškia šie esminiai jos bruožai: visų pirma regioninė politika yra visos politikos decentralizavimas, kuris yra būtinas šalies pažangai, antra, pabrėžtina tai, kad regionine politika yra siekiama ne atskirų šalies regionų ekonominio ir socialinio gyvenimo lygio suvienodinimo, o yra stengiamasi laimėti visos valstybės mastu.

Tuo tarpu pati Europos Sąjunga elektroniniame savo puslapyje *ES regioninę politiką* apibūdina kaip politiką, siekiančią sumažinti ES regionų struktūrinius skirtumus bei puoselėti subalansuotą plėtrą visoje ES, skatinant visiems vienodas galimybes Europos Sąjungoje. Europos Sąjunga primygtinai pabrėžia, kad regioninė politika yra *investavimo politika*.

Nors atskirų autorių pateikti regioninės politikos apibrėžimai yra formuluojami skirtingai, bet jie turi tam tikrų panašumų, kuriais remiantis galima teigti, kad regioninė politika yra Europos Sąjungos vykdoma paramos politika, kuria siekiama pasinaudojant finansinėmis priemonėmis mažinti ES valstybių ekonominio ir socialinio išsivystymo skirtumus bei sulyginti visų ES regionų gyvenimo lygį ir kokybę.

1.2. ES regioninės politikos tikslai ir principai

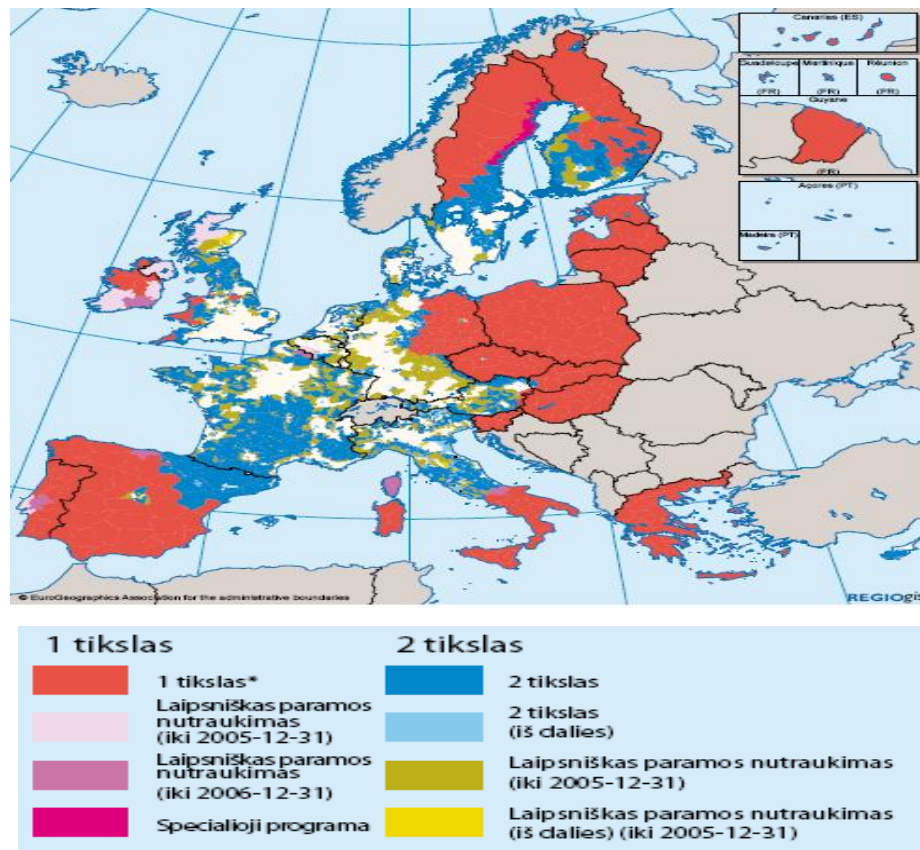
Regioninė ES politika nėra tiesiog paramos teikimas ir lėšų skyrimas visoms ekonomiškai silpnesnėms ES šalims. Ši politika yra kryptinga ir siekianti savų tikslų, kuriais remiantis gali būti finansuojamos tik ES struktūrinės politikos tikslus atitinkančios ir įgyvendinančios priemonės. Tačiau būtina pažymėti, kad šie tikslai ne visada buvo vienodi - laikui bėgant jie buvo vis konkretnami ir tikslinami. Pavyzdžiui, 1989-1993 m. laikotarpiu buvo nustatyti penki prioritetiniai tikslai, 1994-1999m paramos laikotarpiu net šeši tikslai, tuo tarpu 2000-2006 metų laikotarpiu tikslai buvo sukonkretinti ir jų skaičius sumažintas iki trijų prioritetinių struktūrinių lėšų investavimo tikslų, kurie nesikeitė jau nuo 1997 metų, kuomet Europos Komisija juos nustatė programiniame dokumente „Darbotvarkė 2000“. Taigi šiuo laikotarpiu buvo išskiriami šie pagrindiniai trys ES struktūrinės paramos *tikslai* (Europos Sąjunga, 2008, P. 19):

1 tikslas: Skatinti regionų, kurių plėtra atsilieka, plėtrą ir struktūrinį prisitaikymą. Remiantis šiuo tikslu, parama buvo skiriama regionams, kuriuose BVP vienam gyventojui mažesnis nei 75% ES vidurkio. Taip pat regionams, kuriuose ypač mažas gyventojų tankumas – taip buvo siekiama išvengti migracijos ir tolesnio tokių mažai gyvenamų regionų gyventojų skaičiaus mažėjimo. Kalbant apie šį tikslą būtina pabrėžti, kad nuo 2004 m., kuomet Lietuva įstojo į ES, šiam paramos tikslui buvo priskiriama visos Lietuvos teritorija.

2 tikslas: Remti krizės apimtus pramonės regionus, kad jie galėtų persiorientuoti į kitas ekonomikos sritis. Pagal antrąjį tikslą buvo remiami regionai, kuriuose ekonominės veiklos pagrindą sudaro pramonė ir, kuriuose yra stebimas ilgai išliekantis aukštas nedarbo lygis. Šis tikslas ypatingai akcentuoja kaimo vietovių plėtros, bei prisitaikymo prie ekonomikos pokyčių skatinimą.

3 tikslas: Remti politikos ir švietimo, mokymo bei užimtumo sistemų pritaikymą ir modernizavimą. Trečiasis šio paramos laikotarpio tikslas ypatingą dėmesį skiria gyventojų mokymuisi bei kvalifikacijos kėlimui. Šio tikslo yra siekiama tokiomis priemonėmis, kaip profesinis mokymas ir perkvalifikavimas, darbo rinkos institucijų plėtra ir kt. (LR susisiekimo ministerija).

Regioninės politikos remtinos sritys ir pagal remtinius tikslus pasiskirstę regionai 2000-2006 m. laikotarpiu pateikiami žemiau (1 pav.).

Šaltinis: Europos Sąjunga. Inforegio panorama. Nr. 26. 2008.

1 pav. ES regioninės paramos pasiskirstymas 2000-2006 m

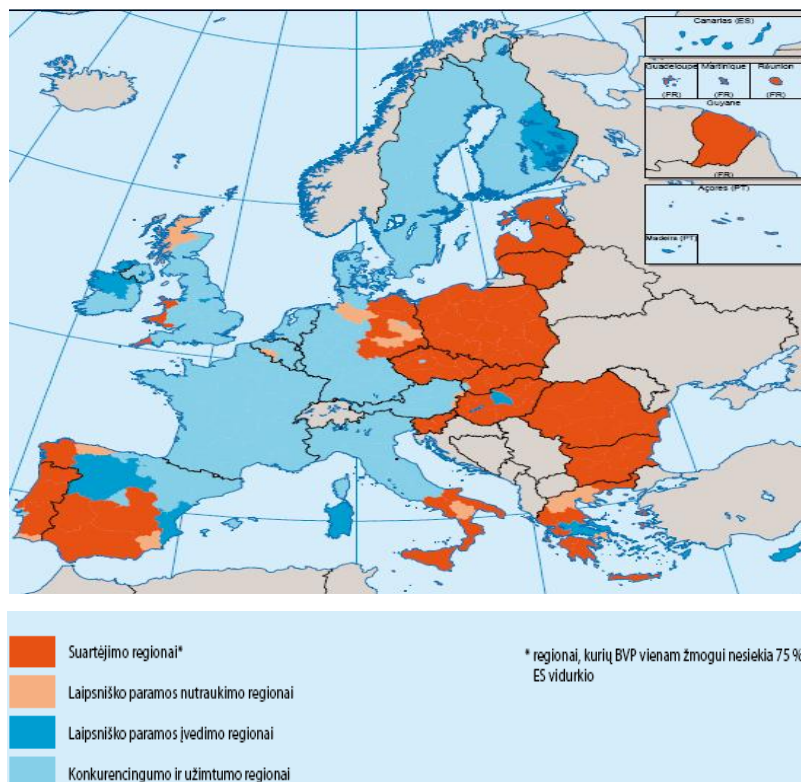
Kaip matyti, šiuo laikotarpiu parama daugiausiai orientuota į pirmąjį (kuomet parama buvo skiriama regionams, kuriuose BVP vienam gyventojui mažesnis nei 75% ES vidurkio) ir antrąjį (parama krizės apimtiems regionams) tikslus.

Tuo tarpu 2007-2013 m. ES struktūrinės paramos laikotarpiu išskiriami taip pat trys, bet gerokai sukonkretinti ir pakoreguoti prioritetiniai tikslai (Europos Sąjunga, 2008, P. 23):

- **Konvergencijos (suartėjimo) tikslas.** Šis tikslas skirtas silpniau išsivysčiusioms šalims narėms ir regionams, siekiant paspartinti jų suartėjimą. Šiam tikslui yra skiriama apie 82 proc. visų ES sanglaudos politikai numatytų lėšų. Pagrindinis kriterijus, pagal kurį yra nustatomi konvergencijos tikslo regionai – tai vienam gyventojui tenkantis BVP, kuris neturi viršyti 75% ES vidurkio. Konvergencijos tikslo paramą gauna daugelis naujųjų ES narių regionų, tarp jų ir Lietuva, taip pat silpniau išvystyti senųjų ES šalių regionai, kuriems priskiriama pietų Italija, dalis Graikijos, Portugalijos, Ispanijos, Didžiosios Britanijos regionų. (Valickas A., 2009, P. 102).
- **Regioninis konkurencingumas ir užimtumas.** Nacionalinis konkurencingumas yra laipsnis, iki kurio laisvos ir skaidrios rinkos sąlygomis įmanomas prekių ir paslaugų tiekimas, kuris turi ne tik išsilaikyti tarptautinėje rinkoje, bet tuo pačiu metu ir padidinti valstybės piliečių pajamas. Šiuo atveju konkurencingumas yra susijęs su gyvenimo lygio kėlimu, darbo vietų plėtra ir valstybės sugebėjimu įvykdyti tarptautinius įsipareigojimus (Dumčiuvienė D. ir kt., 2005, P. 65). *Regioninio konkurencingumo ir užimtumo tikslas* skirtas ir labiau išsivysčiusiems regionams, kurie negali gauti paramos pagal Konvergencijos prioritetą. Taigi, priešingai nei pirmajame tikslu, šis tikslas apima ne tik silpniau išsivysčiusius, bet visus ES regionus. Šiam tikslui yra skiriama apie 16 proc. visų ES regioninei politikai numatytų lėšų.
- **Europos teritorinis bendradarbiavimas.** Pagal šį tikslą parama yra skiriama tarpvalstybiniam, tarptautiniam ir tarpregioniniam bendradarbiavimui bei tinklams. Kitaip tariant, pagal šį tikslą parama yra skiriama bendradarbiauti abipus ES vidaus sienų ir tarp šalių narių tam tikrose teritorinėse zonose, tačiau, verta pastebėti, kad ir šios teritorijos paprastai būna silpniau ekonomiškai išsivysčiusios (Valickas A., 2009, P. 102).

2007-2013 m. regioninės politikos remtinios sritys ir jų pasiskirstymas pagal remtinus tikslus lyginant su 2000-2006 m. laikotarpiu pakito, ir šiuo laikotarpiu parama yra skiriama jau kitiems tikslams (žr. 2 pav.). Tačiau kaip ir pirmuoju nagrinėtu laikotarpiu didelė dalis paramos yra skiriama regionams, kuriuose BVP vienam gyventojui mažesnis nei 75% ES vidurkio, t. y pagal suartėjimo (konvergencijos) tikslą. Šie regionai pažymėti raudona spalva. Vis dėlto didelė

struktūrinės paramos dalis skiriama ir pagal regioninio konkurencingumo ir užimtumo tikslą. Šio tikslo regionai pažymėti mėlyna spalva.

Šaltinis: Europos Sąjunga. Inforegio panorama. Nr. 26. 2008

2 pav. ES regioninės paramos pasiskirstymas 2007-2013 m. pagal Suartėjimo bei Konkurencingumo ir Užimtumo tikslus

Kaip galima pastebėti, palyginus pateiktų dviejų programavimo laikotarpių tikslus, ES regioninės politikos prioritetiniai tikslai iš esmės pakito. Visiškai savo turiniu nepakitusiu išliko tik pagrindinis ES regioninės politikos prioritetinis tikslas - atsiliekančiųjų regionų, kurių BVP vienam gyventojui yra mažiau nei 75% ES vidurkio, rėmimas. Tuo tarpu antrasis ir trečiasis pirmojo laikotarpio tikslai buvo apjungti ir 2007-2013 m. laikotarpiu sujungti į vieną *regioninio konkurencingumo ir užimtumo* tikslą. Be to, antrame nagrinėtame programavimo laikotarpyje atsiranda naujas prioritetinis tikslas, turintis skatinti teritorinį Europos bendradarbiavimą.

Kryptingas ir nuoseklus Europos Sąjungos regioninės politikos tikslų keitimasis, atsižvelgiant į besikeičiančias politines, socialines ir ekonomines aplinkybes, tik pateisina faktą, kad ES regioninė politika yra viena iš svarbiausių viešosios politikos sričių, kuriai, svarbu pabrėžti, tenka net apie trečdalis viso ES biudžeto lėšų. Na, o siekiant, kad regioninės politikos paramos lėšos būtų

įsisavinamos tinkamai jos yra derinamos su kitomis ES bei nacionalinėmis šalių politikomis, einant vieningų tikslų bei principų laikymosi kryptimi.

Atsižvelgiant į tai, kad regioniniams netolygumams mažinti yra skiriama nemaža ES biudžeto lėšų dalis ir siekiant didesnio jų panaudojimo efektyvumo yra vadovaujama šešiais pagrindiniais struktūrinės paramos teikimo principais – tai koncentravimas, programavimas, partnerystė, papildomumas, koordinavimas ir subsidiarumas (pavaldumas) (Nakrošis, 2003, P. 132):

1. Koncentravimas. Remiantis šiuo principu yra išskiriami paramos prioritetiniai tikslai bei tiksliniai regionai. Pagal šį principą pagalba yra koncentruojama išimtinai nurodytiems regioninės politikos tikslams menkiausiai išsivysčiusiuose regionuose. Kitaip tariant, šis principas ypatingai gerai atspindi regioninės politikos esmę.

2. Programavimas. Šis principas reiškia, kad struktūrinių fondų veiklos gairės yra numatomos ilgalaikio planavimo pagrindu. Pirmasis visų Europos Sąjungos finansuojamų projektų valdymo etapas būtent ir prasideda nuo programavimo principo įgyvendinimo. Remiantis šiuo principu, ES struktūrinių fondų parama yra teikiama ne atskiriems projektams, o tik toms valstybių pateiktoms programoms, kurios yra plėtojamos pagal Europos Komisijos nustatytus bendrus kriterijus, kad nebūtų teikiama pagalba, kuri būtų neveiksminga ar nesuderinta su nacionaliniais šalies prioritetais. (Dumčius R. ir kt., 2003, P. 4). Būtent dėl šio principo veikimo dažnai iki konkrečių projektų įgyvendinimo pereinama net keletas programinio planavimo stadijų.

3. Partnerystė. Pagal šį principą rengiant programinius dokumentus bei administruojant struktūrinius fondus, turėtų būti glaudžiai bendradarbiaujama tarp Europos Komisijos struktūrų bei šalių narių nacionalinių, regioninių bei vietinių institucijų. Tai taikytina visoms be išimties regioninės ir vietos valdžios institucijoms, ekonominiams ir socialiniams partneriams bei kitoms kompetentingoms institucijoms, kadangi tam tikri partneriai bendrai rengia, kontroliuoja ir įvertina pagalbą. Na o remiantis ES reglamentu, siekiant užtikrinti didesnę pridedamąją vertę, turėtų būti stiprinamas būtent partnerystės principas (Trasparency International Lietuvos skyrius, 2006, P.1-2).

4. Papildomumas. Šis principas bene pats svarbiausias ir dažnai dar kitaip įvardijamas kaip bendro finansavimo principas. Kaip jau buvo minėta, struktūrinių fondų parama yra skirta ne pakeisti pačių valstybių išlaidas tam tikrose srityse, o jas papildyti, ką būtent ir atspindi šis principas. Kitaip tariant kartu su iš ES struktūrinių fondų gaunamomis lėšomis skirtomis programoms įgyvendinti turi būti skiriamos lėšos ir iš pagalbą gaunančių valstybių nacionalinių biudžetų. Remdamasi būtent šiuo principu, Europos Komisija gali užtikrinti efektyvesnę savo vykdomos politikos rezultatų kontrolę. Kalbant paprasčiau papildomumo principas gali būti traktuojamas kaip Europos Sąjungos ir valstybių narių bendras projektų finansavimas.

5. Suderinamumas. Remiantis šiuo principu siekiama suderinamumo tarp pačių fondų ir, kad regioninės politikos skiriama parama papildytų ir derėtų su ES ekonominiu valdymu, su nacionalinėmis, regioninėmis ir kitomis Europos Sąjungos vykdomomis politikomis ir instrumentais (Finansų ministerija, 2012).

6. Subsidiarumas (pavaldumas). Šis principas atspindi regioninės politikos decentralizavimo tendencijas ir iš esmės leidžia ES kištis tik tuomet, kai problemos mastas yra itin didelis, ir ją išspręsti gali tik Europos Sąjungos įsikišimas. Tokia praktika susiformavo dėl to, kad kai kurios valstybės baiminosi dėl jų centrinės valdžios įtakos susilpnėjimo savo regionams ir traktavo tai kaip grėsmę suverenitetui. Kaip teigia G. Kazėnas (2008, P. 58), Europos Sąjungos regioninė politika yra ne ES institucijų, o visų pirma nacionalinių vyriausybių kompetencijoje, taigi ES pirmiausia užsiima nacionalinių regioninių politikų koordinavimu ir veikia pagal minėtą subsidiarumo principą.

Įdomu tai, kad nors dažnai mokslinėje literatūroje į oficialų regioninės politikos principų sąrašą *subsidiarumo principas* nėra įtraukiamas, bet realiai praktikoje jis yra taikomas - kuomet konkrečius veiksmus turi vykdyti žemiausio lygio valdžios institucijos, galinčios efektyviai juos atlikti. (ES teisės aktų turinčių tiesioginių/netiesioginių poveikį savivaldybėms duomenų bazė). Vadinasi, remiantis šiuo principu, užduotis turi atlikti atitinkamo regiono žmonėms artimiausios institucijos, tuo tarpu į aukštesnį valdžios lygį užduotys turi būti perkeliamos tik tuo atveju, jeigu žemesnės valdžios institucijų veikla dėl per sudėtingo užduočių pobūdžio būtų vykdoma neefektyviai. Taigi, galima daryti prielaidą, kad vietiniai atskirų regionų projektai geriausiai turėtų būti vykdomi savivaldybių lygmenyje, kadangi būtent vietinės savivaldybės turi didžiausius ir tiksliausius informacijos apie atitinkamą regioną išteklius, vietinių gyventojų poreikius bei geriausiai suvokia galimas atskiro regiono ateities problemas ir perspektyvas.

Kalbant apie ES regioninės politikos principus, galima išskirti ir tam tikras subtilybes, išryškėjančias analizuojant struktūrinės politikos paramos panaudojimą (Malkin I., 2007, P. 6):

- ✓ pareiškėjo tinkamumas paramai gauti;
- ✓ atitikimas ES regioninės politikos priemonių tikslams bei uždaviniams;
- ✓ tinkamos veiklos/išlaidos;
- ✓ paramos intensyvumas, kofinansavimas ir apmokėjimas.

Taigi, įgyvendinant Europos Sąjungos regioninę politiką ir teikiant investicinę pagalbą mažiausiai išsivysčiusiems ES šalių narių regionams, yra vadovaujamosi pateiktais regioninės politikos tikslais ir principais bei naudojantis ES struktūriniais fondais, kurie yra pagrindiniai ES regioninės politikos instrumentai. Šie fondai būtent plačiau ir analizuojami sekančiame poskyryje.

1.3. ES regioninės politikos instrumentai

ES struktūriniai fondai (EU Structural Funds) – tai regioninės politikos, kuria siekiama sumažinti regionų išsivystymo skirtumus, pagrindiniai finansiniai instrumentai. Kitaip tariant struktūriniai fondai yra pagrindinė ES regioninės politikos įgyvendinimo priemonė. Struktūrinių fondų pavadinimas yra bendras 2000-2006 metais keturių, nors galima teigti, kad net penkių, fondų pavadinimas, tuo tarpu 2007-2013 m. laikotarpiu šis terminas vartojamas vienu vardu įvardinant nebe penkis, o tik tris išlikusius pirmąsčius fondus.

Būtina pastebėti, kad per du ES struktūrinės paramos laikotarpius, egzistavo du skirtingi struktūrinių fondų „paketai“. Iki 2006 m. pab. ES struktūrinės politikos tikslams įgyvendinti ES valstybės narės gaudavo finansinę paramą iš keturių struktūrinių fondų ir atskiro dažnai vadinamo penktuoju Sanglaudos fondo:

- *Europos socialinio fondo (ESF);*
- *Europos regioninės plėtros fondo (ERPF);*
- *Europos žemės ūkio garantijų ir orientavimo fondo (EŽŪGOF);*
- *Žuvininkystės orientavimo finansinio instrumento (ŽOFI);*

ir

- *atskiro Sanglaudos fondo.*

Tačiau 2007 m. prasidėjus naujam ES struktūrinės politikos programavimo periodui, jis sąlygojo tam tikras reformas. Šios reformos, reikia pastebėti, visų pirma palietė pačios struktūrinės politikos įgyvendinimo finansinių instrumentų pokyčius - tam tikrų finansinių instrumentų, t.y. Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai ir Europos žuvininkystės fondo atskyrimą nuo bendrosios regioninės (sanglaudos) politikos. Tuo tarpu, iki tol atskiru traktuojamas, Sanglaudos fondas nuo 2007 m. buvo integruotas į bendrą struktūrinių fondų sistemą. Kaip pastebi G. Kazėnas (2008, P. 55), būtent dėl šio fondo prijungimo struktūrinės politikos terminas nuo 2007 m. labai dažnai keičiamas į sanglaudos politikos terminą.

Taigi 2007-2013 m. laikotarpiu, ES struktūrinės paramos instrumentų kiekybiniai pokyčiai nulėmė tai, kad numatytiems regioninės politikos tikslams įgyvendinti parama suteikiama nebe iš penkių, o tik iš trijų struktūrinių fondų:

- *Europos regioninės plėtros fondo (ERPF);*
- *Europos socialinio fondo (ESF);*
- *Sanglaudos fondo.*

Europos regioninės plėtros fondas (ERPF). Regioninės politikos pradžia dažnai siejama su šio fondo įkūrimu, kurį nulėmė Europos Sąjungos plėtra ir vis stiprėjanti integracija. Naujai

prisijungusios narės sąlygojo ES atsirandančius ekonominio lygio išsivystymo ir konkurencingumo bendrojoje rinkoje netolygumus, kuriuos buvo būtina mažinti siekiant ES ekonominės ir socialinės sanglaudos. Taigi, šiuo tikslu 1975 metais buvo įkurtas ERPF, o šio fondo lėšos, būtina pažymėti, šiuo metu sudaro net apie pusę visų ES struktūrinių fondų biudžeto lėšų. Taigi šis fondas yra pats didžiausias iš visų struktūrinių fondų. Pagal šį fondą yra numatomos:

- ✓ investicijos į gamybą, technologijų plėtrą, siekiant sukurti ir išsaugoti ilgalaikes darbo vietas;
- ✓ investicijas į infrastruktūrą, t.y. kelius, telekomunikacijas, energetiką, kad būtų galima sujungti centrinius ES regionus su periferiniais;
- ✓ investicijas, padedančias atgaivinti krizę išgyvenančius pramonės, žemės ūkio rajonus, darbo vietų kūrimą bei paramą smulkiam ir vidutiniam verslui, remiant įmonių konsultavimą, rinkos bei mokslo tyrimus;
- ✓ investicijos į techninės pagalbos priemones.

Būtina pažymėti, kad iš šio fondo skiriamomis lėšomis padengiama tik dalis regionų vystymuisi skirtų projektų lėšų, kadangi likusią jų dalį turi surasti atitinkama valstybė narė. Kalbant apie šalis, kurios įsisavino daugiausia šio fondo lėšų, galima išskirti Ispaniją, Portugaliją, Graikiją, Italiją ir žinoma, Airiją, kuri yra laikoma sėkmingiausiu ES naujos narystės pavyzdžiu, pasinaudojant šiuo fondu. Šioje vietoje labai tinka R. Leach (2007, P.241) žodžiai: „Airija, <...> tarsi magnetas traukia fondų lėšas“. Remiantis Airijos pavyzdžiu, galima teigti, kad ERPF iš tiesų padeda sėkmingai siekti ekonominės sanglaudos Europos Sąjungoje, ko pasėkoje šis fondas ir šiandien išlieka viena pagrindinių paramos priemonių siekiant ES ekonominės ir socialinės sanglaudos.

Europos socialinis fondas (ESF). Šis fondas buvo įkurtas su Romos sutarties pasirašymu 1957 metais, siekiant gerinti darbo galimybes Bendrijoje, skatinant užimtumą ir didinant geografinį bei profesinį darbo jėgos judrumą, finansiškai „kompensuojant“ prarastą darbą. Kitaip tariant šis fondas rėmė „minkštas“ investicijas, kurios apėmė investicijas į užimtumo problemų sprendimą, mokymąsi ir kvalifikacijos tobulinimą. Šio fondo įkūrimas ES yra labai svarbus, nes iki tol įkurti struktūriniai paramos fondai minėtų „minkštųjų“ investicijų neapėmė. Tačiau, natūralu, kad laikui bėgant ESF tikslai pakito ir 2000–2006 m. laikotarpiu šio fondo esminiai tikslai išsiplėtė ir buvo skirti remti projektus, sprendžiančius įvairesnes socialines problemas. Šiuo laikotarpiu buvo išskiriamos ir finansuojamos tokios prioritetinės sritys kaip švietimas ir profesinis mokymas, parama įsidarbinant, moksliniai tyrimai ir technologijų plėtra, švietimo ir profesinio mokymo sistemų tobulinimas, keliant švietimo įstaigų darbuotojų kvalifikaciją.

Vis dėlto lyginant ESF tikslus 2000-2006 m. ir 2007-2013 m. laikotarpiu, tai pat matomi akivaizdūs pokyčiai, kadangi šiuo metu ESF tikslai dėl globalizacijos procesų ir sparčios ES

integracijos bei plėtros yra gerokai pakitę. Šiandien pagrindinis deklaruotinas Europos socialinio fondo prioritetinis tikslas yra gerinti darbuotojų, įmonių ir verslininkų prisitaikymo gebėjimus, tobulinant ekonominių permainų numatymą ir pozityvų valdymą. Glaustai 2007-2013 m. laikotarpiu ESF teikiama paramą galima išreikšti per šias fondo prioritetines kryptis:

- ✓ darbo rinkos institucijų modernizacija ir stiprinimas,
- ✓ aktyvios darbo rinkos priemonės ir mokymasis visą gyvenimą;
- ✓ užtikrinta prieiga prie darbo rinkos ir skatinimas dalyvauti joje.
- ✓ socialinės atskirties mažinimas ir kova su diskriminacija, užtikrinant, darbuotojų, atsidūrusių prastoje padėtyje prieigą ir įtrauktį.
- ✓ valstybės institucijų gebėjimų stiprinimas kurti ir įgyvendinti strategijas ir paslaugas;
- ✓ tarptautinis bendradarbiavimas ir naujovės.

Būtina pažymėti, kad šiam fondui tenka net apie ketvirtadalis visų struktūrinių fondų lėšų, kurios daugiausiai skiriamos užimtumo skatinimui visoje Europos Sąjungoje, skiriant finansinę paramą ypač mažiau ekonomiškai pažengusioms valstybėms narėms ir atskiriems regionams. Kitaip tariant šis fondas padeda valstybėms narėms sudaryti sąlygas Europos darbo jėgai ir bendrovėms geriau pasirengti įveikti galimai atsirandančius naujus pasaulinius iššūkius ir problemas. Be to, ESF yra traktuotinas ir kaip vienas iš svarbiausių ES 2020 m. augimo ir užimtumo strategijos elementų, kurio tikslas – tobulinti ES piliečių gyvenimą, suteikiant jiems geresnių įgūdžių ir geresnes darbo perspektyvas (Europos Komisija, 2012).

Europos žemės ūkio garantijų ir orientavimo fondas (EŽŪGOF). Šis fondas vienas seniausių ES struktūrinių fondų, kuris buvo įkurtas 1962 metais. Nors šio fondo atsiradimą galima sieti su Bendrosios žemės ūkio politikos (BŽŪP) taikymu Europos Sąjungoje, vis dėlto šio fondo orientavimo dalis laikoma ES struktūrinės, o ne bendrosios žemės ūkio politikos dalimi, nes fondas teikia paramą diegiant naujus ūkininkavimo metodus, plėtojant alternatyvią ekonominę veiklą kaimo vietovėse, kaip pavyzdžiui, kaimo turizmą ir pan. EŽŪGOF fondas padalintas į dvi jo pavadinimą atspindinčias dalis – tai Garantijų skyrių ir Orientavimo skyrių. Garantijų skyrius finansuodavo įvairias žemės ūkio intervencijos priemones, kurių poreikis atsirasdavo dėl paklausos pokyčių, tarptautinių kainų pokyčių ir pan. Dėl šios priežasties asignavimai iš šio fondo buvo skiriami remiantis būtent faktiniais jų poreikiais. Šio fondo lėšos buvo priskiriamos privalomųjų išlaidų rūšiai ir buvo skiriamos premijoms, kompensacijoms dėl produkcijos išėmimo iš rinkos reikiamu metu, kainų intervencijai ir panašioms rinkos reguliavimo priemonėms. Vis dėlto labai dažnai mokslinėje literatūroje autoriai kalbėdami apie EŽŪGOF yra linkę struktūriniams fondams priskirti tik šio fondo Orientavimo skyrių, kadangi jis ypatingai prisidėjo finansuojant struktūrinės politikos ir kaimo vietovių plėtros bei vystymo veiksmus (Evans A., 2005, P. 81). Be to, priešingai

nei EŽŪOGF Garantijų skyriaus, EŽŪOGF Orientavimo skyriaus veikla buvo grindžiama bendro finansavimo principu (Europos Parlamentas, 2008). Vis dėlto, šiuo metu EŽŪOGF struktūrinių fondų sąrašė nebėra. Be to 2007 m. sausio 1 d. jis buvo pertvarkytas į Europos žemės ūkio garantijų fondą (EŽŪGF) ir Europos žemės ūkio fondą kaimo plėtrai (EŽŪFKP), kurie į oficialų struktūrinių fondų sąrašą taip pat nepatenka, o yra traktuojami kaip atskiros finansinės paramos priemonės.

Žuvininkystės orientavimo finansinis instrumentas (ŽOFI). 1993 m., kai į Europos Sąjungą įstojo dvi turtingos nuo žvejybos sektoriaus didele dalimi priklausančios šalys – Suomija ir Švedija, buvo įkurtas Žuvininkystės orientavimo finansinis instrumentas. Šio fondo esmė buvo finansinės paramos teikimas į ES įstojusioms žuvininkystė besiverčiančioms šalims, kurios patiria nuostolius dėl ES taikomų žuvininkystės kvotų. Taip pat šis fondas rėmė naujų metodų diegimą bei ekonominės veiklos perorientavimą žuvininkystė besiverčiančiose vietovėse. Tačiau oficialiai deklaruotas Europos Parlamento tikslas, apibūdinant šį fondą, buvo prisidėti kuriant stabilią ir ilgalaikę išteklių ir jų naudojimo pusiausvyrą žuvininkystės sektoriuje, palaikyti šiame sektoriuje dirbančių bendrovių ekonominį gyvybingumą. ES per šį fondą numatė siekti, kad piliečiai imtų labiau vertinti žuvininkystės ir akvakultūros produktus bei numatė paramą nuo žuvininkystės ir akvakultūros priklausančių regionų darniam ekonominiam vystymuisi (Europos parlamentas, 2004).

Sanglaudos fondas. Sanglaudos fondas buvo įkurtas 1993 m. pagal Maastrichto sutartį, taigi galime teigti, kad tai jausias struktūrinis fondas. Tai penktasis paramos fondas, kuris kaip jau buvo minėta, iki 2007 m. oficialiai neįėjo į struktūrinių fondų sąrašą, ir tik 2007-2013 m. paramos periode buvo įtrauktas į trijų pagrindinių ES struktūrinių paramos fondų sąrašą. Tačiau priežastis dėl kurios šį fondą buvo galima dalinai priskirti struktūrinių fondų sąrašui dar pirmajame nagrinėjamame laikotarpyje (2000-2006 m.), kaip pastebi R. Leach (2007, P.241), yra tai, kad Sanglaudos fondas taip pat, kaip ir kiti keturi fondai buvo įtrauktas į ES biudžetą ir buvo tame pačiame skyriuje, kaip senesni fondai. Sanglaudos fondas nėra skaidomas atskiriems regionams, o padeda toms valstybėms narėms, kurių bendrosios nacionalinės pajamos (BNP) vienam gyventojui yra mažesnės kaip 90 proc. ES BNP vidurkio, siekiant mažinti ekonominį bei socialinį atsilikimą ir stabilizuoti ekonomiką. Kaip pastebi V. Grikšienė (2004, P.55), Sanglaudos fondas dažnai yra apibūdinamas kaip daugiametės programos, remiančios transporto ir aplinkos apsaugos infrastruktūros plėtros projektus, kurių tikslas yra prisidėti prie Europos Sąjungos šalių ekonominės ir socialinės sanglaudos stiprinimo. Iš esmės sanglaudos fondas labai orientuotas į infrastruktūrą, ypač daug dėmesio skiriant aplinkai, energetikai, telekomunikacijoms bei transportui. Kitaip tariant, Sanglaudos fondo remiami projektai turi priklausyti aplinkosaugos projektams arba transporto infrastruktūros projektams ir, dėl to fondo parama yra skiriama šiose srityse:

- ✓ europiniai transporto tinklai ir jų prioritetiniai projektai - geležinkelių transporto plėtojimas, parama kelių transporto rūšių derinimui, viešojo transporto gerinimui, t.y. *transporto infrastruktūros projektams*;
- ✓ remti aplinkai naudingus energetikos arba transporto srities projektus, susijusius su racionalių ir taupiu energijos išteklių naudojimu, energijos efektyvumu, atsinaujinančių energijos išteklių naudojimu ir pan. t.y. *aplinkosaugos projektams*.

Esminių Sanglaudos fondo pokyčių nagrinėjama paramos laikotarpiais nepastebėta – išliko tas pats paramos sąlygiškumo principas bei toliau tebėra taikomas tinkamumo paramai gauti 90 proc. ES BNP vidurkio kriterijus. Įdomus faktas tik tas, kad 2007–2013 m. laikotarpiu iš Sanglaudos fondo teikiama parama Bulgarijai, Čekijai, Estijai, Graikijai, Kiprui, Latvijai, Lietuvai, Maltai, Lenkijai, Portugalijai, Rumunijai, Slovėnijai, Slovakijai ir Vengrijai. Ispanija įgavo savotišką *pereinamojo laikotarpio paramą*, nes jos BNP vienam gyventojui yra mažesnės už ES–15 BNP vidurkį (European Commission, 2012).

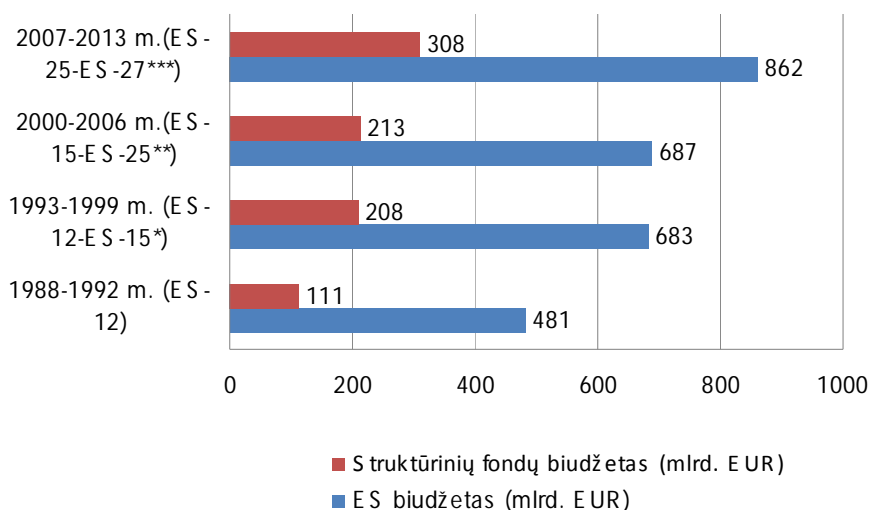
Apibendrintai pagrindinė informacija apie ES struktūrinių fondų intervencijos sritis pateikiama suvestinėje lentelėje, kuri pateikiama žemiau:

1 lentelė. ES struktūriniai fondai ir jų intervencijos sritys

ES struktūrinio fondo pavadinimas	Pagrindinės fondo intervencijos sritys
Europos regioninės plėtros fondas (ERPF)	Gamybos sektorius; technologijų plėtra; infrastruktūros tobulinimas; krizę išgyvenančių pramonės, žemės ūkio rajonų atgaivinimas; darbo vietų kūrimas; parama smulkiam ir vidutiniam verslui
Europos socialinis fondas (ESF)	Darbo rinkos skatinimas; mokymasis visą gyvenimą; socialinės atskirties mažinimas; valstybės institucijų darbuotojų gebėjimų stiprinimas; tarptautinis bendradarbiavimas ir naujovės
Europos žemės ūkio garantijų ir orientavimo fondas (EŽŪGOF)	Naujų ūkininkavimo metodų diegimas; ūkių pertvarka; kaimo vietovių plėtra ir vystymas, kaimo turizmas
Žuvininkystės orientavimo finansinis instrumentas (ŽOFI)	Žuvininkystės sektoriaus pertvarka bei ekonominės veiklos perorientavimas; finansinė parama dėl ES taikomų žuvininkystės kvotų
Sanglaudos fondas (SF)	Transporto infrastruktūros ir aplinkosaugai naudingi projektai

Šaltinis: sudaryta autorės.

Kaip matyti kiekvienas fondas turi savo prioritines intervencijos sritis, kurios yra detalizuojamos ir kuriomis yra remiamasi skiriant Europos Sąjungos paramą. Šitaip yra siekiama skatinti atskirų regionų ir visos šalies socialinę ir ekonominę plėtrą, kad mažėtų išsivystymo skirtumai tarp jų ir Europos Sąjungos išsivystymo vidurkio (R. Dumčius ir kt. 2003. p. 3). Nors iš pradžių buvę labai nedidelės apimties (1975 metais per struktūrinius fondus suteiktos lėšos valstybėms sudarė tik 4,8% tuomet dar EB biudžeto) 2000 metais šie fondai jau sudarė apie 31% ES biudžeto (Vitkus G., 2008, P. 262). Metams bėgant šios paramos apimtys tik augo ir nuo 2000 iki 2006 m. pabaigos iš ES struktūrinių fondų buvo išmokėta apie 213 mlrd. Eurų, kas savo ruožtu sudaro maždaug trečdalį visų ES išlaidų. Negana to, prie minėtų 213 mlrd. Eurų šiuo laikotarpiu ES narėms buvo skirti ir papildomi 18 mlrd. Eurų iš Sanglaudos fondo. Šiuo 2007-2013 m. paramos laikotarpiu paramos apimtys dar labiau išaugo ir dabar yra skirta net 308 mlrd. Eurų, kas sudaro net 35,7 % viso ES biudžeto (3 pav.).

* Austrijos, Suomijos ir Švedijos išstojimas 1995 metais.

** Kipro, Čekijos, Estijos, Vengrijos, Latvijos, Lietuvos, Maltos, Lenkijos, Slovakijos ir Slovėnijos išstojimas 2004 m.

*** Bulgarijos ir Rumunijos išstojimas 2007 metais.

Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis Katsarova I. 2008.

3 pav. Struktūriniams fondams skirtų lėšų pasiskirstymo raida

Būtina pastebėti, kad Europos Sąjungos struktūrinė parama iš ES struktūrinių fondų yra teikiama ir įgyvendinama per pateikiamus projektus. Parama yra suteikiama projektams, kurie yra skirti konkrečiai problemai spręsti ir turintys užtikrinti aiškų poveikį projekte numatytai tikslinei

grupei. Be to, labai svarbu pabrėžti, kad *struktūrinių fondų parama skirta ne pakeisti pačių valstybių išlaidas tam tikroms sritims, bet jas papildyti*. Teikiant pagalbą konkretiems ekonomikos sektoriams, iš nacionalinių vyriausybių reikalaujama, kad struktūrinių fondų parama būtų naudojama ne kaip dingstis buvusias valstybines išlaidas šiems sektoriams „permesti“ kitoms sritims (R. Lukoševičienė ir kt., 2006). Kitaip tariant struktūrinių fondų lėšos tik papildoma valstybės investicijas į tas sritis, į kurias pati valstybė savo nuožiūra investuoja, siekdama išspręsti aktualias socialines ir ekonomines problemas. Tokiu būdu struktūrinių fondų lėšos patenka į valstybės biudžetą ir taip tampa valstybės biudžeto dalimi.

1.4. ES regioninės politikos probleminiai aspektai

Nors akivaizdžia Europos Sąjungos regioninės politikos nauda ir neabejojama, tačiau mokslinėje literatūroje vis dažniau galima sutikti autorių nuomonių, teigiančių, kad struktūrinių fondų paramos politika turi tam tikrų trūkumų, dėl kurių derėtų iš esmės peržiūrėti visą Europos Sąjungos paramos valstybėms narėms politiką bei pačią filosofiją, kad būtų išvengta ES šalių mokesčių mokėtojų pinigų nukreipimo netinkama linkme.

Pirmiausiai išryškėjanti ES regioninės politikos problema yra tai, kad regionų skirtumai neatsiranda vien dėl viešųjų investicijų regionuose trūkumo, kurias šioms šalims jau suteikia ES struktūrinė parama. Bent iš dalies šias investicijas galėtų pakeisti pritraukiamos privačios investicijos. Tačiau, kaip pastebi K. Maniokas (2005, P. 61), šioms investicijoms pritraukti reikia atitinkamos reguliacinės aplinkos, atitinkamai aukštos kvalifikacijos darbo jėgos bei kompetentingos vietinės administracijos. Vis dėlto daugelis minėtų veiksnių nepriklauso nuo ES struktūrinės pagalbos ir realiai turėtų būti įgyvendinami nacionalinėmis valstybės reguliavimo priemonėmis.

Kitas neigiamas aspektas yra tai, kad nepaisant vis didėjančių fondų lėšų, jie daugumai fondų lėšų gavėjų, na išskyrus keletą labai neturtingų valstybių, yra gana nereikšmingas lėšų šaltinis. Iš viso jie sudaro tik apie 0,4 ES BVP. Tačiau, žvelgiant iš kitos pusės būtina pažymėti, kad tuo pačiu tokios procentinės lėšų dalies jau pakanka tam, kad sukeltų daug sukčiavimų. Žinoma, svarbiausias tikslas yra pasiekti materialinio perskirstymo ar ekonominio suregulavimo efektą, tačiau kol kas ši ES biudžeto procentinė lėšų dalis yra vis dar nepakankama, kad pavyktų tai įgyvendinti (Leach R. 2007, P. 242).

2004 m., 2007 m. įvykusi ir dar planuojama ES plėtra ateityje taip pat sukuria tam tikrą probleminį disbalansą, kadangi struktūrinių fondų teikiama parama nelabai tinka, pavyzdžiui, 2004 m. įstojuosioms atsilikusioms Rytų Europos valstybių socialiniam ir ekonominiam lygiui atgaivinti.

Pagrindinė problema yra tai, kad šiose naujai priimamose valstybėse yra žemų pajamų ekonomika, o didelė dalis darbingo amžiaus gyventojų, atsivėrus šalių sienoms, emigruoja arba ketina emigruoti į ekonomiškai stipresnes Vakarų Europos šalis (Vokietija, Anglija, Airija). Ne paslaptis, kad ši problema akivaizdžiai matoma ir Lietuvos atveju. Tuo tarpu labai ribotos su ES susijusių viešųjų investicijų sritys šios situacijos negelbėja. Nors ES teikiama struktūrinė parama galima spręsti daugelį šalies infrastruktūros problemų, tačiau struktūrinė parama dažnai neprieinama tokioms svarbioms sritims kaip viešosios tvarkos palaikymas ar socialinė apsauga, kas savo ruožtu, dažnai tampa vienu iš piliečių emigraciją skatinančių veiksnių. Be to, kaip pastebi R. Leach (2007, P.243), vis labiau ryškėjanti problema, kalbant apie naujai priimtų šalių paramą, yra tai, kad suteikiama parama žemos ekonomikos regionuose, šiems regionams tarp kitų turtingesnių šalių užtraukia ES „išlaikytinių“ vardą, dėl joms suteikiamos didelės paramos biudžeto dalies. Be to, vis dažniau išryškėja ir kita struktūrinės politikos naudos pusė, kuri dažnai įvardijama kaip esminis neigiamas aspektas - ES struktūrinės paramos politika yra labai svarbus ES derybų instrumentas ir dažnai veikia kaip kompensacinis mechanizmas mažiau išsivysčiusių šalių atžvilgiu, kai joms suteikiama finansinė parama už išsivysčiusioms ES šalims svarbių sprendimų palaikymą. ES struktūrinė parama tokiu atveju tampa savotišku politinio spaudimo įrankiu.

Toliau analizuojant iškylančius probleminius aspektus ES regioninės politikos kontekste dėl ES plėtros yra labai svarbu paminėti galimai naujos ES narės –Turkijos - integraciją į Europos Sąjungą. Be abejonės Turkijai, kaip naujai prisijungusiai narei būtų skiriama didelė finansinė parama socialiniams ir ekonominiams skirtumams su kitais ES regionais sulyginti. Tačiau kaip pastebi K. Lammers (2006, P. 284), nors prisijungus Turkijai Europos Sąjunga smarkiai išsiplėstų teritoriniu atžvilgiu (Europos Sąjungos plotas padidėtų apie 20 procentų) ir ES piliečių skaičius išaugtų net 16 proc., vis dėlto ekonominės naudos indėlis į ES būtų gana nežymus – prie ES sukuriama BVP Turkija prisidėtų tik maždaug 3 procentais. Tuo tarpu atsivėrus ES sienoms greičiausiai būtų sulaukiama didelės imigracijos bangos iš Turkijos į turtingesnės ekonomikos ES šalis, kas dar labiau išbalansuotų darbo jėgos pasiskirstymą ES senbuvo šalyse, kurios patyrė didelį emigrantų antplūdį nuo 2004 m., atvėrus savo valstybių sienas naujai priimtoms neturtingoms Rytų Europos šalims. Nereikėtų pamiršti ir kultūrinių ES ir musulmoniškosios Turkijos skirtumų, kurių toleravimas ir gerbimas, arba kaip tik papročių suvienodinimas visoje ES gali pareikalauti papildomų Europos Sąjungos lėšų ar net specialių fondų šiam tikslui įgyvendinti sukūrimo.

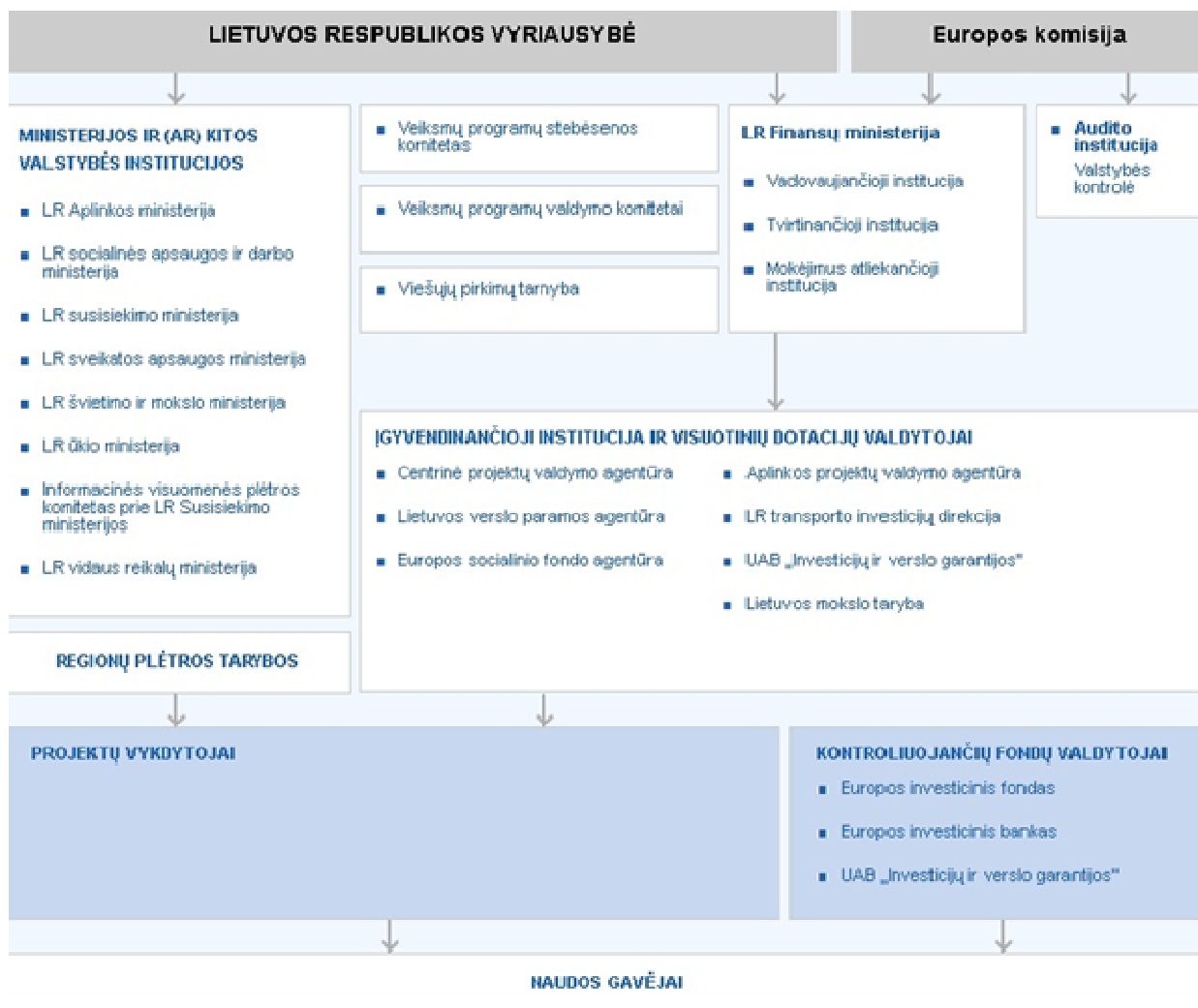
Kaip jau buvo minėta, vienas iš 2007-2013 m. ES struktūrinės paramos laikotarpio išskirtų prioritetinių tikslų yra konkurencingumas. Tačiau, kaip pastebi D. Dumčiuvienė (2005, P.66), dažnai konkurencijos užtikrinimas yra sunkiai suderinamas su visa regionine politika, kuria siekiama būtent išlyginti ekonominius ir socialinius skirtumus tarp regionų tiesioginėmis

išmokomis iš ES biudžeto ir kitomis finansinėmis priemonėmis. Kitaip tariant tokios problemos, kaip ES regioninės politikos keliamų tikslų ir pačios regioninės politikos filosofijos nesuderinamumas, neturėtų būti akivaizdžiai matomas, ypač suvokiant, kad artėja naujas 2014-2020 m. ES struktūrinės paramos laikotarpis.

1.5. ES Struktūrinių fondų paramos administravimo sistema Lietuvoje

Europos Sąjungos paramos lėšų paskirstymas Lietuvoje yra vykdomas per atitinkamai tarpusavyje sąveikaujantį valstybės institucijų mechanizmą. 2007-2013 m. laikotarpiu Lietuvai skirtą ES struktūrinę paramą administruojančios institucijos yra atsakingos už paramos skirstymą, priežiūrą bei veiksmų programose numatytų tikslų įgyvendinimą.

2004-2006 m. laikotarpiu veikusi institucinė struktūrinių fondų administravimo sistema Lietuvoje mokslininkams dažnai kėlė susirūpinimą, nes skirtingas funkcijas atliekančios institucijos buvo viena nuo kitos labai priklausomos. Tuo metu teisės aktuose buvo įtvirtintas centralizuotas trijų lygių t.y. vadovaujančių, tarpinių ir įgyvendinančiųjų institucijų struktūrinis mechanizmas. Taigi atsižvelgiant į buvusias pastabas, 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos administravimo sistema buvo pakoreguota ir struktūrinė parama šiuo laikotarpiu yra administruojama pagal naują tvarką. Visgi, būtina pabrėžti, kad šiuo metu veikiantis ES struktūrinių fondų administravimo mechanizmas yra iki tol galiojusios 2004-2006 m. institucinės struktūros tęsinys. Na, o šiuo metu ES struktūrinių fondų administravimą Lietuvoje reglamentuoja 2007 m. spalio 17 d. priimtas Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 1139 “Dėl atsakomybės ir funkcijų paskirstymo tarp institucijų, įgyvendinant Lietuvos 2007-2013 metų Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo strategiją ir veiksmų programas“. ES struktūrinės paramos Lietuvoje administravimo schema 2007-2013 m. laikotarpiu pateikiama žemiau (4 pav.).

Šaltinis: ES struktūrinė parama 2007-2013 metams. Prieiga per internetą: <http://www.esparama.lt/administravimo-sistema>

4 pav. 2007-2013 m. ES struktūrinės paramos Lietuvoje administravimo schema

Kaip matyti schemeje aukščiausią poziciją ES struktūrinės paramos administravimo sistemoje užima Lietuvos Respublikos Vyriausybė, kuri tvirtina pagrindinius teisės aktus, reglamentuojančius strategijos įgyvendinimą ir veiksmų programų administravimą ir finansavimą bei atlieka strategijos ir veiksmų programų įgyvendinimo priežiūrą, sudaro Veiksmų programų stebėsenos komitetą.

Finansų ministerija vadovauja Struktūrinės paramos administravimui. Veiksmų programų vadovaujančiosios, tvirtinančiosios ir mokėjimo institucijų funkcijas Lietuvoje atlieka LR Finansų ministerijai pavaldžios institucijos. Vadovaujančioji institucija administruoja veiksmų programas, atlieka strategijos įgyvendinimo stebėseną, rengia strategijos įgyvendinimo ataskaitas, kuria ES struktūrinės paramos valdymo ir kontrolės sistemą, prižiūri jos veikimą. Vadovaujančioji institucija taip pat atsakinga už veiksmų programų valdymo komitetų sudarymą ir vadovavimą jiems. Tvirtinančioji institucija – tvirtina ir siunčia Europos Komisijai (EK) patvirtintų išlaidų ataskaitas ir

mokėjimo paraiškas, taip pat informuoja EK apie gražintinas ir gražintas ES fondų lėšas. Mokėjimus atliekančioji institucija atidaro Lietuvos banke po atskirą valstybės išdo sąskaitą kiekvienam ES struktūrinės paramos fondui ir jose valdo iš Europos Komisijos gaunamas ES fondų ir LR valstybės biudžeto lėšas bei tvarko jų apskaitą.

Tarpinės institucijos funkcijas atlieka visos LR ministerijos: tai Aplinkos ministerija, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Susisiekimo ministerija, Sveikatos apsaugos ministerija, Švietimo ir mokslo ministerija, Ūkio ministerija, Vidaus reikalų ministerijai bei Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie Susisiekimo ministerijos. Tarpinės institucijos pagal kompetenciją dalyvauja rengiant strategiją, veiksmų programas, bendruosius projektų atrankos kriterijus, teisės aktus, reglamentuojančius strategijos ir veiksmų programų administravimą ir finansavimą, rengia ir tvirtina priemonių įgyvendinimo planus bei priima sprendimus dėl atrinktų projektų finansavimo. Be to šių institucijų atstovai dalyvauja Stebėsenos ir veiksmų programų valdymo komitetų veikloje.

Už ES struktūrinės paramos, skirtos regionų projektams, planavimo ir naudojimo koordinavimą yra atsakinga Vidaus reikalų ministerija. Taigi Vidaus reikalų ministerija dar papildomai atlieka šias funkcijas: koordinuoja ES fondų lėšų dalies, kuri bus skiriama regionų projektams įgyvendinti, planavimą ir skirstymą regionams, Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšų, skiriamų regionų projektams įgyvendinti, planavimą, prižiūri, kad ES fondų lėšos regionų projektams būtų planuojamos taip, kad šios lėšos nebūtų prarastos.

Įgyvendinančiosios institucijos ir Visuotinių dotacijų valdytojai atlieka projektų vertinimą ir užtikrina, kad projektai būtų atrinkti pagal atitinkamus kriterijus bei nustato didžiausią leistiną skirti projektui ES fondų ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšų dydį. Taip pat teikia pareiškėjams ir projektų vykdytojams informaciją apie projektų rengimo, paraiškų rengimo bei teikimo ir projektų įgyvendinimo reikalavimus.

Viešųjų pirkimų tarnyba kontroliuoja, kaip atliekant projektų viešuosius pirkimus laikomasi teisės aktų reikalavimų bei vykdo teisės aktų pažeidimų prevenciją. Svarbu pažymėti ir tai, kad viešųjų pirkimų tarnyba atlieka ir konsultacinę funkciją, kadangi konsultuoja perkančiąsias organizacijas ir tiekėjus įvairiais viešųjų pirkimų atlikimo klausimais. Tuo tarpu, Valstybės kontrolė atlieka ES paramos administravimo auditą (www.esparama.lt/ ES struktūrinė parama 2007-2013 metams).

Regionų plėtros tarybos yra atsakingos už regionų projektų sąrašų sudarymą ir jų tvirtinimą. Tai yra laikoma vienu svarbiausių ES struktūrinių fondų administravimo sistemos pasikeitimų, lyginant su senąja sistema, kadangi anksčiau projektų planavime atskiri regionai nedalyvaudavo (Kaziliūnas A., 2009, P. 408). Pagal šį pasikeitimą veiksmų programose savivaldos kompetencijoje

esantys atskiri klausimai pirmiausiai yra planuojami savivaldybėse ir tik tuomet Regiono plėtros taryba suformuoja ir patvirtina bendrą viso regiono projektų sąrašą.

Apibendrinant visą skyrių, galima teigti, kad esminis ES struktūrinės politikos tikslas yra pašalinti skirtumus tarp turtingiausių ir skurdžiausių regionų, o pagrindinės struktūrinių fondų suteikiamos galimybės yra ilgalaikės investicijos paramą gaunančiose šalyse. Vis dėlto svarbu, kad ES struktūrinių fondų pinigai atitektų būtent toms sritims, iš kurių valstybė gali tikėtis geriausių rezultatų, bet prižiūrint, kad ir kitos sritys neatsiliktų. Skirtingais laikotarpiais per skirtingus instrumentus paramą skirsčiusi ES, šiuo 2007-2013 m. laikotarpiu struktūrinę paramą ES šalims skirsto per 3 finansinius instrumentus, t. y. Europos regioninės plėtros fondą, Europos socialinį fondą ir Sanglaudos fondą, iš struktūrinės politikos, kaip veiklos, siekiančios ekonominės ir socialinės sanglaudos, pašalinant žemės ūkio ir žuvininkystės sektorius. Kalbant apie dabartinę ES struktūrinės paramos administravimo sistemą Lietuvoje, galima teigti, kad teigiami pasikeitimai, padarę ES struktūrinių fondų lėšų administravimo sistemą aiškesnę ir labiau priartintą prie pačių regionų, iš esmės turėtų skatinti efektyvesnę ir kryptingesnę ES paramos lėšų įsisavinimą Lietuvoje. Vis dėlto, ruošiantis naujam 2014-2020 m. paramos laikotarpiui, vertėtų atkreipti dėmesį į išryškėjančias ES regioninės politikos paramos teikimo problemas, siekiant jas išspręsti ir ateityje išvengti naujų problemų atsiradimo grėsmės.

2. ES STRUKTŪRINIŲ FONDŲ FINANSINĖS PARAMOS ĮSISAVINIMO LIETUVOJE ANALIZĖ

Ne paslaptis, kad nuo pat įstojimo į ES, Lietuva yra priskiriama prie neturtingiausių ES regionų, sugebančių silpniausiai konkuruoti ES vidaus rinkoje, kadangi Lietuvos BVP 1 gyventojui siekė tik 30% ES BVP 1 gyventojui vidurkio. Būtent dėl šios priežasties Lietuvai iš ES yra skiriama struktūrinių fondų parama, siekiant užtikrinti ekonominį šalies augimą ir stabilumą, suteikiant papildomų lėšų ekonominių ir socialinių šalies skirtumų mažinimui bei ekonominės plėtros galimybių ES. Tačiau būtina pažymėti, kad teikiant struktūrinę paramą, Lietuva yra laikoma vienu regionu, kadangi stojimo į ES metu visos šalies bendras socialinio ir ekonominio išsivystymo atsilikimas nuo ES buvo didesnis, nei vidiniai Lietuvos išsivystymo netolygumai.

Nuo pat įstojimo į ES parama Lietuvai kiekvienu programavimo laikotarpiu yra skiriama remiantis specialiai atskiram paramos laikotarpiui valstybės sudarytu strateginiu dokumentu, apibrėžiančiu pagrindinius įsisavinamos paramos tikslus ir kryptis. Lietuvoje pirmasis toks priimtas dokumentas buvo Lietuvos 2004-2006 m. bendrojo programavimo dokumentas, po jo sekė Lietuvos 2007-2013 metų Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo strategija. Remiantis būtent šiais dviem dokumentais, juose numatytais prioritetais Lietuvoje buvo kuriamos programos ES skirtai paramai įsisavinti. Taigi būtina plačiau išanalizuoti, kaip ES skirta parama buvo įsisavinama pirmuoju paramos laikotarpiu, t. y. 2004-2006 m., ir dabartiniu 2007-2013 m. paramos laikotarpiu tam, kad būtų galima atskleisti ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimo naudą šalies ekonomikos raidai ir jos gyventojams.

2.1. ES struktūrinės paramos lėšų įsisavinimas 2004-2006 m. BPD laikotarpiu

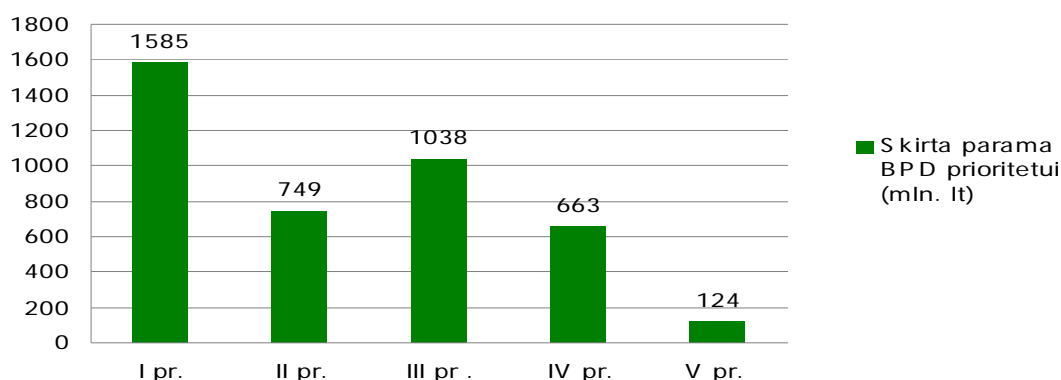
Įstojus į ES, struktūrinių fondų parama Lietuvai buvo teikiama pagal *Lietuvos 2004-2006 m. bendrąjį programavimo dokumentą (BPD)*. BPD – tai ES investicijų Lietuvai planavimo dokumentas, kuriame nustatoma šalies plėtros strategija, pateikiamas finansavimo priemonių ir uždavinių aprašymas bei būsimos paramos finansavimas. Bendrąja prasme Bendrasis programavimo dokumentas yra plėtros planas, kuris dėl bendrų tikslų sujungia Europos Sąjungos ir Lietuvos investicijas, padedančias sukurti sąlygas, leisiančias Lietuvai išnaudoti turimą potencialą ir įgyvendinti numatytą šalies plėtros viziją.

Pagrindinis BPD *tikslas* - sustiprinti nacionalinio ūkio ilgalaikio konkurencingumo plėtotės prielaidas, paspartinti perėjimą prie žinių ekonomikos, kuriai būdingas didėjantis BVP ir aukštas gyventojų užimtumo rodiklis, stiprinti žinių ekonomikos plėtrą, kuri lemia aukštesnį gyvenimo lygį

ir visų Lietuvos gyventojų gerovę (Lietuvos 2004-2006 m. bendrojo programavimo dokumentas). Šiame dokumente yra išskiriami penki pagrindiniai investiciniai **prioritetai**:

- I. *Socialinės ir ekonominės infrastruktūros plėtros.*
- II. *Žmogiškųjų išteklių plėtros.*
- III. *Gamybos sektoriaus plėtros.*
- IV. *Kaimo plėtros ir žuvininkystės.*
- V. *Techninės paramos.*

Finansų ministerijos duomenimis pagrindiniams šiems penkiems BPD nustatytiems investiciniams prioritetams Lietuvoje įgyvendinti iš viso buvo skirta apie **3,09 mlrd. litų ES** ir **1,07 mlrd. litų Lietuvos Respublikos lėšų**. Taigi iš viso paramai buvo skirta daugiau kaip 4 milijardai litų. Kaip matyti iš žemiau pateiktos diagramos (5 pav.), pagal BPD prioritetus daugiausia lėšų buvo skiriama socialinės ir ekonominės infrastruktūros plėtrai 1.585 mln. litų, ir mažiausiai, savaime suprantama, 124 mln. litų techninei paramai.

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Europos Sąjungos pateiktais duomenimis. Prieiga per internetą:

http://www.esparama.lt/ES_Paramam/bpd_2004_2006m._medis/leidiniai/files/SF_sekmingi_projektai_2.pdf

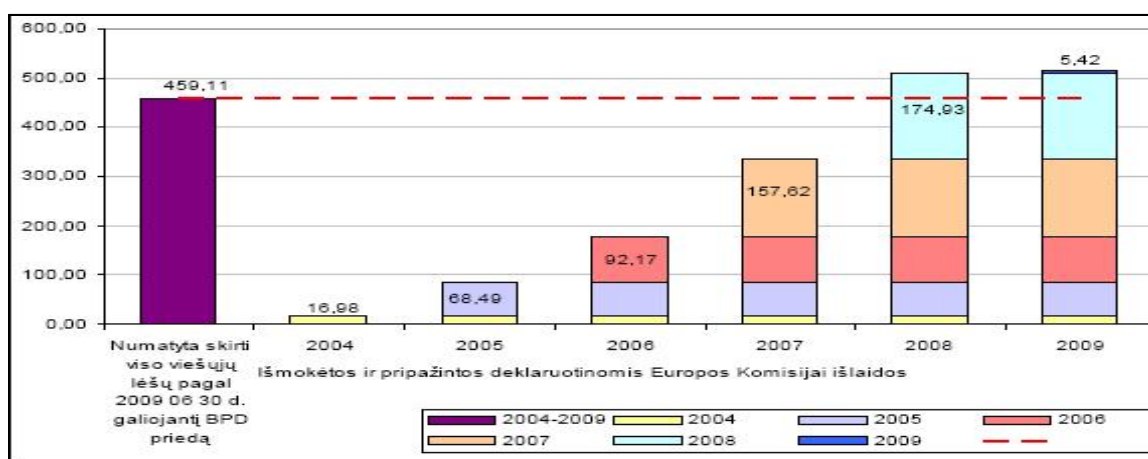
5 pav. ES Struktūrinių fondų parama pagal BPD prioritetus (mln. lt)

Nors Europos Komisija teikdama paramą diktavo reikalavimus BPD, tačiau ji nenurodė, kur Lietuva konkrečiai turėtų panaudoti ES skiriamus pinigus. Investavimo kryptis kartu su jų būklės tose kryptyse analize bei atskirų strategijų įgyvendinimo priemonėmis Lietuvos Vyriausybė turėjo nusistatyti pati. Svarbu pabrėžti, kad įgyvendinant BPD, galioja vadinamoji „n+2“ taisyklė, tai yra, lėšos yra įsisavinamos dar dvejus metus, t.y. jas dar dvejus metus gavo tie, kurių pateikti projektai sėkmingai perėjo atranką (Balčytis Z., 2007). Tai reiškia, kad pagal Lietuvos 2004 - 2006 m. Bendrąjį programavimo dokumentą (BPD) konkrečioms metams skirtos lėšos turi būti panaudotos ir už jas Europos Komisijai turi būti atsiskaityta per einamuosius (N) ir ateinančius dvejus (+2) metus (pvz., jei "N" yra "2004 m.", tuomet "+2" reikš "iki 2006 m."). Taigi lėšos pagal BPD 2004–2006

m. priemonės turėjo būti įsisavintos iki 2008 m. pabaigos. Dėl šios priežasties ES paramos lėšų įsisavinimas analizuojamas nuo 2004 m. pradžios iki 2008 m. pabaigos.

Taigi BPD buvo išskirti penki esminiai investiciniai prioritetai, kuriais remiantis Lietuvoje buvo įsisavinamos ES struktūrinių fondų skirtos lėšos:

I prioritetas. Socialinės ir ekonominės infrastruktūros plėtra. ES struktūrinių fondų parama socialinės ir ekonominės infrastruktūros plėtrai apima transporto infrastruktūros prieinamumo ir paslaugų gerinimą, energijos tiekimo, energetikos efektyvumo užtikrinimą, aplinkos kokybės gerinimą ir žalios aplinkai prevenciją, darbo rinkos, švietimo, mokslo institucijų bei socialinių paslaugų infrastruktūros plėtrą ir pan. Kaip matyti, iš žemiau pateiktos diagramos (6 pav.) pagal BPD šiam prioritetui įgyvendinti iš viso buvo skirta 459,11 mln. Eurų (1585,2 mln. litų).

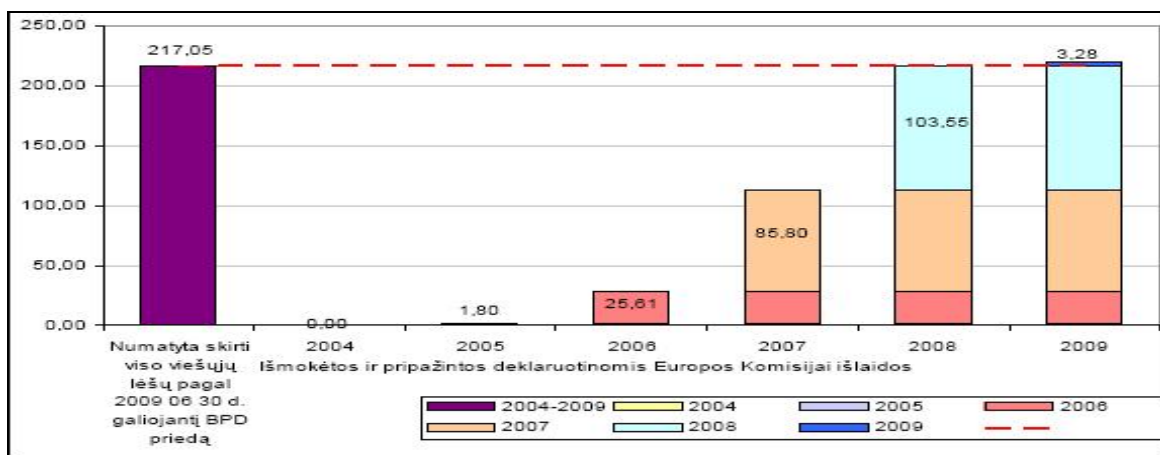

Šaltinis: Galutinė Lietuvos 2004-2006 metų Bendrojo programavimo dokumento įgyvendinimo ataskaita. P. 94.

6 pav. I prioriteto projektų įgyvendinimui panaudotų lėšų paskirstymas 2004–2009 m., (mln. EUR)

Analizuojant diagramą galime stebėti, kad paramos įsisavinimo tempas pirmaisiais 2004 metais buvo gana žemas, tuo tarpu 2005 metais, Lietuvai pavyko įsisavinti jau 4 kartus daugiau lėšų nei pirmaisiais metais, ir reikia pastebėti lėšų įsisavinimo tempas sekančiais BPD laikotarpio metais tik augo. Per visą programavimo laikotarpį iki 2009 m., remiantis „n+2” taisykle, Lietuvai pagal pirmąjį prioritetą pavyko pasisavinti netgi daugiau lėšų negu buvo numatyta pradžioje. Neabejotina, kad būtent infrastruktūros gerinimas Lietuvoje yra pagrindinė konkurencingumo didinimo priemonė leisianti pasivyti kitas labiau ekonomiškai išsivysčiusias ES šalis, kas, manytina, būtent ir nulėmė dideles šalies pastangas kuo efektyviau įsisavinti skiriamas lėšas pagal pirmąjį prioritetą.

II prioritetas. Žmogiškųjų išteklių plėtra. Pagrindinis šio prioriteto tikslas – sumažinti jaunimo nedarbą, netgi užkirsti kelią nedarbui koordinuojant darbuotojų žinias ir įgūdžius su besiformuojančiais darbo rinkos poreikiais. ES struktūrinių fondų paramos lėšos šiam prioritetui apėmė išdarbinimo gebėjimų ugdymą, bedarbių mokymą bei mokymosi visą gyvenimą sąlygų plėtojimą, socialinės atskirties prevenciją, investicijas į prisitaikymą prie darbo rinkos pokyčių ir pan. Analizuojant šiam prioritetui skirtų lėšų įsisavinimą, matoma akivaizdi nesėkminga pradžia 2004-2005 m. laikotarpiu (žr. pav. 7).

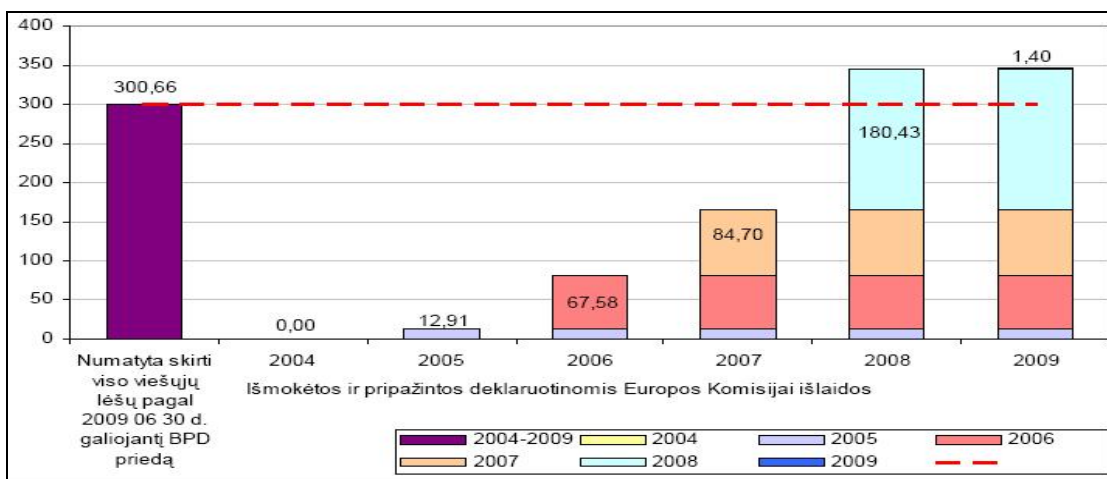

Šaltinis: Galutinė Lietuvos 2004-2006 metų Bendrojo programavimo dokumento įgyvendinimo ataskaita. P.235

7 pav. II prioriteto projektų įgyvendinimui panaudotų lėšų paskirstymas 2004– 2009 m., (mln. EUR)

Nors pagal šį prioritetą Lietuvai viso buvo skirta 217, 05 mln. Eurų (749,43 mln. litų), efektyvus lėšų įsisavinimas stebimas tik nuo 2007 metų, besibaigiant BPD programavimo laikotarpiui. Galima daryti prielaidą, kad programavimo laikotarpio pradžioje Lietuvos institucijos neturėjo pakankamos kompetencijos pateikti teisingai paruoštas programas paramai gauti. Vis dėlto, sveikintina tai, kad bent paskutiniaisiais metais ir iki 2009 m. Lietuvai pagal šį prioritetą pavyko įsisavinti visas skirtas lėšas, ir dar netgi 11 mln. Litų daugiau.

III prioritetas. Gamybos sektoriaus plėtra. Šis prioritetas bene aiškiausiai atspindi savo tikslus, tai yra pagrindiniai šio prioriteto aspektai susiję su parama verslui, kuris ir sąlygoja gamybos plėtrą. Taigi šiam prioritetui remti ES struktūrinių fondų parama buvo skiriama tokioms priemonėms kaip verslo aplinkos gerinimas, tiesioginės paramos jam teikimas, informacinių technologijų paslaugų ir infrastruktūros plėtra. Kaip matyti iš žemiau pateiktos diagramos (8 pav.), šiam prioritetui įgyvendinti viso buvo paskirta 300, 66 ml. Eurų (1038,11 mln. Litų).

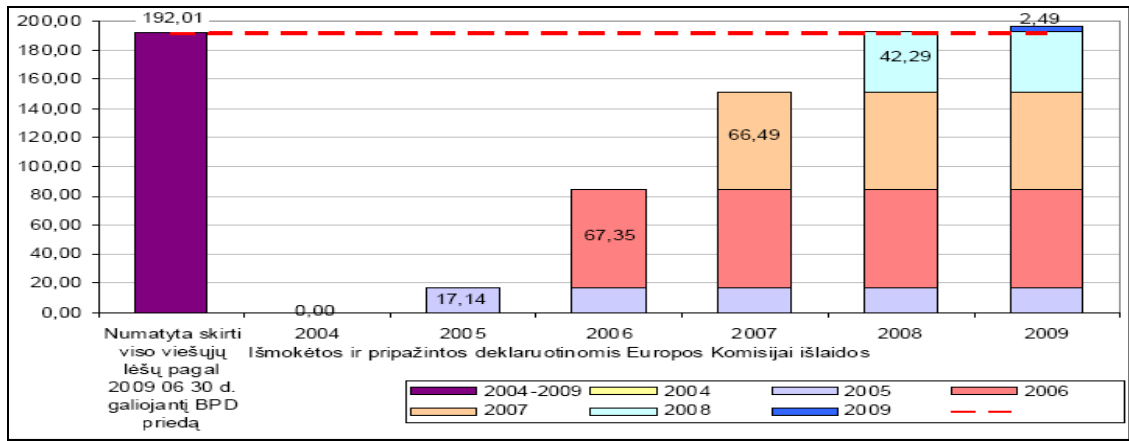

Šaltinis: Galutinė Lietuvos 2004-2006 metų Bendrojo programavimo dokumento įgyvendinimo ataskaita. P. 171

**8 pav. III prioriteto projektų įgyvendinimui panaudotų lėšų paskirstymas
2004–2009 m., (mln. EUR)**

Gamybos sektoriaus plėtros prioritetas yra antras daugiausiai lėšų gavęs prioritetas tarp visų penkių BPD prioritetų. Nors lėšų įsisavinimo tempai 2004-2005 m. buvo labai lėti, vis dėlto analizuojant diagramą matome, kad 2007-2009 m. laikotarpiu įsisavinamų lėšų apimtys smarkiai išaugo ir netgi viršijo numatytų lėšų ribą. Šis prioritetas buvo ypatingai svarbus šalies ekonomikai, kadangi būtent gamybos paslaugų sektoriaus plėtra paspartino daugelio Lietuvos įmonių konkurencingumo augimą ES rinkoje, naujų produktų, paslaugų, modernių technologijų ir inovacijų įdiegimą mūsų šalies įmonėse.

IV prioritetas. Kaimo plėtra ir žuvininkystė. ES struktūrinių fondų parama žemės ūkiui ir žuvininkystei apima tokias sritis kaip investicijos į žemės ūkio valdas, kaimo vietovių plėtros skatinimas, vandens išteklių apsauga ir plėtra, rinkodara ir žvejyba vidaus vandenyse bei ypač analizuojamu paramos laikotarpiu išpopuliarėjęs jaunųjų ūkininkų įsikūrimas. Šiam prioritetui įgyvendinti viso buvo paskirta 192,01 mln. Eurų (662, 9 mln. Litų). Nors kaimo plėtros ir žuvininkystės prioritetas lyginant su kitais trim iki šiol aptartais prioritetais sulaukė mažiausios ES finansinės paramos, vis dėlto kaip matyti iš žemiau pateiktos diagramos, šios lėšos buvo sėkmingiausiai ir efektyviausiai įsisavinamos nuo pat pradžios lyginant su pirmaisiais trimis prioritetais (9 pav.).

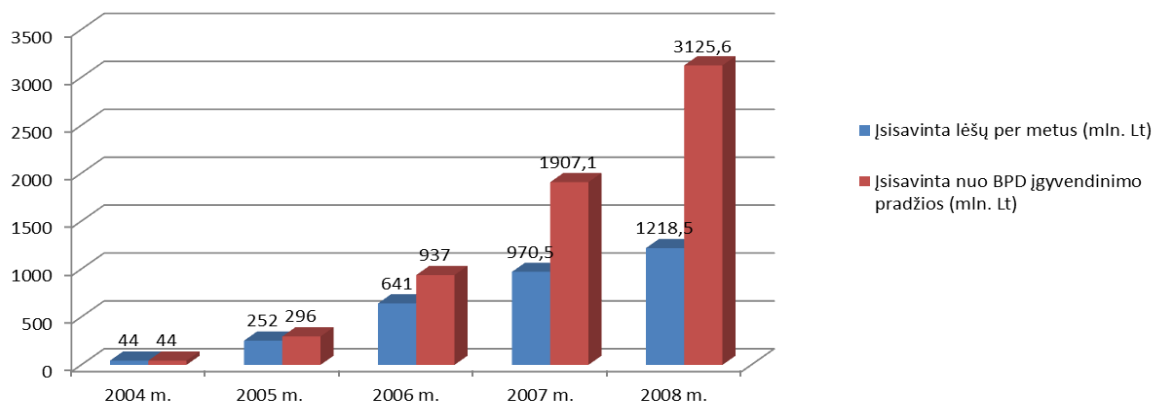
Šaltinis: Galutinė Lietuvos 2004-2006 metų Bendrojo programavimo dokumento įgyvendinimo ataskaita. P. 308

9 pav. IV prioriteto projektų įgyvendinimui panaudotų lėšų paskirstymas
2004– 2009 m., (mln. EUR)

Kaip matyti iš diagramos, ketvirtajam prioritetui skirtos paramos lėšos buvo ypatingai efektyviai administruojamos, ypač žemės ūkio sektoriaus reguliavimo srityje. Iki 2007 m. gegužės pabaigos pagal BPD kaimo plėtros priemones jau buvo išmokėta 379,7 mln. Litų, kas sudarė net 63 % nuo visų ES skirtų lėšų. Deja, antrajai prioriteto daliai – žuvininkystės sektoriui skirtos lėšos ne itin efektyviai paveikė šį sektorių, kuris Lietuvoje lyginant su kitomis ekonomikos sritimis nėra gerai išvystytas. Didžioji dalis ES struktūrinių fondų lėšų buvo paskirta žemės ūkio sektoriui, kurio akivaizdžius pokyčius lyginant šį sektorių iki įstojimo į ES ir 2009 metais pajautė kone kiekvienas Lietuvos ūkininkas. Žemės ūkio ministerijos teigimu, palyginti su kitomis šalies ūkio sritimis, tai yra beveik du kartus didesnis ES skirtų lėšų panaudojimo rodiklis, kas byloja apie itin efektyviai panaudotas šiam prioritetui skirtas ES struktūrinės paramos lėšas (Žemės ūkio ministerija, 2008).

V prioritetas. Techninė parama. Techninę paramą galima apibūdinti kaip išteklius, užtikrinančius veiksmingą BPD įgyvendinimą, kuriam viso buvo skirta 124 mln. Litų. Šis prioritetas susijęs su pačios programos administravimo aspektais, kurie apima ne tik paramą programos parengimui, valdymui, priežiūrai, jos viešinimui ir vertinimui, bet ir institucijų, susijusių su ES Struktūrinių fondų valdymu ir administravimu gebėjimų ugdymu ir tobulinimu.

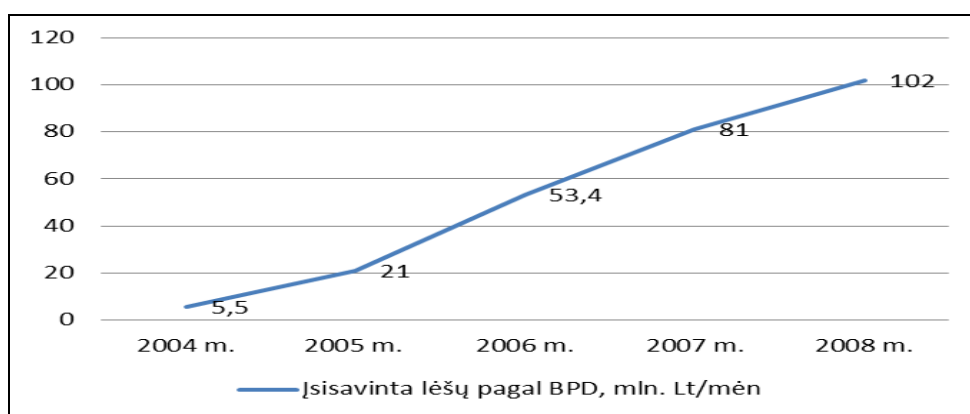
Režiumuojant ES paramos lėšų įsisavinimą bendrai visiems prioritetams pagal metus, pastebima tendencija, kad kiekvienais sekančiais paramos laikotarpio metais nuo 2004 metų paramos lėšos Lietuvoje buvo vis sėkmingiau įsisavinamos, ir daugiausia jų buvo įsisavinta 2008 metais, t.y. daugiau kaip 1,2 mlrd. Litų (žr. 10 pav.).

Šaltinis: ES paramos pagal bendrąjį programavimo dokumentą Barometras. Prieiga per internetą: <http://www.esparama.lt>

10 pav. ES struktūrinės paramos pagal BPD įsisavinimo eiga

Oficialiais duomenimis per 2004–2006 m. paramos laikotarpį su projektų vykdytojais buvo pasirašytos 3640 sutarčių už 4457 mlrd. Litų. Tai byloja apie kryptingą ES suteiktų galimybių išnaudojimą pirmuoju paramos laikotarpiu. Tačiau siekiant pateikti konkretesnius paramos įsisavinimo duomenis, žemiau diagramoje (11 pav.) pateikiami duomenys, atskleidžiantys, kiek vidutiniškai milijonų litų per mėnesį paramai skirtų lėšų Lietuvoje buvo įsisavinama kiekvienais BPD laikotarpio metais. Kaip matyti iš pateiktos diagramos, 2004 m. laikotarpio pradžioje paramos suma per mėnesį siekė tik 5,5 mln. Litų, tuo tarpu 2008 m. ši suma išaugo net į 18 kartų didesnę sumą, t.y. 2008 m. vidutiniškai per mėnesį įsisavinamų lėšų suma pagal BPD siekė net 102 mln. Litų.

Šaltinis: Sudaryta autorės, remiantis ES paramos pagal bendrąjį programavimo dokumentą Barometru.

11 pav. Vidutiniai ES struktūrinės paramos įsisavinimo tempai pagal BPD, mln. Lt/mėn.

Kaip teigiama 2010 metų ES struktūrinės paramos vertinimų apžvalgoje 2004-2006 m. programavimo laikotarpio investicijos sukėlė tiek teigiamų, tiek ir neigiamų socialinių ir ekonominių padarinių. Teigiamas BPD investicijų laikotarpio poveikis yra akivaizdžiai matomas – jis išreikštas per pagrindinius programos lygmens poveikio rodiklius, t.y. šalies BVP lygio padidėjimas ir sukurtos naujos darbo vietos. Pavyzdžiui, iš viso dėl ES paramos pagal BPD 2008 m. pabaigai Lietuvos ūkyje buvo sukurta 26,8 tūkst. daugiau darbo vietų, nei būtų be ES paramos. Didžiausią naudą dėl struktūrinės paramos turėjo statybos sektorius. Šią tendenciją paaiškina didžiulės investicijos į naujos viešosios infrastruktūros statybą paramos lėšomis bei sparčiausias lėšų, skirtų infrastruktūrai, įsisavinimas. Šioje srityje buvo sukurta apie 40% visų dėl paramos sukurtų darbo vietų (ES struktūrinė parama ir jos paskirstymo kokybė Lietuvoje, 2010). Tačiau trumpuoju laikotarpiu, ypač tai pastebima 2007-2008 m., programų vykdymas darė neigiamą įtaką tokiems makroekonominiams rodikliams kaip kainų bei darbo užmokesčio lygis.

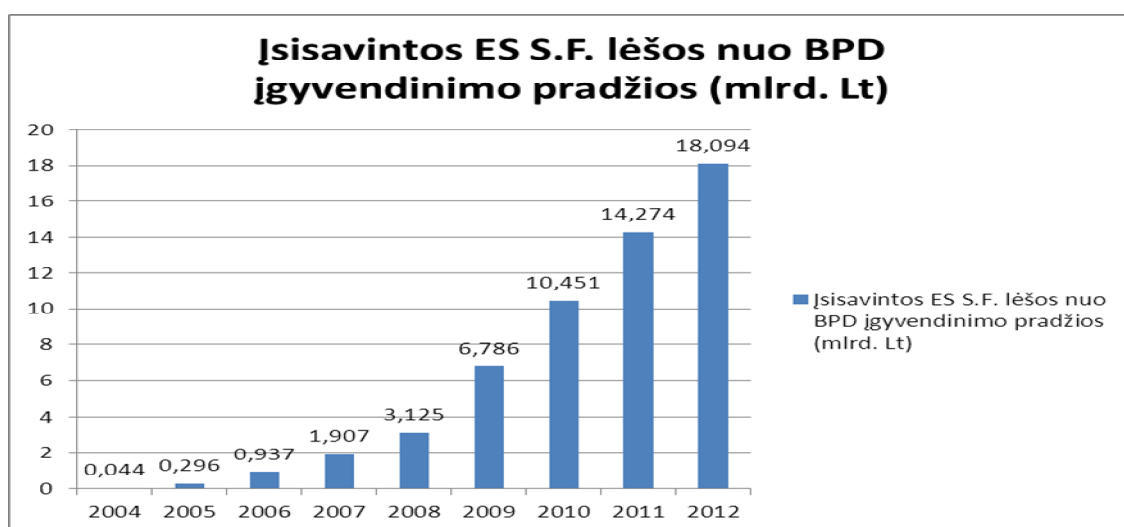
Vis dėlto analizuojamu laikotarpiu yra matomas ženklus vienam gyventojui tenkančio BVP ir darbo našumo (vienam užimtajam tenkančio BVP) skirtumų mažėjimas tarp Lietuvos ir ES vidurkio. Be to, svarbus faktas yra tai, kad dėl BPD laikotarpio investicijų vienu metu Lietuvos vidutinis metinis nedarbo lygis buvo mažesnis net už ES vidurkį. BPD poveikis realaus BVP lygiui didžiausias buvo 2008 m., kai BVP lygis dėl struktūrinių fondų investicijų padidėjo apie 2,1% Lietuvos bendrojo užimtumo lygis, matuojamas dirbančių asmenų dalimi visoje 15–64 m. amžiaus gyventojų grupėje (proc.), analizuojamu laikotarpiu augo, tačiau nepasivijo ES vidurkio, kuris šiuo laikotarpiu taip pat augo (ES struktūrinių fondų poveikio bendrajam vidaus produktui vertinimas, P. 132-133). Tačiau ekonominio sunkmečio padariniai lėmė tai, kad minėtasis teigiamas poveikis buvo trumpalaikis, o skirtumas tarp Lietuvos ir ES vidurkio pagal vienam užimtajam tenkančią BVP dalį ir toliau išliko didelis. Kita vertus, pažymėtinas ženklus Lietuvos vienetinių darbo jėgos sąnaudų didėjimo sulėtėjimas, kurį paskatino ES struktūrinės paramos panaudojimas.

2.2. ES struktūrinės paramos lėšų įsisavinimas 2007-2013 m. programavimo laikotarpiu

Pasibaigus pirmajam ES teikiamos paramos laikotarpiui, *2007-2013 m.* antruoju ES paramos periodu *Lietuva ES struktūrinę paramą gauna pagal 2007-2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategiją* ir atskiras veiksmų programas. Būtina pažymėti, kad šiuo laikotarpiu ES struktūrinė parama Lietuvai yra skiriama pagal Konvergencijos ir Europos teritorinio bendradarbiavimo prioritetus ir siekia per 23 mlrd litų. Taigi iš esmės galima teigti, kad ši programa tęsia 2004 - 2006 m. programoje suformuotą viziją, jog 2015 m. Lietuva pasieks kai kurių ES-15 priklausančių šalių ekonominio ir socialinio išsivystymo lygį.

Pasibaigus 2012 metams Lietuvai pavyko įsisavinti šiek tiek mažiau nei 13 mlrd. Litų, kas sudaro apie 53,6 % visos 2007-2013 m. skirtos ES struktūrinės paramos. Būtina pabrėžti, jog EK teigimu, Lietuva yra tarp lyderių pagal skirtų ES struktūrinių fondų lėšų įsisavinimo apimtį.

Taigi, žinant paskutinius paramos įsisavinimo skaičius, galima pateikti duomenis apie ES struktūrinės paramos įsisavinimo efektyvumą Lietuvoje nuo pat BPD įgyvendinimo pradžios. Žemiau pateiktoje diagramoje (12 pav.) matyti ES paramos įsisavintos paramos apimtys 2004-2012 metais.

Šaltinis: Sudaryta autorės, remiantis Finansų ministerijos ir portalo www.esparama.lt duomenimis

12 pav. Įsisavintos ES struktūrinių fondų lėšos Lietuvoje nuo BPD įgyvendinimo pradžios (mlrd.lt)

Kaip matyti iš pateiktos diagramos ES struktūrinės paramos įsisavinimo tempai Lietuvoje kryptingai auga ir 2007-2013 m. laikotarpiu paramos įsisavinimo apimtys gerokai didesnės, lyginant su pirmuoju paramos laikotarpiu. Taigi tampa būtina išanalizuoti Lietuvos numatytą ES struktūrinės paramos panaudojimo strategiją ir jos kryptis 2007-2013 metais.

Kaip jau buvo minėta, šiuo paramos periodu Lietuva ES struktūrinę paramą gauna pagal 2007-2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategiją ir atskiras veiksmų programas. Svarbu pažymėti, kad 2007-2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategija numato jau ne penkis prioritetus kaip pirminiame Bendro programavimo dokumente, bet tris susistemintas pagrindines **prioritetines kryptis**:

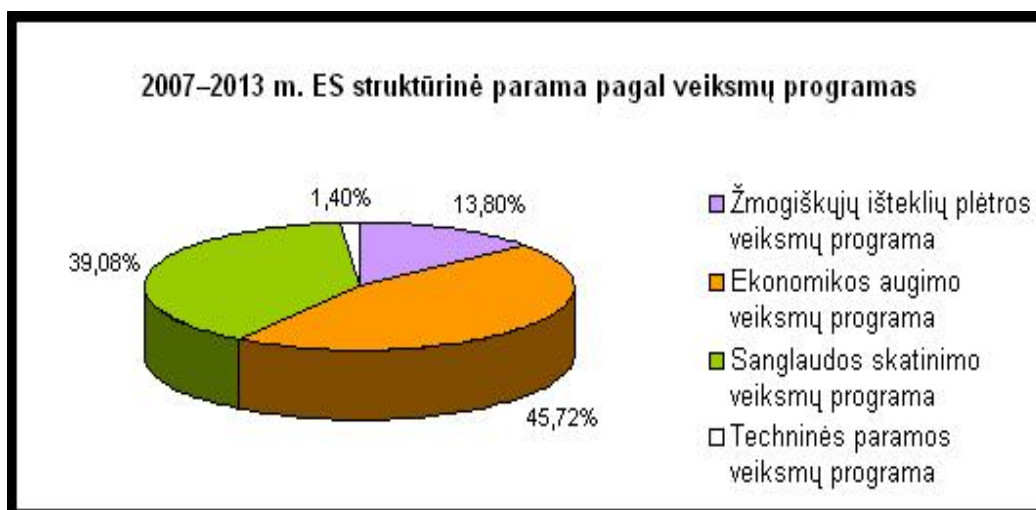
1. **Produktyvūs žmogiškieji išteklių žinių visuomenei.** Įgyvendinant šį prioritetą siekiama pritraukti ir išlaikyti žmones darbo rinkoje, skatinti aktyvesnę mokymąsi visą gyvenimą bei tobulinti viešąjį administravimą. Verta pastebėti, kad šis prioritetas atitinka BPD Žmogiškųjų

išteklų plėtros prioritetą, tačiau nauja tai, kad akcentuojamas viešojo administravimo tobulinimas.

2. **Konkurencinga ekonomika.** Kalbant apie šią prioritetinę kryptį akcentuojamas aukštos pridėtinės vertės verslo lyginamosios dalies didinimas Lietuvos ūkyje, sudarant palankią aplinką smulkiam ir vidutiniam verslui bei inovacijoms, efektyvinant ekonominę infrastruktūrą.
3. **Gyvenimo kokybė ir sanglauda.** Ši kryptis daugiausia įgyvendinama Sanglaudos skatinimo veiksmų programos pagalba, siekiant geriau panaudoti vietinį potencialą ir teikti kokybiškas bei prieinamas viešąsias paslaugas. Taip pat saugoti ir gerinti aplinkos kokybę (Lietuvos 2007-2013 m. Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo strategijos konvergencijos tikslui įgyvendinti įgyvendinimo strateginė ataskaita 2009).

Paprastai šalia strategijos yra akcentuojamos ir šios keturios atskiros *veiksmų programos*, skirtos 2007-2013 m. strategijai įgyvendinti:

- 1) **Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programa** (jai skirta 13,8 % ES struktūrinės paramos lėšų). Esminis šios programos prioritetas yra administracinių gebėjimų stiprinimas ir viešojo administravimo efektyvumo didinimas.
- 2) **Ekonomikos augimo veiksmų programa** (skirta 45,72 % ES struktūrinės paramos lėšų). Remiantis šia programa ypatingas dėmesys skiriamas tokiems prioritetams kaip mokslinių tyrimų plėtra, verslo produktyvumo didinimas, aplinkos verslui gerinimas, elektroninės demokratijos diegimas ir pan. Iš esmės per šiuos minėtus prioritetus siekiama esminio programos tikslo - *informacinė visuomenė visiems bei ekonominės infrastruktūros gerinimo*.
- 3) **Sanglaudos skatinimo veiksmų programa** (skirta 39,08 % ES struktūrinės paramos lėšų). Sanglaudos per šią programą siekiama tokiomis priemonėmis kaip regioninių ekonomikos augimo centrų plėtra, viešosios turizmo infrastruktūros ir paslaugų plėtra regionuose, specialiųjų mokyklų pertvarka, metodinių centrų steigimas ir pan. (LR finansų ministerija, 2009, P. 4-6).
- 4) **Techninės paramos veiksmų programa** yra išskiriama kiekvienos anksčiau paminėtos programos pabaigoje ir suprantama kaip lėšos reikalingos programų įgyvendinimo administravimui. Šiai programai iš viso yra skirta 1,4 % visų ES struktūrinės paramos lėšų. (žr. 13 pav.).

Šaltinis: Susisiekimo ministerija. 2011. Prieiga per internetą:

http://www.sumin.lt/lt/es_parama/es_paramos_panaudojimas_2007_2013_m_

13 pav. 2007-2013 m. ES struktūrinės paramos pasiskirstymas pagal veiksmų programas (%)

Kaip matyti iš pateiktos diagramos 2007-2013 struktūrinės paramos prioritetu, kuriam skiriama daugiausiai lėšų kaip ir 2004-2006 m. laikotarpiu išlieka *Ekonomikos augimo veiksmų* ir *Sanglaudos skatinimo veiksmų programų įgyvendinimas*. Taigi 2007–2013 m. Europos Sąjungos numatyta struktūrinė parama Lietuvai, siekianti per 23 mlrd. litų, yra strategiškai svarbi tiek ekonominei šalies pažangai, tiek ir bendrai visuomenės gerovei regioniniu lygmeniu, siekiant didesnės sanglaudos tarp atskirų regionų. Dėl šios priežasties būtina šiek tiek giliau išanalizuoti ES struktūrinių lėšų įsisavinimą įgyvendinant šias dvi esmines veiksmų programas.

ES struktūrinių fondų paramos įsisavinimas pagal sanglaudos skatinimo veiksmų programą:

Būtina pabrėžti, kad šiuo paramos laikotarpiu Europos Sąjungos lėšos konvergencijos tikslui įgyvendinti yra skirstomos dviem būdais: valstybiniu projektų planavimo būdu (90 proc. visos Lietuvai skirtos Europos Sąjungos paramos) ir regioninio planavimo būdu, kuriuo buvo skirta 10 proc. visos skirtos paramos (Čiegis R., Žalevičienė A., 2012, P. 46). Regioniniu būdu skiriamos ES paramos lėšos turėtų padėti efektyviau įgyvendinti sanglaudos skatinimo veiksmų programos prioritetus, nes būtent regioniniu lygiu daug efektyviau įgyvendinami tokie prioritetai kaip vietinė plėtra, prisitaikymas turizmo veiklai ar gamtos apsauga bei viešųjų paslaugų kokybė ir prieinamumas. Remiantis pateikta 2013 m. statistika pagal šią veiksmų programą Lietuvoje jau yra baigti įgyvendinti 1055 projektai už beveik 2 mlrd. Litų. Vykdomų bet vis dar neužbaigtų finansuojamų projektų Lietuvoje skaičius šiuo metu siekia 1364 už beveik 7 mlrd. Litų ES skirtų paramos lėšų (www.esparama.lt).

Kaip labiausiai žinomą ir sėkmingai įgyvendinamą projektą pagal šią programą galima įvardinti *daugiabučių namų modernizavimo projektą*. Pagal šią priemonę valstybės planavimo būdu iki 2011 m. pabaigos buvo pasirašyta projektų finansavimo ir administravimo sutarčių 14,7 mln. Litų sumai. Tuo tarpu atnaujinimo darbai 2011 m. pabaigoje buvo vykdomi 54 daugiabučiuose namuose. Be to, atnaujinus daugiabučius namus, būsto sąlygos buvo pagerintos 803-ims probleminėse teritorijose gyvenantiems asmenims (Sanglaudos skatinimo veiksmų programos įgyvendinimo ataskaita už 2011 m, P. 60-61).

Nepaisant sėkmingo lėšų įsisavinimo įgyvendinant Sanglaudos skatinimo veiksmų programą, tenka pastebėti, kad visuomenėje apie šiai programai teikiamus projektus finansavimui gauti yra žinoma mažiausiai, lyginant su Ekonomikos augimo ir Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programomis. Apie šią programą ir jos skiriamo finansavimo sritis 2011 m. žinojo tik 42%, o 2012 m. tik 68% potencialių pareiškėjų (žr. 2 lentelė). Nepaisant programos žinomumo lygio pakilimo 2012 metais, ji vis tiek išlieka mažiau žinoma, lyginant su kitomis dviem programomis. Dėl šios priežasties galima teigti, kad Lietuvoje būtina plačiau skleisti informaciją ir geriau supažindinti gyventojus su programos remiamomis sritimis, siekiant kuo efektyviau išnaudoti ES struktūrinių fondų skiriamą paramą ir nesumažinti jos ateityje, jeigu nepavyktų įsisavinti visų 2007-2013 m. laikotarpiui numatytų ES struktūrinės paramos lėšų.

2 lentelė. **Potencialių pareiškėjų žinios apie atskiras veiksmų programas (proc.)**

Programa	2011 m.	2012 m.
Ekonomikos augimo veiksmų programa	70 proc.	81 proc.
Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programa	59 proc.	81 proc.
Sanglaudos skatinimo programa	42 proc.	68 proc.

Šaltinis: Sanglaudos skatinimo veiksmų programos įgyvendinimo ataskaita už 2011 m, P. 182.

ES struktūrinių fondų paramos įsisavinimas pagal ekonomikos augimo veiksmų programą:

Kaip jau buvo minėta, didžiausia ES paramos dalis Lietuvoje yra numatyta projektų, susijusių su Ekonomikos augimo veiksmų programos įgyvendinimu, finansavimui. Remiantis šia programa Lietuvoje jau yra baigti įgyvendinti 1353 projektai už daugiau kaip 3 mlrd. Litų. Tuo tarpu įgyvendinamų, bet vis dar neužbaigtų projektų skaičius yra 1106, kurių bendra suma siekia daugiau kaip 6 mlrd. litų iš numatytų ES struktūrinių paramos fondų lėšų. Kalbant apie šios programos įgyvendinimą, būtina pabrėžti esminę struktūrinių fondų suteikiamą galimybę Lietuvai – pagerinti

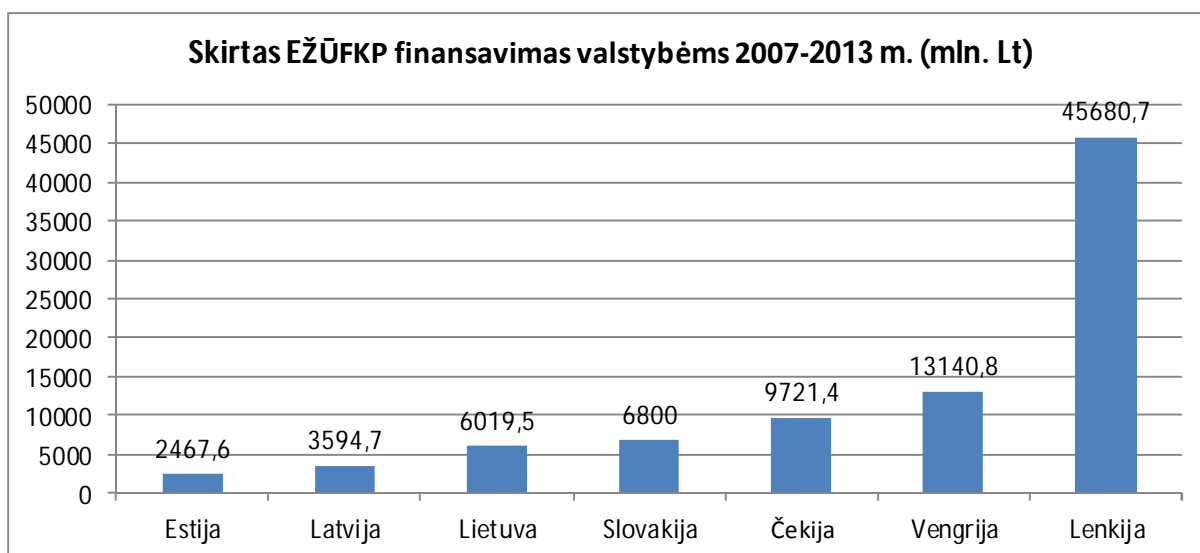
krizę išgyvenančių ūkio šakų ekonominės veiklos efektyvumą šalyje ir padėti Lietuvai atlaikyti konkurencinį spaudimą, atsiradusį įstojus į ES ir atvėrus valstybių sienas (Gudaitytė N. ir kt., 2009, P. 211).

Remiantis šia programa daugiausia paramos lėšų buvo skiriama informacinės visuomenės plėtrai Lietuvoje bei esminės ekonominės infrastruktūros gerinimui, t.y. e-verslo plėtrai Lietuvoje, geležinkelių tinklų plėtrai ir atnaujinimui, priplaukų statymui ir rekonstravimui, naujų šalies ir tarpvalstybinės reikšmės kelių tiesimui, rekonstravimui ir pan. Pavyzdžiui, įgyvendinant priemonę „*E-verslas LT*“, prie darbo vietų sukūrimo įmonėse prisideda 251 projektas (bendras projektų skaičius 377), kurių sutartyse nurodyta, kad bus sukurtos ir išsaugotos 1134 darbo vietos. Šiai priemonei įgyvendinti viso paskirta 21.208.286,9 Eurų. Tuo tarpu planuota 2007-2013 m. rodiklio „*Nutiesta naujų ir rekonstruota esamų automobilių kelių*“ reikšmė Lietuvoje buvo pasiekta jau 2010 metais. 2011 metais baigus įgyvendinti automobilių kelių projektus iš viso nutiestų naujų ar rekonstruotų automobilių kelių rodiklis pasiekė 901,67 kilometrą už 56.214.914,92 eurų sumą. Šis rodiklis pasiekė net 131 proc. šiai priemonei tenkančio rodiklio dydžio, kadangi planuojant buvo numatyta 690 km rodiklis (Ekonomikos augimo veiksmų programos įgyvendinimo ataskaita už 2011 m., P. 110;142;154). Ateityje pagal šią priemonę dar yra numatomi įgyvendinti tokie stambūs projektai kaip Esamo geležinkelio ruožo Kazlų Rūda-Kaunas rekonstrukcija ir „Kaimiškujų vietovių informacinių technologijų plačiajuosčio tinklo RAIN plėtra“.

Kalbant apie ekonomikos augimą Lietuvoje, būtina pastebėti, kad Lietuvoje yra atvira ekonomika, jos vidaus rinka maža, tad šalies ūkio plėtrą ženkliai įtakoja iš užsienio gaunamos investicijos. Ekonomikos augimo veiksmų programa numato Lietuvos patrauklumo didinimą užsienio valstybių investuotojų atžvilgiu, kadangi šalies ekonomikos lygio gerinimui yra labai svarbu *didinti tiesioginių užsienio investicijų skaičių*. Džiugu konstatuoti faktą, kad programos įgyvendinimas duoda realiai apčiuopiamų teigiamų rezultatų šalies ekonomikai, kadangi būtent, remiantis ekonominio augimo veiksmų programa, Lietuvoje buvo pasiekta tai, kad pastaraisiais metais *investicinius projektus* Lietuvoje įgyvendina tokios garsios kompanijos kaip „*Barclays*“, „*Western Union*“, „*Ryanair*“, „*Danspin*“ „*Homegroup*“ ir kt.

Lyginant pirmuoju ir antruoju paramos laikotarpiu Lietuvai skirtą ES Struktūrinių fondų paramą, būtina pastebėti, kad BPD programavimo laikotarpiu Lietuvai iš viso buvo skirta 3090,85 mln. Lt paramos, tuo tarpu **2007-2013 m. laikotarpiui - 29394,42 mln. Lt** (23 394,42 mln. Lt pagal nacionalinę strategiją bei 6000 mln. Lt papildomai iš EŽŪFKP). Vidutiniškai per metus 2004-2006 m. buvo skirta 1029,45 mln. Lt, o 2007-2013 m. - 4199,2 mln. Lt, t.y. maždaug 4 kartus daugiau nei pirmuoju paramos laikotarpiu (ES struktūrinė parama ir jos paskirstymo kokybė Lietuvoje, 2010). Be to, sugebėjusi argumentuotai pagrįsti savo poreikius, Lietuva naujuoju programavimo

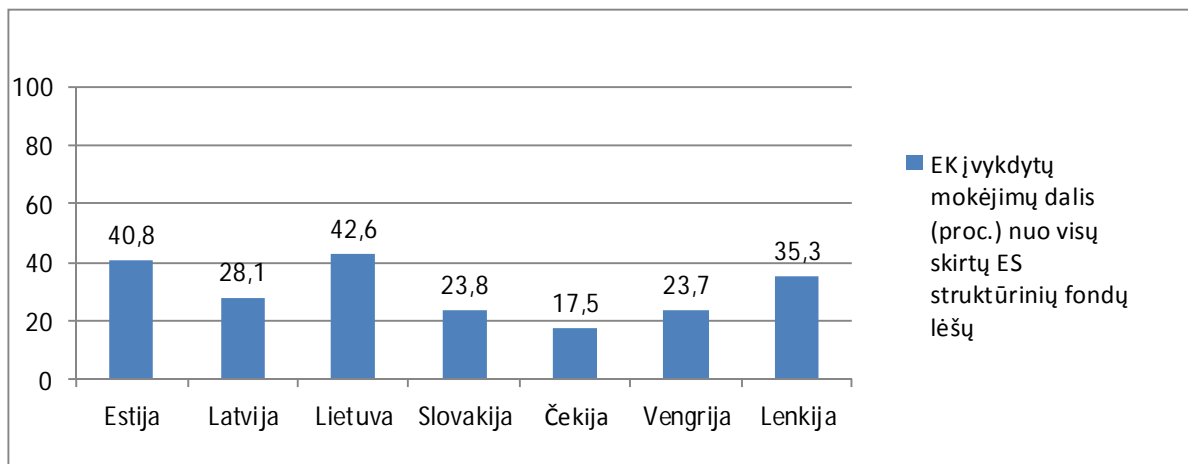
laikotarpiu iš EŽŪFKP paramos lėšų sugebėjo išsiderėti 2,4 karto daugiau negu Estija ir 1,7 karto daugiau negu Latvija. Kaip jau buvo minėta Lietuvai 2007-2013 m. laikotarpiu skirta 6 019,5 mln. Lt, Estijai – 2 467,6 mln. Lt, Latvijai – 3 594,7 mln. Lt. Palyginti su kitomis naujosiomis ES narėmis (žr. 14 pav.), daugiau negu Lietuvai paramos lėšų skirta tik Čekijai – 9 721,4 mln. Lt., Vengrijai – 13 140,8 mln. Lt., Slovakijai – 6 800 mln. Lt ir Lenkijai 45 680,7 mln. Lt. (Žemės ūkio ministerija, 2008).

Šaltinis: Sudaryta autorės, remiantis EK Biudžeto generalinio direktorato ir LR Finansų ministerijos duomenimis

14 pav. Skirtas EŽŪFKP finansavimas valstybėms 2007-2013 m. mln. Litų

Nors Lietuva ir nėra lyderė pagal skirtų lėšų apimtį naujosioms ES narėms, vis dėl to Lietuva yra viena sėkmingiausiai įsisavinanti lėšas valstybė tarp ES naujokių. Analizuojant aukščiau pateiktų valstybių paramos lėšų įsisavinimą tenka pastebėti, kad tarp analizuotų septynių valstybių Lietuva atsiduria pirmoje vietoje, jau sugebėjusi įsisavinti 42,6 proc. ES struktūrinių fondų skirtų lėšų (žr. 15 pav.). Remiantis naujausiais 2012 m. Europos Komisijos pateiktais direktorato ir LR Finansų ministerijos duomenimis galima palyginti Lietuvos įsisavinimo tempus su kitomis ES naujokėmis – ir kaip matyti iš pateiktos diagramos, šiuo rodikliu Lietuva gerokai lenkia visas ES naujokes, net tas, kurioms yra numatyta didesnė pinigine parama nei Lietuvai.

Šaltinis: Sudaryta autorės, remiantis Europos Komisijos Biudžeto generalinio direktorato ir LR Finansų ministerijos duomenimis

15 pav. EK įvykdytų mokėjimų dalis procentais nuo visų skirtų ES struktūrinių fondų lėšų 2011 m.

Kaip matyti, Lietuvai įvykdytų ES struktūrinių fondų paramos mokėjimų dalis 2011 m. buvo didžiausia, lyginant su kitomis ES šalimis-naujokėmis. Taigi, galima daryti prielaidą, kad 2007-2013 m. ES struktūrinių fondų skirta parama iki šiol Lietuvoje yra įsisavinama produktyviai ir kryptingai.

Įsisavinimo reikšmę ir įtaką Lietuvos ekonomikai ypač gerai iliustruoja *asmeninės visuomenės dalies ES paramos naudą vertinimas*, apklausus visuomenę. Remiantis 2012 m. pradžioje atliktos gyventojų apklausos rezultatais, galima teigti, kad vis daugiau piliečių žino apie ES struktūrinių fondų teikiamą paramą. Nors asmeniškai jaučiančių ES paramos naudą šiek tiek ir sumažėjo lyginant su 2008 m. duomenimis, tačiau asmeniškai jaučiančių ES paramos naudą žmonių rodiklis 2011 m. siekia beveik pusę apklaustųjų respondentų (46 %), kas byloja apie efektyvų ES struktūrinių fondų lėšų įsisavinimą, duodantį realios naudą šalies ekonomikai bei joje gyvenantiems piliečiams (3 lentelė).

3 lentelė. Visuomenės žinios apie ES paramą ir asmeninės ES paramos naudą vertinimas

Rodiklis	2008 m.	2011 m.
Visuomenės dalis, žinanti apie ES struktūrinę paramą Lietuvai 2007–2013 m.	Daug žino – 6 proc. Girdėjo – 38 proc.	Daug žino – 22 proc. Girdėjo – 60 proc.
Visuomenės dalis, asmeniškai pajutusi ES paramos naudą	50 proc.	46 proc.

Šaltinis: Sanglaudos skatinimo veiksmų programos įgyvendinimo ataskaita už 2011 m. P. 181.

Atliktas tyrimas taip pat padėjo atskleisti, kad dėl ES struktūrinių fondų teikiamos paramos jaučiama nauda Lietuvoje labiausiai atsispindi transporto, žemės ūkio ir kaimo plėtros, švietimo bei sveikatos apsaugos srityse (16 pav.).

Šaltinis: Sanglaudos skatinimo veiksnių programos įgyvendinimo ataskaita už 2011 m. P. 181.

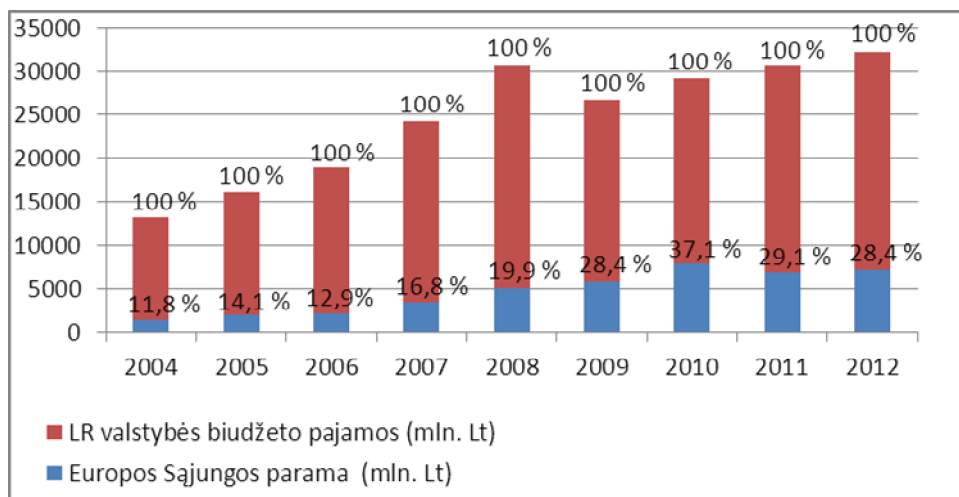
16 pav. ES paramos naudą jaučiančių gyventojų apklausos rezultatai

Apibendrinant visa poskyrį, galima teigti, kad 2007 -20013 m. ES parama Lietuvoje yra įsisavinama kryptingai ir efektyviai, darant teigiamą poveikį šalies ekonomikai ir atskiriems šalies gyventojams. Vis daugiau Lietuvos piliečių jaučia teikiamos ES paramos naudą per įvairius ES finansuojamus projektus, tokius kaip - nutiestus naujus kelius, renovuotus daugiabučius, kokybiškesnes viešąsias paslaugas, žemės ūkio sektoriui teikiamą paramą ir pan. Svarbu pabrėžti, kad pasinaudojus ES struktūrinių fondų teikiama parama, Lietuvai pavyksta pritraukti vis daugiau užsienio investuotojų, sukuriančių naujų darbo vietų mūsų šalyje. Be to intensyviai ir efektyviai gerinama esminė ekonomikai plėtoti reikalinga šalies vidinė ir tarpvalstybinė infrastruktūra ženkliai įtakoja šalies užsienio prekybos augimą. Vis dėlto Lietuvai būtina išlaikyti esamą ir net pasiekti aukštesnę ES paramos lėšų įsisavinimo rodiklį, norint, kad ateityje teikiamos ES struktūrinių fondų paramos apimtys nesumažėtų. Būtent kitame poskyryje glaustai apžvelgsime 2014-2020 m. ES struktūrinių fondų paramos panaudojimo Lietuvoje strategijos aspektus.

2.3. ES paramos lėšų panaudojimo strategija 2014-2020 m.: Nacionalinės pažangos programa

2013 m. vasario mėnesį po ilgų diskusijų Europos Sąjungos šalių vadovai pagaliau susitarė dėl ES biudžeto 2014-2020 metų laikotarpiui. Nors bendras ES biudžetas buvo ženkliai apkarpytas, Lietuvai iš gerokai net 33 mlrd. eurų sumažinto ES biudžeto pavyko išsiderėti beveik 1 milijardu litų didesnę nei 2007-2013 metais struktūrinių fondų paramą. 2014-2020 m. paramos laikotarpiu Lietuvai skirta **daugiau nei 25 milijardai** litų ES struktūrinių fondų paramos.

Žinant faktą, kad gaunamos ES lėšos sudaro gana reikšmingą valstybės biudžeto procentinę dalį, svyruojančią nuo 11,8 % 2004 metais iki 37,1 % 2010 metais (žr. 17 pav.), būtina kuo racionaliau ir tikslingiau jas panaudoti naujuoju 2014-2020 m. ES struktūrinės paramos programavimo laikotarpiu.

Šaltinis: LR Finansų ministerija. Patvirtintas biudžetas. Prieiga per internetą:

http://www.finmin.lt/c/portal/layout?p_l_id=PUB.1.61

17 pav. Europos Sąjungos paramos dalis LR valstybės biudžete (%)

Taigi rengiantis 2014-2020 m. ES struktūrinės paramos programavimo periodui ir planuojant būsimųjų ES struktūrinės paramos lėšų panaudojimą, itin aktualu apžvelgti šiam laikotarpiui skirtą Lietuvos dokumentą – 2014-2010 metų Nacionalinės pažangos programą. Būtent šiame dokumente apibrėžiamos ilgalaikių valstybės prioritetų įgyvendinimo kryptys, panaudojant ES skirtas paramos lėšas 2014-2020 metų laikotarpiu.

2012 m. lapkričio 28 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė patvirtino 2014–2020 m. Nacionalinės pažangos programą (NPP). Kaip teigia Finansų Ministerijos Europos Sąjungos

struktūrinės paramos valdymo departamento direktorė L. Maskaliovienė (2012): „NPP – tai pagrindinis nacionalinis strateginis dokumentas, nubrėžiantis valstybės žingsnius 2014–2020 m. laikotarpiu įgyvendinant Lietuvos pažangos strategiją „Lietuva 2030“ ir siekiant sukurti pažangią, modernią ir stiprią valstybę, pasižyminčią harmoninga trijų „sumanumų“ (visuomenės, ekonomikos ir valdymo) derme“. Finansuoti NPP įgyvendinimą numatyta iš šių finansinių šaltinių:

- Europos socialinio fondo;
- Europos regioninės plėtros fondo;
- Sanglaudos fondo;
- Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai;
- Europos jūrų ir žuvininkystės fondo;
- nacionalinio biudžeto lėšų;
- kitų ES / tarptautinės finansinės paramos lėšų.

Kaip matyti finansavimo šaltiniai pagrindė išlieka Europos Sąjungos skiriamos paramos fondų lėšos, kurias būtina panaudoti kuo racionaliau ir tikslingiau, norint pasiekti užsibrėžtų LR tikslų ir išsikeltų pagrindinių prioritetų įgyvendinimo bei išlaikyti skiriamos Lietuvai paramos dydį sekančiu programavimo laikotarpiu. Ypatingai svarbu 2014-2020 m. laikotarpiu skiriamą paramą panaudoti kuo tikslingiau, nes kaip žinia dėl Europą slegiančios ekonominės krizės ES biudžetas pirmą kartą buvo sumažintas, kas savo ruožtu sumažina ir skiriamos paramos dydį ES narėms šiuo programavimo laikotarpiu.

Taigi dėl šios priežasties tampa būtina išanalizuoti, kokius prioritetus ir kokiomis kryptimis Lietuva planuoja panaudoti ES paramos fondų skirtas lėšas naujuoju programavimo laikotarpiu. Pirmiausia svarbu paminėti, kad pradžioje svarstant Nacionalinės pažangos programą buvo numatyta išskirti 7 NPP prioritetus: 5 vertikalūs – „*Visuomenės ugdymas, mokslas ir kultūra*“, „*Veikli ir solidari visuomenė*“, „*Į aukštą pridėtinę vertę orientuota, integrali ekonomika*“, „*Ekonomiam augimui palanki aplinka*“, „*Visuomenės poreikius atitinkantis ir pažangus viešasis valdymas*“ ir 2 horizontalūs – „*Regioninė plėtra*“ ir „*Kultūra*“. Tačiau po įvykusio viešo NPP aptarimo ir ekspertų diskusijų buvo nuspręsta į Nacionalinės pažangos programą įtraukti dar vieną 8-ąjį prioritetą - „*Sveikata visiems*“. Taigi galutinai LR Vyriausybės patvirtintoje programoje šiuo metu yra išskirti visi aštuoni aukščiau išvardyti prioritetai (17 pav.).

NPP prioritetai

Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis LR Vyriausybės nutarimu Nr. 1482 „Dėl 2014–2020 metų nacionalinės pažangos programos patvirtinimo“ (2012) ir L. Maskalioviene (2012).

18 pav. 2014-2010 metų Nacionalinės pažangos programos prioritetai

Būtina pabrėžti, kad ypatingai didelis dėmesys šioje programoje skiriamas *Regioninės politikos* prioritetui. Kaip teigia Finansų ministerija, šiam prioritetui iš viso numatyta skirti ne mažiau kaip 20 proc. visos Lietuvai tenkančios ES ir kitos tarptautinės paramos, kai tuo tarpu 2007–2013 m. buvo paskirstoma tik apie 7 proc. visos Lietuvai tenkančios ES paramos.

Nacionalinė pažangos programa pagrįde yra skirta Lietuvos pažangos strategijai „Lietuva 2030“ įgyvendinti, kurioje atsispindi trys pagrindinės prioritetinės kryptys: *sumani visuomenė*, *sumani ekonomika* ir *sumanus valdymas*. Tačiau žinant faktą, kad pagrindinis NPP įgyvendinimo lėšų šaltinis bus ES parama, NPP dokumento rengėjai buvo įpareigoti įgyvendinti ne tik Lietuvos, bet ir Europos Sąjungos strategines nuostatas, kas ir atsispindi aukščiau pateiktoje schemoje (16 pav.). Taigi režiuruojant galima teigi, kad 2014-2020 m. Nacionalinės pažangos programoje yra apjungiamos pagrindinės Lietuvos pažangos strategijos „Lietuva 2030“ ir Europos Sąjungos strategijos „Europa 2020“ nuostatos.

Analizuojant NPP dokumentą detaliau galima išskirti 2014-2020 m. laikotarpio esmines ES struktūrinės paramos *panaudojimo kryptis*:

Investicijos į žmones. Dokumente pabrėžiama, kad ypatingai svarbiomis šiuo programavimo laikotarpiu tampa efektyvios investicijos į žmones - į jų profesinę kvalifikaciją bei į asmeninį tobulėjimą. Tiek visoje Europos Sąjungoje, tiek ir Lietuvoje akivaizdžiai jaučiamas kvalifikuotos darbo jėgos trūkumas, kuris tampa rimtu iššūkiu ir didele problema šalies ekonomikos augimui. Vis

dėl to ypatingai svarbu išlaikyti kvalifikuotos darbo jėgos paklausos ir pasiūlos balansą, kadangi daugelis iki šiol taikytų ES paramos priemonių skatino kvalifikuotų ar perkvalifikuotų darbuotojų pasiūlą, tačiau buvo pamirštama pakankamai dėmesio skirti ir atitinkamam paklausos skatinimui. Šią problemą Lietuvoje siūloma spręsti tokiomis ekonominės politikos priemonėmis kaip inovacijų poreikio skatinimas, subsidijos ir viešieji pirkimai (Dėl 2014-2010 metų nacionalinės pažangos programos patvirtinimo).

Naujos investavimo formos. NPP sprendžiama naujų investavimo formų būtinybės problema. Pabrėžiama, kad ypatingai reikalingos tokios naujos investavimo formos, kaip finansų inžinerija, investicijos panaudojant nevyriausybinės organizacijas ir bendruomenes. Be abejonės siekiant kuo optimalesnių rezultatų įgyvendinant naujas investavimo formas būtina gerinti tarpsektorinį bendradarbiavimą ir integralumą, kurio trūko planuojant ir įgyvendinant investicijų politiką ankstesniais ES paramos programavimo laikotarpiais. Šią problemą numatoma spręsti tokiomis priemonėmis kaip projektų planavimas ir įgyvendinimas kompleksinės teritorinės plėtros būdu, platesnis finansų inžinerijos įgyvendinimo būdo naudojimas bei vadovaujančių institucijų koordinacinio vaidmens sustiprinimas.

Būtina pastebėti, kad 2007-2013 m. programavimo laikotarpiu ES struktūrinių fondų paramos panaudojimas Lietuvoje daugiausia buvo planuojamas, remiantis atskirų sektorių investavimo principu. Tuo tarpu teminis ir teritorinis investavimo būdas buvo praktiškai nenaudojami. Dėl šios priežasties naujuoju programavimo laikotarpiu Nacionalinės pažangos programa numato, kad reikia **daugiau dėmesio skirti teritorinei plėtrai**, kuri gali padėti iš esmės geriau išnaudoti atskirų Lietuvos vietovių privalumus, jų potencialą ir taip pagerinti sanglaudą ir spręsti integralumo problemą. Ypatingai didelio dėmesio nusipelno kompleksinė teritorinė plėtra didžiuosiuose Lietuvos miestuose (Dėl 2014-2010 metų nacionalinės pažangos programos patvirtinimo).

Kitas svarbus aspektas, kalbant apie Nacionalinės pažangos programą, yra tai, kad 2014-2020 m. laikotarpiu vienu iš pagrindinių prioritetinių kryptių, skirtingai nuo 2007-2013 m. programavimo laikotarpio tampa **infrastruktūros panaudojimas ir jos optimizavimas**, o ne nuolatinė ir nepertraukiama jos plėtra. Ši neoptimaliai išnaudojamos sparčios infrastruktūros plėtros problema Lietuvoje yra akivaizdžiai matoma – dažnai buvo sukuriama nors ir daug naudingos, bet kartais ir perteklinės infrastruktūros, kurią yra sudėtinga prižiūrėti ir išlaikyti ir kurios plėtra pareikalavo nemažų šalies ekonominių kaštų. Kaip pavyzdį galima pateikti infrastruktūros plėtrą vandenvalos ir vandentvarkos srityje. Dėl šios priežasties būtina ne toliau plėsti infrastruktūrą, o optimizuoti jau turimą Lietuvos infrastruktūrą.

Svarbus numatomas ateities uždavinys Nacionalinės pažangos programoje yra tinkamai panaudoti ir **optimizuoti visus sukurtus ekonominės ir socialinės infrastruktūros tinklus**. Ypač

svarbu remiantis naujos infrastruktūros optimizavimu gerinti teikiamų paslaugų kokybę, kuri Lietuvoje, tenka pastebėti išlieka gana žemo lygio (LR Vyriausybės nutarimas Nr. 1482, „Dėl 2014–2020 metų nacionalinės pažangos programos patvirtinimo“ 2012; Maniokas K., 2012).

Apibendrinant Nacionalinės pažangos programą, tenka pastebėti, kad joje numatytais pagrindiniais prioritetais ir priemonėmis bandoma taisyti ir spręsti ankstesnių programavimo laikotarpių klaidas ir problemas, kas teikia vilčių sėkmingam ES struktūrinės paramos įsisavinimui naujuoju 2014-2020 metų programavimo laikotarpiu. Tačiau būtina pabrėžti ir tai, kad daugelio ekspertų teigimu, Nacionalinės pažangos programa nepakankamai atspindi strategiją „Lietuva 2030“. Vienu ekspertų teigimu programa per daug bendro pobūdžio, kitų ekspertų nuomone – tai pernelyg konkretus dokumentas. Vis dėlto vieningai sutinkama su tuo, kad NPP yra orientuota į nuolatinę pažangą ir augimą, todėl įgyvendinant ją ypatingas dėmesys turi būti skiriamas ne tik naujų teisės aktų kūrimui ir jų tobulinimui, bet ir investicijų reikalaujančių priemonių kūrimui ir jų įgyvendinimui.

2.4. ES struktūrinių fondų paramos panaudojimo Lietuvoje iššūkiai

Nepaisant fakto, kad nuo 2004 m. Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare ji gauna nuolatinę paramą iš ES struktūrinių fondų regioniniams ES šalių skirtumams mažinti, vis dėlto Lietuva dar smarkiai atsilieka nuo ES šalių senbuvų savo ekonomikos išsivystymo lygiu. Dėl šios priežasties būtina išanalizuoti ES struktūrinių fondų paramos panaudojimo Lietuvoje iškilusius iššūkius pirmaisiais ES paramos panaudojimo laikotarpiais, siekiant identifikuoti buvusias klaidas ir problemas bei suformuoti rekomendacijas sėkmingam 2014-2020 m. ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimui naujuoju programavimo laikotarpiu.

Kaip pastebi K. Maniokas (2012), galima išskirti tokius pagrindinius 2004-2006 m. ir 2007-2013 m. ES finansinės paramos laikotarpių optimaliam ir kryptingam ES struktūrinių fondų panaudojimui iškilusius iššūkius, į kuriuos derėtų atsižvelgti naujuoju 2014-2020 m. programavimo laikotarpiu, skirstant Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšas. Tai:

- aukšti ir vis didėjantys išsivystymo ir gyvenimo kokybės netolygumai tarp atskirų Lietuvos regionų, nors pagal numatytą planą jie turėjo mažėti;
- neskaidri viešojo sektoriaus valdymo sistema, kurią ateityje būtina peržiūrėti ir tobulinti, norint pasiekti optimalių rezultatų panaudojant ES struktūrinės paramos skiriamas lėšas naujuoju programavimo laikotarpiu;
- aukštas nedarbo lygis ir vis didėjantis kvalifikuotos darbo jėgos trūkumas Lietuvoje.

Aukšti ir vis didėjantys išsivystymo ir gyvenimo kokybės netolygumai tarp atskirų Lietuvos regionų. Pagrindinis Europos Sąjungos struktūrinių fondų teikiamos finansinės paramos tikslas yra Lietuvos regioninių skirtumų mažinimas, lyginant su kitomis ES šalimis bei *tolygios regioninės plėtros skatinimas pačioje Lietuvoje.* Deja, kaip traktuojama daugelio autorių moksliniuose darbuose, šis esminis tikslas nebuvo įgyvendintas BPD periodu, ir greičiausiai nebus įgyvendintas ir šiais metais, pasibaigus 2007-2013 m. programavimo laikotarpiui. Vis dar akivaizdžiai jaučiami skirtumai tarp skirtingų Lietuvos regionų, kaip pavyzdžiui, stipriausio Vilniaus ir silpniausio Tauragės regionų, dažnai aiškinami skirtingu teikiamų paraiškų skaičiumi Europos Sąjungos paramai gauti (Bruneckienė J. Ir kt., 2011, p. 131). Nieko keisto, kad ir atrinktų projektų pasiskirstymas pagal regionus atspindi tą pačią tendenciją – 2012 metais daugiausiai atrinktų projektų taigi ir didžiausios ES struktūrinių fondų paramos lėšų sumos atitenka stipriausiai ekonomiškai išsivysčiusiems Lietuvos regionams: Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos, mažiausiai – Tauragės ir Telšių apskritims, ką ir atspindi Lietuvos regionų projektų žemėlapis pagal gautą ES paramą (žr. 1 priedą). Būtent dėl šios priežasties regionų išsivystymo lygis darosi vis netolygesnis, dėl ko reikėtų ieškoti naujų priemonių kaip paskatinti silpnesnius regionus teikti ne tik daugiau bet ir tinkamai paruoštų paraiškų ES struktūrinių fondų paramai gauti. Galbūt viena iš tokių priemonių galėtų būti specialūs ekonomiškai atsilikusių Lietuvos regionų viešojo sektoriaus darbuotojų apmokymai, jų kvalifikacijos kėlimas, rengiant projektus ir programas ES struktūrinei paramai gauti naujuoju 2014-2020 m. paramos laikotarpiu.

Neskaidri viešojo sektoriaus valdymo sistema. Kitas išryškėjęs iššūkis, kalbant apie ES struktūrinių fondų lėšų įsisavinimą Lietuvoje yra korupcija. Neskaidri viešojo sektoriaus valdymo sistema ir nepakankama jo priežiūra lemia tai, kad kai kurių viešojo sektoriaus institucijų darbuotojai kartais tampa labai ryžtingi ir išradingi, norėdami pasisavinti dalį ES paramos skirtų lėšų. Šį faktą patvirtina vis dažniau Lietuvos spaudoje pasirodantys straipsniai apie viešojo sektoriaus pareigūnų korupciją, piktnaudžiavimą tarnybine padėtimi, kyšininkavimą ar pinigų išvaistymą asmeninems reikmėms panaudojant ES skirtas lėšas. Šis viešojo sektoriaus korupcijos akibrokštas tampa problematiška situacija ES struktūrinės paramos panaudojimo Lietuvoje strategijoje, reiškiančia, kad iki šiol nepavyko sukurti pakankamai efektyvaus ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimo stebėsenos mechanizmo, užtikrinančio skaidrumą šiame procese. Be to, kaip pastebi V. Marinov, H. Bahloul ir B. Slay (2006, p. 4) gerai paruošta valstybės administravimo sistema yra pagrindinis optimalaus ES lėšų įsisavinimo partneris. Nao kompetentingi ir sąžiningi partneriai savo ruožtu turėtų užtikrinti nuolatinį kokybės planavimą bei skaidresnę ES struktūrinės paramos lėšų panaudojimo politiką šalyje.

Aukštas nedarbo lygis ir didėjantis kvalifikuotos darbo jėgos trūkumas Lietuvoje. Pastaraisiais metais Europą palietęs ekonominis nuosmukis, nulėmęs dar didesnę negu iki tol nedarbo lygį išlieka didele problema visoje Europos Sąjungoje. Be abejonės ir mūsų šalyje stebimas žemas užimtumo lygis ir didelis, struktūriškai nepalankus nedarbas bei didelės neoficialios darbo rinkos dalis, kuri nulemia išplitusį šešėlinį užimtumą ir neteisėtas gyventojų pajamas (Galiniene B. 2007, P. 324). Būtina pabrėžti, kad ilgalaikio ir aukšto nedarbo lygio problema yra požymis, signalizuojantis apie esamus esminius socialinės ir ekonominės politikos įgyvendinimo trūkumus mūsų šalyje. To pasekoje Lietuvoje stebima masinė emigracija į labiau socialiai ir ekonomiškai išsivysčiusias ES šalis. Blogiausia tai, kad vis daugiau emigruojančių piliečių yra aukštą kvalifikaciją turintys darbuotojai, negalintys Lietuvoje tikėtis tokių palankių darbo sąlygų, kurias jiems gali pasiūlyti darbdaviai kitose ES valstybėse. Dėl šios priežasties kvalifikuotos darbo jėgos ima trūkti, kas ateityje galimai turėtų sulėtinti šalies ūkio augimą. Taigi galime daryti prielaidą, kad būtent kvalifikuotos darbo jėgos išlaikymas Lietuvoje turėtų tapti vienu iš svarbiausių ES struktūrinės paramos lėšų panaudojimo prioritetų, nes priešingu atveju, lėtėjantis šalies ūkio augimas gali lemti dar didesnę mūsų šalies ekonomikos atitrūkimą nuo kitų ES regionų.

Tai tik keletas esminių ES struktūrinių paramos panaudojimo iššūkių, kuriuos buvo būtina išsamiau išanalizuoti dėl didelės jų svarbos efektyvesniam struktūrinių lėšų panaudojimui naujuoju programavimo laikotarpiu, siekiant mažinti ekonominius Lietuvos kaip regiono skirtumus lyginant su kitomis ES valstybėmis. Vis dėlto prie svarbių iššūkių ES struktūrinių fondų paramos panaudojimo strategijoje B. Galiniene (2007) ir K. Maniokas (2012) dar priskiria *žemą šalies ūkio produktyvumą, žemą verslumo lygį, mažą prekių konkurencingumą, didelį energijos išteklių imlumą, platų bet neoptimalų švietimo ir mokslo institucijų tinklą* ir pan.

Apibendrinant visą skyrių, galima teigti, kad ES struktūrinių fondų paramos teikiamos lėšos jau nuo pat 2004 metų įstojimo į Europos Sąjungą sudarė Lietuvai puikias sąlygas įgyvendinti ES socialinės rinkos modelį, kelti šalies ekonominės gerovės rodiklius bei skatinti spartų gyvenimo kokybės lygio augimą (Navickas V. 2008, p. 48-49). Pritariant autoriui, verta pabrėžti, kad būtent ES struktūrinių fondų parama 2004-2006 ir 2007-2013 metų paramos laikotarpiais suteikė Lietuvai galimybę modernizuoti ir smarkiai išplėsti šalies infrastruktūrą, kas ženkliai įtakoja šalies užsienio prekybos, eksporto augimą. Be to, vis daugiau Lietuvos piliečių jaučia teikiamos ES struktūrinės paramos naudą per įvairius finansuojamus projektus bei žemės ūkio sektoriui teikiamą paramą. Tačiau siekiant dar didesnio lėšų panaudojimo efektyvumo, Lietuvai būtina išlaikyti esamą ir net pasiekti aukštesnį ES paramos lėšų įsisavinimo rodiklį, norint, kad ateityje teikiamos ES struktūrinių fondų paramos apimtys nesumažėtų.

3. EUROPOS SAJUNGOS STRUKTŪRINIŲ FONDŲ PARAMOS LĖŠŲ ĮTAKA LIETUVOS EKONOMIKAI

3.1. Tyrimo metodika

Europos Sąjungos struktūrinių fondų parama Lietuvai, kuri yra teikiama nuo pat įstojimo į ES, t.y. nuo 2004 m., yra labai svarbi finansinė priemonė, ženkliai įtakojanti Lietuvos ekonomikos raidą. Pirmajame ir antrajame šio darbo skyriuose buvo aptarti pagrindiniai ES struktūrinės paramos tikslai, principai, kryptys, instrumentai bei finansinės paramos apimtys atskirų prioritetų įgyvendinimui Lietuvoje. Paliesta struktūrinių fondų paramos problematika, bei kylantys iššūkiai Lietuvoje, panaudojant ES struktūrinių fondų paramos skirtas lėšas.

Išanalizavus ES struktūrinių fondų temą plačiu spektru, galima teigti, kad vienas esminių ES struktūrinių fondų finansinės paramos panaudojimo Lietuvoje tikslų yra ekonominis šalies augimas ir jos ekonominis konkurencingumas Europos Sąjungoje. Dėl šios priežasties tampa būtina nustatyti, kokią reikšmę Lietuvos ekonomikai turi Europos Sąjungos struktūrinių fondų skiriamos paramos lėšos, kas ir yra pagrindinis darbo tyrimo **tikslas**. Šiam tikslui pasiekti išsikeliama tokie **uždaviniai**:

- Išskirti penkis pagrindinius tyrime naudojamus makroekonominis rodiklius, apibūdinančius šalies ekonominę būklę;
- Nustatyti ar egzistuoja ryšys tarp pasirinktų penkių makroekonominių Lietuvos rodiklių ir ES struktūrinių fondų įsisavintos finansinės paramos kaitos bei koks šio egzistuojančio ryšio stiprumas;
- Apibendrinti tyrimo rezultatus ir pateikti bendrą išryškėjusią Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos reikšmę Lietuvos ekonomikai.

Tyrimo imtis ir eiga. Tyrimo skaičiavimams atlikti buvo renkami, sistemini ir tuomet panaudojami Statistikos departamento, LR Finansų ministerijos ir Europos Sąjungos informacinio portalo www.esparama.lt pateikti metiniai duomenys. Tyrimo metu buvo analizuojami penki pasirinkti makroekonominiai rodikliai nuo 2004 m. iki 2012 m. pabaigos. Tyrimo imtis - 9 metai: t.y. 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012m. Toks laiko periodas buvo pasirinktas dėl to, kad būtų galima stebėti makroekonominių rodiklių pokyčius nuo pat ES struktūrinių fondų paramos teikimo pagal BPD pradžios 2004 metais. Tuo tarpu, ganėtinai ilgas devynių metų laikotarpis leidžia tiksliau įvertinti ryšį tarp makroekonominių rodiklių ir ES struktūrinių fondų teikiamos paramos kaitos bei šio ryšio stiprumą.

Darbe, siekiant nustatyti ryšį tarp ES struktūrinių fondų finansinių investicijų ir pagrindinių makroekonominių Lietuvos rodiklių kaitos yra naudojami šiuolaikiniai statistinės analizės metodai: skaičiuojamas koreliacijos koeficientas (r), determinacijos koeficientas (r^2) bei naudojama tiesinės regresijos lygtis. Ryšio stiprumui tyrime įvertinti yra vadovaujamosi žemiau pateikta koreliacijos koeficientų įverčių skale (4 lentelė).

4 lentelė. **Koreliacijos koeficientų įverčių skalė.**

Labai stipri	Stipri	Vidutinė	Silpna	Labai silpna	Nėra ryšio	Labai silpna	Silpna	Vidutinė	Stipri	Labai stipri
nuo -1 iki -0,9	nuo -0,9 iki -0,7	nuo -0,7 iki -0,5	nuo -0,5 iki -0,3	nuo -0,3 iki 0	0	nuo 0 iki 0,3	nuo 0,3 iki 0,5	nuo 0,5 iki 0,7	nuo 0,7 iki 0,9	nuo 0,9 iki 1

Šaltinis: Sudaryta autorės, remiantis V. Čekanavičius, Taikomoji regresinė analizė socialiniuose tyrimuose.

Kiekybiniu metodu tyrime naudojamosi, siekiant gauti objektyvius ir patikimus duomenis vertinant ryšį tarp ES struktūrinių fondų investicijų ir pasirinktų Lietuvos makroekonominių rodiklių kaitos. Kiekybinei analizei atlikti naudojamas porinės regresijos modelis, nes jis geriausiai parodo dviejų kintamųjų tarpusavio ryšį. Remiantis šiuo modeliu regresine lygtimi yra apibrėžiamas ryšys tarp analizuojamų makroekonominių rodiklių kaitos, kintant ES struktūrinių fondų investicijų rodikliui. Šiame darbe naudojama regresijos lygtis pavaizduota žemiau:

$$Y = \beta_0 + \beta_1 X$$

Kur: Y – tai priklausomas kintamasis. Šiuo atveju tai nagrinėjamas makroekonominis rodiklis (BVP, biudžeto balansas, infliacija, užimtumas arba eksportas);

X – tai nepriklausomas kintamasis, kurio pokyčiai galimai lemia priklausomąjį kintamąjį. Šiuo atveju tai Europos Sąjungos struktūrinių fondų investicijos;

β_0 – tai pradinis priklausomojo kintamojo dydis (tikėtina Y reikšmė, kai Y neįtakojamas X);

β_1 – tai parametras, kuris nurodo regresijos ryšio (Y priklausomumo) kryptį, t.y. koeficientas, parodantis kaip ES struktūrinių fondų įsisavintos lėšos įtakoja atitinkamą makroekonominį rodiklį.

Šioje regresijos lygtyje santykis (β_1/β_0) apibūdina kaip labai Y yra priklausomas nuo X , t.y. jeigu β_1/β_0 santykis gaunamas arti nulio, tai daroma išvada, kad Y yra silpnai priklausomas nuo X . Ir atvirkščiai kuo gautas santykis β_1/β_0 didesnis tuo Y yra labiau priklausomas nuo X . Išvados apie

ryšį tarp ES struktūrinių fondų investicijų ir nagrinėjamo makroekonominio rodiklio kaitos daromos remiantis gautais skaičiavimo rezultatais bei atsižvelgiant į prieduose pateiktus taškinės sklaidos grafikus. Statistiniams skaičiavimams atlikti buvo naudojamos Microsoft Excel programos įrankiais ir SPSS Analyze paketu.

Tyrime naudojamų makroekonominių rodiklių, atspindinčių šalies ekonominę būklę, išskyrimas. Mokslinėje literatūroje kalbant apie šalies ekonomiką ar ekonominę šalies būklę, ji dažniausiai yra apibūdinama per makroekonominius valstybės rodiklius. Teigiama, kad jeigu pagrindiniai valstybės makroekonominiai rodikliai yra geri, valstybės ekonomika yra stipri ir stabili. Kadangi makroekonominių šalies rodiklių spektras yra gana platus ir jų visų analizė pareikalautų atskiro mokslinio darbo, šio darbo tyrimui buvo pasirinkti šie penki geriausiai šalies ekonominę raidą atspindintys makroekonominiai rodikliai:

- bendrasis vidaus produktas (BVP);
- biudžeto balansas;
- infliacija;
- užimtumas;
- eksportas.

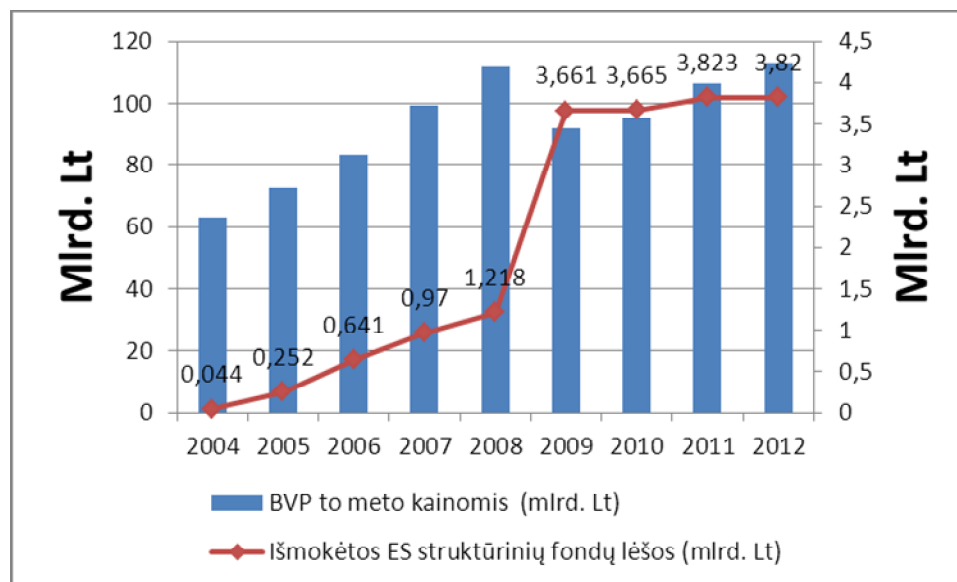
3.2. Europos Sąjungos struktūrinių fondų įtaka pagrindiniams Lietuvos makroekonominiams rodikliams: tyrimo rezultatai

3.2.1. Europos Sąjungos struktūrinių fondų poveikis šalies BVP lygiui

Bendras vidaus produktas (BVP) – tai svarbiausias makroekonominis šalies rodiklis, atspindintis valstybės ūkio augimą ir ekonominę būklę. BVP parodo kiek šalies ekonomika per tam tikrą laiką pagamino produkcijos ir suteikė paslaugų. Taigi, galima teigti, kad BVP nusako visos ekonomikos sukuriamą vertę ir jos aktyvumą.

Kaip jau buvo minėta, vienas pagrindinių ES struktūrinių fondų teikiamos paramos Lietuvai tikslų yra sustiprinti nacionalinio ūkio ilgalaikio konkurencingumo plėtotės prielaidas, paspartinti perėjimą prie žinių ekonomikos, kuriai būdingas ***didėjančio BVP*** lygio rodiklis. Kitaip tariant, dalis ES struktūrinių fondų teikiamos paramos yra tiesiogiai nukreipta į Lietuvos BVP lygio augimo tikslą. Remiantis šiuo tikslu, ES struktūrinių fondų parama skiriama Lietuvai, kaip vienam regionui, kurio BVP vienam gyventojui mažesnis nei 75% ES vidurkio. Būtent šalies BVP lygio augimo ir jo prieartėjimo prie ES vidurkio tikimasi tinkamai investuojant ES struktūrinę paramos lėšas. Dėl šios

priežasties BVP rodiklio pokyčių ir ES struktūrinių fondų investicijų ryšys turi būti nustatomas pirmiausiai. Metiniai BVP ir ES struktūrinių fondų paramos investicijų Lietuvoje pokyčiai 2004-2012 m. pateikiami žemiau esančioje diagramoje (19 pav.).

Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis Statistikos departamento ir ES portalo www.esparama.lt duomenimis
19 pav. BVP lygio ir įsisavintos ES struktūrinės paramos pokyčiai Lietuvoje 2004-2012 m.

Pateiktoje diagramoje 2004-2008 m. matomas tolygus Lietuvos BVP augimas, dėl ko galima daryti prielaidą, kad ES struktūrinių fondų investicijos turėjo teigiamos reikšmės BVP lygio augimui nuo BPD įgyvendinimo pradžios. Dėl 2008 m. pasaulinio ekonominio nuosmukio 2008-2010 m. stebimas kilusio BVP augimo sulėtėjimas ir netgi staigus kritimas. Vėliau, atsigaunant pasaulio ekonomikai, vėl matomas laipsniškas Lietuvos BVP augimas, atitinkamai augant ES struktūrinių fondų investicijų apimčiai. Būtent didelės ES struktūrinės paramos investicijos teikiamos verslui, įmonių konkurencingumo didinimui bei esminės infrastruktūros gerinimui ir plėtrai, iš esmės sąlygoja didesnę įmonių veiklos produktyvumą mažesnėmis sąnaudomis, kas lemia didesnę pagamintos produkcijos kiekį, taigi ir augantį šalies BVP. Kitaip tariant, ES struktūrinių fondų investicijos į Lietuvos pasiūlos augimo skatinimą per esminės verslo infrastruktūros gerinimą, investicinės aplinkos gerinimą, modernizaciją, žmogiškųjų išteklių tobulinimą ir kitas priemones turėtų teigiamai įtakoti šalies BVP lygio augimo. Tačiau šią prielaidą bus galima patvirtinti tik atlikus statistinius skaičiavimus.

Labai svarbu tai, kad ES struktūrinių fondų investicijoms būdingas naudos teikimo principas jau ir pasibaigus atitinkamo projekto finansavimui – t. y. ES struktūrinių fondų lėšomis modernizuota įmonės įranga, apmokyti įmonės darbuotojai ar patobulinta gamybos technologija finansavimui

pasibaigus niekur nedingsta, o toliau, nors gal ir mažesnėmis apimtimis dėl nusidėvėjimo ir kitų aplinkos veiksnių, prisideda prie kryptingo šalies BVP lygio augimo.

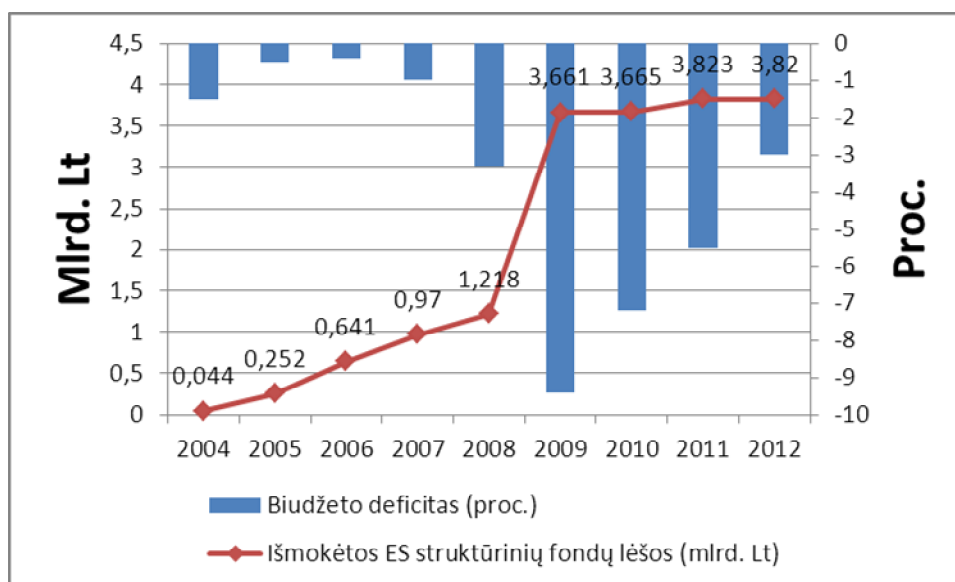
Atlikus statistinius skaičiavimus, buvo gauti rezultatai, rodantys **vidutinio stiprumo ryšį** tarp ES struktūrinių fondų investicijų ir BVP lygio kaitos 2004-2012 m. laikotarpiu, kur koreliacijos koeficientas $r(2004,2012)= 0.644$, ir determinacijos koeficientas $r^2(2004,2012)= 0.414$. Iš gautų koeficientų įverčių, remiantis tyrimo metodikoje pateikta koreliacijos koeficientų įverčių skale, matome, kad ryšys tarp analizuojamų rodiklių yra vidutiniškas. Šią priklausomybę aprašome regresijos funkcija: $Y = 6.6531X + 79.59$, kurios patikimumas lygus 41.4%. Visgi darant prielaidą, kad ekonominio nuosmukio rodikliai galimai koreguoja ryšį tarp BVP ir ES struktūrinių fondų investicijų kaitos, yra analizuojamas ryšys atskirais laikotarpiais: iki ekonominio nuosmukio (2004-2008 m.) ir prasidėjus ekonominiam nuosmukiui (2008-2012 m.). Skaičiuodami atskiriems laikotarpiais koreliacijos koeficientą gauname tokius rezultatus: koreliacijos koeficientas $r(2004,2008)= 0.994$, ir koreliacijos koeficientas $r(2009,2012)= 0.947$, iš ko galima spręsti jog ir vienu ir kitu laikotarpiu tarp BVP ir ES struktūrinių fondų investicijų kaitos egzistuoja reikšmingas ryšys. Tai akivaizdžiai matoma ir iš pateikto taškinės sklaidos grafiko (žr. 3 priedas).

Taigi, remiantis gautais skaičiavimo rezultatais galima teigti, kad 2004-2012 m. laikotarpiu tarp ES struktūrinių fondų investicijų ir BVP lygio kaitos egzistuoja vidutinio stiprumo ryšys ir dėl to daroma išvada, kad ES struktūrinių fondų paramos lėšos turėjo reikšmingos įtakos BVP rodiklio pokyčiams, t.y ES struktūrinės parama teigiamai įtakoją BVP lygio augimą Lietuvoje analizuojamu laikotarpiu.

3.2.2. Europos Sąjungos struktūrinių fondų poveikis Lietuvos biudžeto balansui

Europos Sąjungos struktūrinės paramos teikimo esmė yra tai, kad ES struktūrinių fondų parama yra skirta ne pakeisti pačių valstybių išlaidas tam tikrose srityse, o jas papildyti, ką būtent ir atspindi papildomumo principas dar kitaip vadinamas bendro finansavimo principu. Kitaip tariant, Lietuvos Vyriausybė kartu su iš ES struktūrinių fondų gaunamomis lėšomis skirtomis programoms įgyvendinti, joms turi skirti dalį lėšų ir iš valstybės biudžeto. Tik tokiu būdu šalis gali pasinaudoti jai skirta ES struktūrinių fondų parama. Dėl šios priežasties didėja valstybės biudžeto asignavimų dalis, o didėjant išlaidoms ir nesant papildomų pajamų yra neigiamai įtakojamas šalies biudžeto deficitas.

Metiniai Lietuvos biudžeto deficito ir ES struktūrinių fondų paramos investicijų Lietuvoje pokyčiai 2004-2012 m. pateikiami žemiau esančioje diagramoje (20 pav.).

Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis LR Finansų ministerijos ir ES portalo www.esparama.lt duomenimis

20 pav. Biudžeto deficito ir įsisavintos ES struktūrinės paramos pokyčiai Lietuvoje 2004-2012 m.

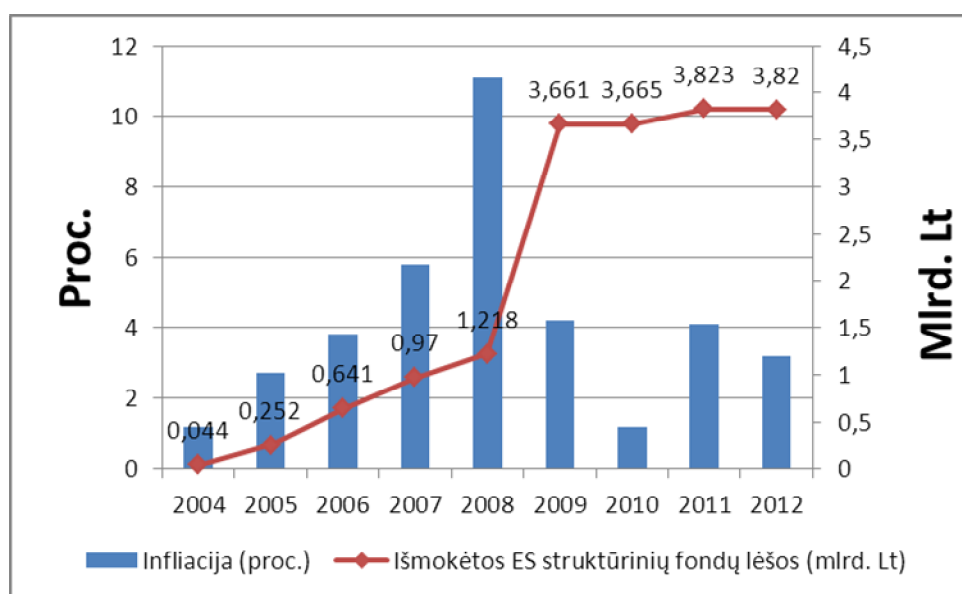
Lietuvai panaudojant ES struktūrinių fondų paramą nuo 2004 m. pradžios iki 2012 m. pabaigos iš nacionalinio valstybės biudžeto teko investuoti arti 4 mlrd. Litų (2004-2006 m. laikotarpiu - 1,7 mlrd Lt; 2007-2013 m. laikotarpiui numatyta 2,2 mlrd. Lt). Taigi, remiantis šiomis nemažomis valstybės biudžeto išlaidų sumomis galima daryti prielaidą, kad kasmet didėjančios ES struktūrinių fondų investicijos Lietuvoje galėjo neigiamai įtakoti biudžeto deficitą 2004-2012 m. Tačiau šiam teiginiui patvirtinti, reikalinga atlikti skaičiavimus.

Norint apibūdinti statistinį ryšį tarp ES struktūrinių fondų investicijų ir biudžeto deficito kaitos, skaičiuojamas koreliacijos koeficientas, kur $r(2004,2012) = -0.811$ ir determinacijos koeficientas, kur $r^2(2004,2012) = 0.657$. Remiantis tyrimo metodikoje pateikta koreliacijos koeficientų įverčių skale, galima konstatuoti, kad tarp šių rodiklių egzistuoja **stiprus ryšys**. Šį ryšį taip pat galime aprašyti regresijos funkcija $Y = -1.5418X - 0.4336$ su 65.7% patikimumu. Visgi darant prielaidą, kad ekonominio nuosmukio rodikliai galimai koreguoja ryšį tarp biudžeto deficito ir ES struktūrinių fondų investicijų kaitos, yra analizuojamas ryšys atskirais laikotarpiais: iki ekonominio nuosmukio (2004-2008 m.) ir prasidėjus ekonominiam nuosmukiui (2008-2012 m.). Skaičiuodami atskiriems laikotarpiams koreliacijos koeficientą gauname tokius rezultatus: $r(2004,2008) = -0.544$ ir $r(2009,2012) = 0.865$. Iš šių gautų rezultatų ir iš jau minėto taškinės sklaidos grafiko (3 priedas) pastebime, kad prasidėjus ekonominiam nuosmukiui biudžeto deficito kaitos priklausomybė nuo ES struktūrinių fondų investicijų yra stipresnė negu buvo prieškriziniame (2004-2008 m.) laikotarpyje.

Taigi, remiantis gautais skaičiavimo rezultatais galima teigti, kad tarp ES struktūrinių fondų paramos lėšų ir biudžeto deficito kaitos egzistuoja stiprus ryšys: 2004-2012 m. laikotapiu ES struktūrinių fondų investicijos turėjo reikšmingos įtakos šalies biudžeto deficito pokyčiams.

3.2.3. Europos Sąjungos struktūrinių fondų poveikis infliacijai

Infliacija – tai pinigų perkamosios galios sumažėjimas dėl padidėjusių bendrųjų prekių ir paslaugų kainų, kurias analizuojamu laikotarpiu Lietuvoje galima įtakoti papildomai atsiradę finansiniai ištekliai - tai ES struktūrinių fondų finansinės investicijos. Tokia prielaida daroma dėl to, kad nuo pat 2004 m., kuomet Lietuvai buvo pradėta teikti ES struktūrinė parama pagal BPD, infliacija tolygiai augo iki pat 2009 m. Žemiau esančioje diagramoje pateikiami metiniai infliacijos lygio (tiksliau vidutinio metinio suderinto vartotojų kainų indekso (SVKI)) ir ES struktūrinių fondų paramos investicijų Lietuvoje pokyčiai 2004-2012 metais (21 pav.).

Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis Statistikos departamento ir ES portalo www.esparama.lt duomenimis

21 pav. Infliacijos lygio ir įsisavintos ES struktūrinės paramos pokyčiai Lietuvoje 2004-2012 m.

Kaip matyti iš pateiktos diagramos 2004–2008 metų laikotarpiu šalyje buvo matomas kryptingas ir spartus infliacijos augimas, kurį galėjo sąlygoti papildomai gaunami pinigai iš ES struktūrinių fondų. Svarbu pabrėžti, kad ES struktūrinė parama nėra skiriama konkrečiai vartojimui skatinti ir neįtakoja infliacijos lygio kilimo tiesiogiai, tačiau kaip žinia bet kokios papildomos piniginės pajamos iš šalies galimai stimuliuoja infliacijos lygio kilimą. ES struktūrinių fondų

investicijų atveju per finansuojamus projektus, kurių įgyvendinimui pasitelkiami žmogiškieji ištekliai ir jiems yra mokami darbo užmokesčiai iš ES struktūrinių fondų skirtų lėšų, yra skatinamas papildomas vartojimas. Taigi galima daryti prielaidą, kad ES struktūrinių fondų paramos lėšos, sąlygojančios augantį vartojimo lygį, galimai įtakojo šalies infliacijos lygio kilimą.

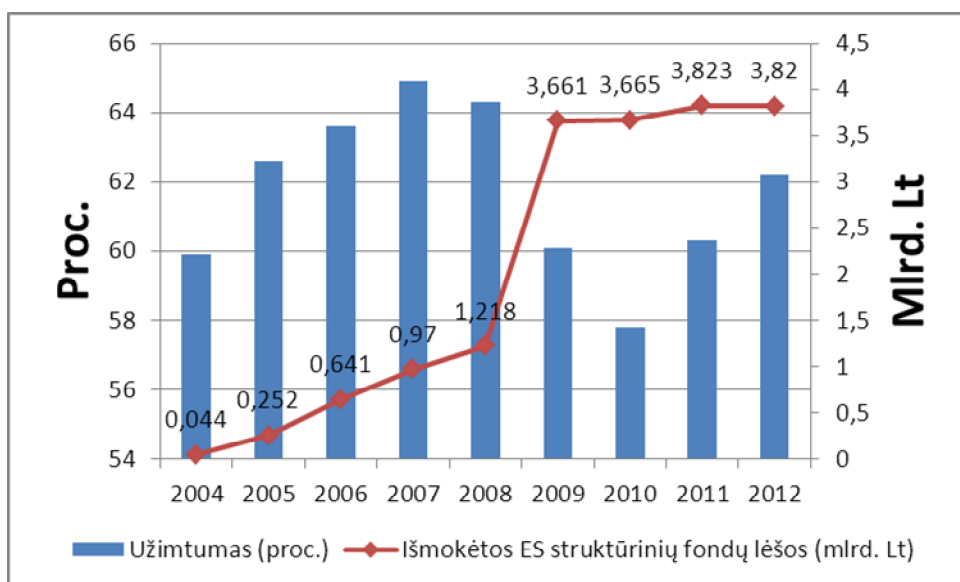
Atlikus skaičiavimus, buvo gauti tokie rezultatai: koreliacijos koeficientas $r(2004,2012) = -0.124$, ir determinacijos koeficientas $r^2(2004,2012) = 0.015$. Šiuo atveju koreliacijos koeficientas ir determinacijos koeficientas parodo itin **silpną ryšį**, kurio praktiškai nėra. Dėl šios priežasties tolimesni skaičiavimai neatliekami ir yra daroma išvada, kad reikšmingo statistinio ryšio tarp ES struktūrinių fondų investicijų ir šalies infliacijos lygio kaitos 2004-2012 m. laikotarpiu nėra.

3.2.4. Europos Sąjungos struktūrinių fondų įtaka užimtumo lygiui

Vienas iš trijų svarbiausių ES regioninės politikos vykdymo tikslų yra regioninis konkurencingumas ir **užimtumas**. Panaudojant ES struktūrinių fondų paramos lėšas užimtumo didinimui, Lietuva yra nusistačiusi tikslą gerinti Lietuvos darbo jėgos įgūdžius ir užtikrinti, kad darbo jėga būtų lanksti ir mokėtų prisitaikyti.

Be to vienas iš svarbiausių 2007-2013 m. paramos laikotarpio ES struktūrinių fondų prioritetų yra **produktyvūs žmogiškieji ištekliai**. Pagrindinis šio prioriteto tikslas – didinti gyventojų užimtumo lygį, mažinti nedarbą koordinuojant darbuotojų žinias ir įgūdžius su besiformuojančiais darbo rinkos poreikiais. Būtent pasinaudojant ES struktūrinių fondų lėšomis siekiama pritraukti ir išlaikyti žmones darbo rinkoje, skatinti aktyvesnę jų mokymąsi visą gyvenimą, taip netiesiogiai prisidedant prie užimtų gyventojų skaičiaus didėjimo Lietuvoje skatinimo. Tenka pastebėti, kad 2004-2012 m. ES struktūrinių fondų paramos lėšos šiam prioritetui apėmė įsidarbinimo gebėjimų ugdymą, mokymosi visą gyvenimą sąlygų plėtojimą, investicijas į prisitaikymą prie darbo rinkos pokyčių ir pan. Kitaip tariant, galima daryti prielaidą, kad ES struktūrinių fondų investicijos šiomis priemonėmis turėtų padėti valstybei sudaryti sąlygas kryptingam darbo jėgos panaudojimui ir taip turėti reikšmingos įtakos užimtumo lygio augimui šalyje.

Metiniai užimtumo lygio ir ES struktūrinių fondų paramos investicijų Lietuvoje pokyčiai 2004-2012 m. pateikiami žemiau esančioje diagramoje (22 pav.).

Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis Statistikos departamento ir ES portalo www.esparama.lt duomenimis

22 pav. Užimtumo lygio ir įsisavintos ES struktūrinės paramos pokyčiai Lietuvoje 2004-2012 m.

Šioje diagramoje Lietuvos bendrojo užimtumo lygis išreiškiamas procentais dirbančių asmenų dalimi visoje 15–64 m. amžiaus gyventojų grupėje. Kaip matyti iš diagramos, nuo ES struktūrinių fondų paramos teikimo pradžios pagal BPD užimtumo lygis tik augo iki pat 2008 m. Tačiau 2008 m. pab. prasidėjęs ekonominis sunkmetis lėmė masinius darbuotojų atleidimus, be to tapo daug sudėtingiau įsidarbinti ir kitose ES šalyse, ko pasėkoje užimtumo lygis Lietuvoje ėmė mažėti. Ir tik 2011-2012 m. stebimas užimtumo lygio didėjimas, atitinkamai su metais didėjant ir ES struktūrinių fondų investicijų apimtims.

Atlikus statistinius skaičiavimus, buvo gauti tokie rezultatai: koreliacijos koeficientas $r(2004,2012) = 0.528$, ir determinacijos koeficientas $r^2(2004,2012) = 0.278$. Atsižvelgus į ryšį, išreiškiamą regresijos lygtimi $Y = -0.7427X + 63.238$ su 27.8% patikimumu, ir remiantis tyrimo metodikoje pateikta koreliacijos koeficientų įverčių skale, galima teigti, kad ryšys tarp ES struktūrinių fondų investicijų ir užimtumo lygio kaitos yra **vidutinis**. Visgi darant prielaidą, kad ekonominio nuosmukio rodikliai galimai koreguoja ryšį tarp ES struktūrinių fondų investicijų ir užimtumo lygio kaitos, yra analizuojamas ryšys atskirais laikotarpiais: iki ekonominio nuosmukio (2004-2008 m.) ir prasidėjus ekonominiam nuosmukiui (2008-2012 m.). Skaičiuodami atskiriems laikotarpiams koreliacijos koeficientą gauname tokius rezultatus: koreliacijos koeficientas $r(2004,2008) = 0.886$, ir koreliacijos koeficientas $r(2009,2012) = 0.721$, kas rodo gana stiprų ryšį tarp kintamųjų 2004-2008 m. Šią tendenciją galima pastebėti ir 3 priede pateiktame taškinės sklaidos grafike. Vadinasi, galima daryti prielaidą, jog ryšys tarp ES struktūrinės paramos ir užimtumo lygio kaitos būtų galimai stipresnis, jei jo neįtakotų kilusio ekonominio nuosmukio

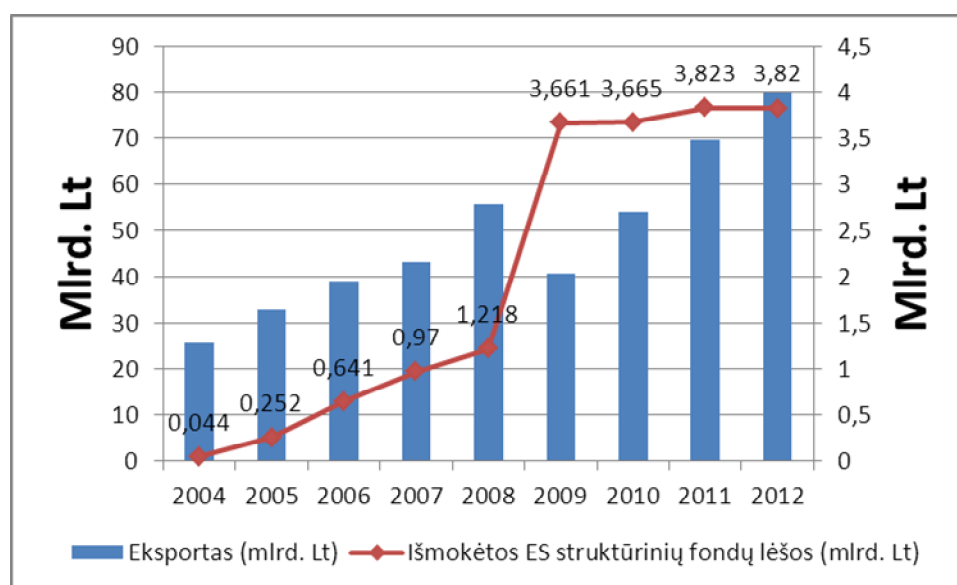
aplinkybės. Ši tendencija aiškiai atvaizduojama ir minėtame šių kintamųjų taškinės sklaidos grafike (žr. 3 priedas).

Taigi remiantis gautais statistinio skaičiavimo rezultatais galima daryti išvadą, kad 2004-2012 m. laikotarpiu ryšys tarp ES struktūrinių fondų investicijų ir užimtumo lygio kaitos Lietuvoje egzistuoja: ES struktūrinės paramos lėšos analizuojamu laikotarpiu turėjo reikšmingos teigiamos įtakos užimtumo lygio augimui Lietuvoje.

3.2.5. Europos Sąjungos struktūrinių fondų poveikis Lietuvos eksportui

Spartus ekonomikos augimas ir ekonominis šalies konkurencingumas pasaulinėje rinkoje yra vienas esminių Europos Sąjungos tikslų. Na o vienas pagrindinių spartaus ekonomikos plėtros ir konkurencingumo veiksnių yra eksporto apimtys, kurios sėkmės atveju tinkamai panaudojant ES struktūrinių fondų lėšas turėtų augti nuo pat įstojimo į ES.

Metiniai Lietuvos eksporto ir ES struktūrinių fondų paramos investicijų Lietuvoje pokyčiai 2004-2012 m. pateikiami žemiau esančioje diagramoje (23 pav.).

Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis Statistikos departamento ir ES portalo www.esparama.lt duomenimis

23 pav. Eksporto ir įsisavintos ES struktūrinės paramos pokyčiai Lietuvoje 2004-2012 m.

Nagrinėjant Lietuvos eksporto apimčių augimą analizuojamu laikotarpiu, daroma prielaida, kad ES struktūrinių fondų lėšos nukreiptos į gamybinės ir bendrosios infrastruktūros modernizaciją skatina didesnes kokybiškesnės produkcijos gamybos apimtis Lietuvoje, negu nesant ES struktūrinės paramos. Tai pasireiškia per įvairių įrenginių, medžiagų ir technologijų diegimą Lietuvos įmonėse. Be to dėl ES šalių bendro ekonominio augimo, augančios namų ūkių pajamos

padidina išorės paklausą aukštesnės kokybės prekėms iš Lietuvos, ko pasekoje didėja ir eksporto lygis šalyje. Ir nors Lietuvos eksporto apimtys į kitas šalis auga ne taip sparčiai kaip norėtu, tačiau šio rodiklio kilimo tendencija, kurią galimai įtakojo ES struktūrinių parama gana akivaizdi, žvelgiant į pateiktą grafiką (žr. 23 pav.). Vis dėlto, prielaidai, kad ES struktūrinių fondų investicijos turėjo reikšmingos įtakos ir galėjo teigiamai įtakoti Lietuvos eksporto augimą, patvirtinti būtina atlikti statistinius skaičiavimus.

Atlikus skaičiavimus, buvo gauti tokie rezultatai: koreliacijos koeficientas $r(2004,2012) = 0.752$ ir determinacijos koeficientas $r^2(2004,2012) = 0.565$. Ryšį tarp ES struktūrinių fondų ir eksporto kaitos apibūdina regresijos funkcija: $Y = 7.8133X + 33.201$ su patikimumu 56.5 %. Taigi remiantis tyrimo metodikoje pateikta koreliacijos koeficientų įverčių skale, galima daryti išvadą, kad tarp ES struktūrinių fondų ir eksporto kaitos egzistuoja **vidutinio stiprumo** ryšys. Visgi darant prielaidą, kad ekonominio nuosmukio rodikliai galimai koreguoja ryšį tarp ES struktūrinių fondų investicijų ir eksporto kaitos, yra analizuojamas ryšys atskirais laikotarpiais: iki ekonominio nuosmukio (2004-2008 m.) ir jau prasidėjus ekonominiam nuosmukiui (2008-2012 m.). Skaičiuodami atskiriems laikotarpiams koreliacijos koeficientą gauname tokius rezultatus: koreliacijos koeficientas $r(2004,2008) = 0.972$ ir koreliacijos koeficientas $r(2009,2012) = 0.919$. Iš šių gautų rezultatų ir 3 priede pateikto šių rodiklių taškinės sklaidos grafiko matome, kad eksporto apimčių kaitos priklausomybė nuo ES struktūrinių fondų investicijų yra stipresnė iki ekonominio nuosmukio, t.y. 2004-2008 m. stebimas jau ne vidutinis, o stiprus ryšys tarp ES struktūrinių fondų investicijų ir eksporto kaitos.

Taigi, remiantis gautais skaičiavimo rezultatais galima teigti, kad tarp ES struktūrinių fondų paramos lėšų ir eksporto kaitos egzistuoja vidutinio reikšmingumo ryšys: 2004-2012 m. laikotapiu ES struktūrinių fondų investicijos turėjo reikšmingos įtakos eksporto augimui Lietuvoje.

3.3. Tyrimo rezultatų apibendrinimas

Atliktas tyrimas parodė, kad vienas pagrindinių ES struktūrinių fondų teikiamos paramos Lietuvai tikslų - didėjantis BVP lygio rodiklis - yra sėkmingai įgyvendinamas. Didelė ES struktūrinių fondų teikiamos paramos dalis yra tiesiogiai nukreipta į Lietuvos BVP lygio augimo tikslą, dėl ko buvo daroma prielaida, kad struktūrinė parama turi reikšmingos įtakos BVP lygio augimui. Atlikus statistinius skaičiavimus, ši prielaida pasitvirtino, todėl galima teigti, kad ES struktūrinė parama teigiamai įtakojo BVP lygio augimą Lietuvoje analizuojamu laikotarpiu.

Lietuvos Vyriausybė kartu su iš ES struktūrinių fondų gaunamomis lėšomis, skirtomis programoms įgyvendinti, joms turi skirti dalį lėšų ir iš valstybės biudžeto. Dėl šios priežasties didėja valstybės biudžeto asignavimų dalis. Remiantis gautais skaičiavimo rezultatais pasitvirtino prielaida, kad tarp ES struktūrinių fondų paramos lėšų ir biudžeto deficito kaitos egzistuoja stiprus ryšys: 2004-2012 m. laikotarpiu ES struktūrinių fondų investicijos turėjo reikšmingos neigiamos įtakos šalies biudžeto deficito pokyčiams.

Tyrimo metu buvo daroma prielaida, kad ES struktūrinių fondų paramos lėšos, sąlygojančios augantį vartojimo lygį, galimai įtakojo šalies infliacijos lygio kilimą. Tačiau atlikti skaičiavimai parodė, kad reikšmingo ryšio tarp infliacijos lygio pokyčių ir ES struktūrinių fondų investicijų šiuo laikotarpiu nebuvo.

Tikslingai panaudojant ES struktūrinių fondų skirtas paramos lėšas užimtumo didinimui Lietuvoje, ES struktūrinių fondų investicijos turėtų padėti valstybei sudaryti sąlygas kryptingam darbo jėgos panaudojimui ir taip turėti reikšmingos įtakos užimtumo lygio augimui šalyje. Gauti skaičiavimo rezultatai patvirtino prielaidą, kad ES struktūrinės paramos lėšos analizuojamu laikotarpiu turėjo reikšmingos teigiamos įtakos užimtumo lygio augimui Lietuvoje.

Nagrinėjant Lietuvos eksporto apimčių augimą analizuojamu laikotarpiu, buvo daroma prielaida, kad ES struktūrinių fondų lėšos nukreiptos į gamybinės ir bendrosios infrastruktūros modernizaciją skatina didesnes kokybiškesnės produkcijos gamybos apimtis Lietuvoje, taip prisidedant prie šalies eksporto apimčių augimo. Gauti skaičiavimo rezultatai parodė, kad prielaida, jog ES struktūrinių fondų investicijos turėjo reikšmingos įtakos eksporto augimui Lietuvoje, pasitvirtino.

Taigi gauti tyrimo rezultatai parodė reikšmingą ES struktūrinių fondų investicijų poveikį pagrindinių šalies makroekonominių rodiklių kaitai, dėl ko daroma išvada, kad 2004-2012 m. laikotarpiu ES struktūriniai fondai turi reikšmingos įtakos Lietuvos ekonomikos raidai. Vis dėlto, siekiant didesnio mokslinio gautų duomenų patikimumo, ateityje tyrimai turėtų būti pratęsti.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

Išvados:

1. Regioninė politika yra Europos Sąjungos vykdoma paramos politika, kuria siekiama pasinaudojant struktūrine parama mažinti ES valstybių ekonominio ir socialinio išsivystymo skirtumus, investuojant į šių šalių probleminių klausimų sprendimo programas. Vis dėlto 2004 m., 2007 m. įvykusi ES plėtra ir dar planuojama ES plėtra ateityje tampa rimtu iššūkiu pačiai Europos Sąjungos regioninės politikos idėjai, kadangi prisijungusios naujos silpnesnės ekonomikos ES narės vis labiau didina regioninius skirtumus ES viduje. Ir nors visoms naujoms ES narėms yra skiriama struktūrinė parama regioninių skirtumų mažinimui, ne visos valstybės sugeba efektyviai ir kryptingai įsisavinti joms skiriamas lėšas dėl silpnų lėšų įsisavinimo gebėjimų ir patirties stokos.
2. Atlikta ES struktūrinių fondų paramos įsisavinimo Lietuvoje analizė pirmuoju paramos laikotarpiu (2004-2006 m.) ir dabartiniu 2007-2013 m. paramos laikotarpiu parodė, kad nuo pat į stojimo į ES, struktūrinė parama Lietuvoje yra įsisavinama kryptingai ir efektyviai, darant teigiamą poveikį šalies ekonomikos raidai. Tai patvirtina ir faktas, kad pasibaigus 2012 metams EK duomenimis Lietuvai pavyko įsisavinti beveik 13 mlrd. litų visos jai 2007-2013 m. skirtos ES struktūrinės paramos, kas Lietuvą daro viena iš lyderių geriausiai įsisavinančių ES struktūrinių fondų skirtas lėšas.
3. Atliktas tyrimas parodė, kad ES struktūrinių fondų įsisavintos lėšos Lietuvoje turėjo reikšmingos įtakos Lietuvos ekonomikai. Vertinant ES struktūrinės paramos įtaką atskiriems makroekonominiais rodikliams buvo nustatyta, kad 2004-2012 m. laikotarpiu struktūrinė parama darė reikšmingą poveikį šiems makroekonominiais rodikliams: BVP, biudžeto deficitui, užimtumui ir eksportui. Tuo tarpu reikšmingo ryšio tarp infliacijos lygio pokyčių ir ES struktūrinių fondų investicijų šiuo laikotarpiu nenustatyta.
4. Gauti tyrimo rezultatai leidžia teigti, kad ES struktūrinės investicijos didina šalies BVP, prisideda prie užimtumo didinimo bei skatina Lietuvos eksporto apimčių augimą. Vis dėlto pastebėtas ir neigiamas ES struktūrinių fondų investicijų poveikis - jos neigiamai įtakojo Lietuvos biudžeto deficitą 2004-2012 m. laikotarpiu. Visgi, siekiant didesnio mokslinio gautų duomenų patikimumo, ateityje tyrimai turėtų būti pratęsti.
5. Galima teigti, kad ES struktūrinių lėšų įsisavinimas suteikia postūmį šalies ekonomikos plėtrai ir augimui. Ir nors ES struktūrinių investicijų grąža ateityje turėtų stabilizuotis dėl investicijų nusidėvėjimo efekto, reikšmingas ES struktūrinių fondų poveikis šalies ekonomikos raidai naujuoju

2014-2020 m. finansavimo periodu turėtų dar labiau išryškėti dėl dar didesnės apimties ES numatytos struktūrinės paramos Lietuvai šiuo laikotarpiu.

Rekomendacijos:

1. Siekiant didesnės ES struktūrinių lėšų įsisavinimo naudos ateityje, rekomenduotina tobulinti struktūrinę paramą administruojančių institucijų veiklą: ES struktūrinės paramos administravimo sistemą Lietuvoje labiau priartinti prie pačių regionų, kas iš esmės turėtų skatinti tikslingesnę ES struktūrinės paramos lėšų panaudojimą.
2. Tobulinti išlaidų efektyvumo stebėsenos mechanizmą Lietuvoje, kuris turėtų užtikrinti skaidrumą ir kokybės planavimą ES struktūrinių lėšų panaudojimo procese, kadangi tikslingas struktūrinių lėšų panaudojimas sukuria prielaidas spartesniam ekonominiam šalies augimui.
3. Planuojant ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimą 2014-2020 m. laikotarpiu, rekomenduotina remtis gerąja kitų ES valstybių-narių patirtimi, kai atsižvelgiant į kintančią ekonomikos situaciją pasitelkiamas išlaidų perskirstymo principas.
4. Siekiant didinti tinkamai paruoštų paraiškų ES struktūrinių fondų paramai gauti skaičių Lietuvoje, rekomenduotina rengti specialius ekonomiškai atsilikusių Lietuvos regionų viešojo sektoriaus darbuotojų apmokymus jų kvalifikacijos kėlimui rengiant projektus ir programas ES struktūrinei paramai gauti naujuoju 2014-2020 m. paramos laikotarpiu.

LITERATŪRA

1. Ačaitė V. Lietuvos regioninės politikos aspektai ES kontekste. Konferencijos medžiaga. Šiaulių universitetas. 2005. P. 8-13 Prieiga per internetą: <http://www.smf.su.lt/documents/konferencijos/Galvanauskas%202005/2005%20m.%20leidinys/Acaite.pdf> [žiūrėta 2012 05 17].
2. Bagdzevičienė R. Regioninės politikos vykdymo prielaidos. Lietuvos regioninių tyrimų institutas. 2000. P. 10-15. Prieiga per internetą: www.lr-ti.lt/veikla/bag_region.doc [žiūrėta 2012 09 17].
3. Balčytis Z. // Europos Sąjunga. Europos Sąjungos Struktūriniai fondai-Lietuvai. 2007. Prieiga per internetą: http://www.esparama.lt/ES_Paramam/bpd_2004_2006m_medis/leidiniai/files/SF_sekmingi_projektai_2.pdf [žiūrėta 2012 10 14].
4. Bruneckienė J., Krušinskas R. ES struktūrinės paramos įtakos Lietuvos regionų plėtrai ir išsivystymo netolygumams mažinti vertinimas. Ekonomika ir vadyba, Nr. 16, 2011. P. 127-136
5. Čekanavičius V. Taikomoji regresinė analizė socialiniuose tyrimuose. KTU. Prieiga per internetą: http://www.lidata.eu/index.php?file=files/mokymai/trast/trast.html&course_file=trast_1_1_2.html [žiūrėta 2013 01 14].
6. Čiegis R., Žalevičienė A. Darnus miestų vystymasis ir Europos sąjungos investicijų įsisavinimas. P. 42-51. Vadybos mokslas ir studijos – kaimo verslų ir jų infrastruktūros plėtrai. 2012. Prieiga per internetą: http://baitas.lzuu.lt/~mazylis/julram/30/ManagementKaunas_590.pdf [žiūrėta 2012 10 18].
7. Dėl 2014-2010 metų nacionalinės pažangos programos patvirtinimo. Nr. 1482. 2012 m. lapkričio 28 d.
8. Dumčius R. ir kt. ES poveikis Lietuvos savivaldybėms Regioninės plėtros srityje. Lietuvos savivaldybių asociacija. 2003. P. 1-49. Prieiga per internetą: http://www.e-library.lt/resursai/DB/Regionai/Tyrimai/1LSA_nacionaline_studija_ES%20poveikis_Lietuvos%20savivaldybems_2003.pdf [žiūrėta 2011 09 29].
9. Dumčiuvienė D., Meilienė E., Snieska V. Konkurencingumo ir sanglaudos ryšiai Europos Sąjungos politikos kontekste. Viešoji politika ir administravimas, Nr. 13, 2005. P. 64-73

10. Ekonomikos augimo veiksmų programos įgyvendinimo ataskaita už 2011 m. Prieiga per internetą:
http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/fm/failai/Ataskaitos/Metines_ataskaitos_2009/2VP_metine_ataskaita_2011.pdf [žiūrėta 2013 01 05]
11. ES struktūrinių fondų poveikio bendrajam vidaus produktui vertinimas. Galutinė ataskaita. 2009. P. 1-150
12. ES paramos pagal bendrąjį programavimo dokumentą Barometras. Prieiga per internetą:
<http://www.esparama.lt/old/lt/bpd/barometras/> [žiūrėta 2012 11 06].
13. ES struktūrinė parama ir jos paskirstymo kokybė Lietuvoje. 2010. Prieiga per internetą:
<http://www.kvalitetas.lt/lt/gyvenimo-kokybe-viesojo-sektorius-pjuvis/70>
[žiūrėta 2012 11 10].
14. ES struktūrinė parama 2007-2013 metams. Prieiga per internetą:
<http://www.esparama.lt/administravimo-sistema> [žiūrėta 2012 09 25].
15. ES teisės aktų turinčių tiesioginių/netiesioginių poveikį savivaldybėms duomenų bazė. Prieiga per internetą: <http://www.lsa.lt/esta/> [žiūrėta 2011 09 27].
16. European Commission. Regional policy. 2012. Prieiga per internetą:
http://ec.europa.eu/regional_policy/thefunds/cohesion/index_en.cfm [žiūrėta 2012 10 26].
17. Europos komisija. Europos socialinis fondas. 2012. Prieiga per internetą:
<http://ec.europa.eu/esf/main.jsp?catId=35&langId=lt> [žiūrėta 2012 10 26].
18. Europos Sąjunga. Inforegio panorama. Nr. 26. 2008. P. 1-44. Prieiga per internetą:
http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/panorama/pdf/mag26/mag26_lt.pdf
[žiūrėta 2012 07 08].
19. Europos Sąjunga. Regioninė politika. Prieiga per internetą:
http://europa.eu/legislation_summaries/regional_policy/index_lt.htm [žiūrėta 2012 10 25].
20. Europos Parlamentas. BŽŪP finansavimas. 2008. Prieiga per internetą:
http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/policies/agriculture/article_7213_lt.htm
[žiūrėta 2012 05 04].
21. Europos Parlamentas. Darbo dokumentas Nr. 10. 2004. Prieiga per internetą:
http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dt/549/549341/549341lt.pdf
[žiūrėta 2012 04 19].
22. Evans A. EU regional policy. Richmond. 2005.
23. Finansų ministerija. Bendrojo strateginio dokumento 2014–2020 m. pagrindiniai aspektai. 2012. Prieiga per internetą:

- http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/fm/failai/ES_paramos_ateitis/04-11_BSD_pristatymas.pdf [žiūrėta 2012 10 26].
24. Galinienė B. ir kt. Ekonomikos modernizavimas: Nauji iššūkiai ir ekonominės politikos prioritetai. Vilniaus universitetas, Vilnius. 2007.
25. Galutinė Lietuvos 2004-2006 metų Bendrojo programavimo dokumento įgyvendinimo ataskaita. Prieiga per internetą:
http://www.esparama.lt/ES_Paramam/bpd_2004_2006m_medis/naujausi_duomenys_ir_ataskaitos/menesines_ataskaitos/files/Galutine_BPD_igyvendinimo_ataskaita.pdf [žiūrėta 2012 05 20].
26. Griksienė V. ISPA programos ir Sanglaudos fondo įgyvendinamų projektų valdymo specifiška. Viešoji politika ir administravimas, Nr. 9, 2004. P. 53-61
27. Gudaitytė N., Batutytė K., Irina Žalienė. Lietuvos regionų skirtumai ES struktūrinių fondų paramos kontekste. Jaunųjų mokslininkų darbai, Nr. 2 (23), 2009. P. 211-218.
28. Katsarova I. Ekonominė ir socialinė sanglauda. 2008. Prieiga per internetą:
http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/policies/regionalcohesion/article_7258_lt.htm [žiūrėta 2012 08 24].
29. Kazėnas G. ES struktūrinės politikos reforma. Viešoji politika ir administravimas. Nr. 26, 2008. P. 55-62
30. Kaziliūnas A. Strateginis projektų valdymas: vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras. 2009.
31. Lammers K. The EU and Turkey – Economic Effects of Turkey’s full Membership // Journal of Intereconomics. No. 5, 2006. P. 282-288.
32. Leach. R. Europa: glausta Europos Sąjungos enciklopedija. Vilnius: Vaga, 2007.
33. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas 2012 m. lapkričio 28 d. Nr. 1482 „Dėl 2014–2020 metų nacionalinės pažangos programos patvirtinimo“.
34. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas 2007 m. spalio 17 d. Nr. 1139 „Dėl atsakomybės ir funkcijų paskirstymo tarp institucijų, įgyvendinant Lietuvos 2007-2013 metų Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo strategiją ir veiksmų programas“
35. Lietuvos 2007-2013 m. Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo strategijos konvergencijos tikslui įgyvendinti įgyvendinimo strateginė ataskaita 2009. Prieiga per internetą:
http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/fm/failai/Ataskaitos/Nacionaline_Strategine_ataskaita_2009n.pdf. [žiūrėta 2011 09 29].
36. Lietuvos 2004-2006 m. bendrojo programavimo dokumentas. Nr.45-1754
37. Lietuvos 2004-2006 m. bendrojo programavimo dokumento priedas. 2009 06 30.

38. Lietuvos 2004-2006 m. Bendrojo programavimo dokumento (BPD) įgyvendinimo sistemos vertinimas. Prieiga per internetą:
http://www.esparama.lt/ES_Paramam/bpd_2004_2006m._medis/administravimo_sistema/bpd_igyvendinimo_vertinimas/files/BPD_igyv_sist_vertinimas.pdf [žiūrėta 2012 08 12].
39. LR finansų ministerija. Apie paramą – iš ESmės 2007–2013 m. ES struktūrinių fondų galimybės. 2009. P. 1-21. Prieiga per internetą:
http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/Leidiniai2007-2013/Apie_parama_is_ESmes.pdf [žiūrėta 2011 10 10].
40. LR Finansų ministerija. Apie BPD. Prieiga per internetą:
http://www.esparama.lt/lt/bpd/apie_BPD [žiūrėta 2011 09 26].
41. LR Finansų ministerija. Palyginimas su kitomis ES šalimis. Prieiga per internetą:
<http://www.esparama.lt/ataskaitos/palyginimas-su-kitomis-es-salimis> [žiūrėta 2012 12 26].
42. LR Finansų ministerija. Patvirtintas biudžetas. Prieiga per internetą:
http://www.finmin.lt/c/portal/layout?p_1_id=PUB.1.61 [žiūrėta 2013 02 26].
43. Lukoševičienė R. ir kt. Struktūrinių fondų parama verslui. KK. Prieiga per internetą:
http://www.elibrary.lt/resursai/Mokslai/Kolegijos/Kolpingo_kolegija/konferencija2006/18.pdf [žiūrėta 2011 09 28].
44. Malkin I. 2007-2013 metų ES struktūrinių fondų galimybės. Advanced Advice. Vilnius, 2007. 1-17 p. Prieiga per internetą: <http://www.aadvice.lt/doc/19-2007aavuismpdf> [žiūrėta 2012 09 24].
45. Maniokas K. Nacionalinės pažangos programos (NPP) kontekstas // Viešas NPP prioritetų aptarimas. 2012. Vilnius. Prieiga per internetą:
http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/fm/failai/ES_paramos_ateitis/NPP_aptarimas/20120720_NPP_kontekstas.pdf [žiūrėta 2013 02 17].
46. Maniokas K. Pasitenkinimas demokratija, gerovė ir viešoji politika: gerovės valstybės kūrimo perspektyvos Lietuvoje // Politologija, Nr. 2 (38), 2005. P. 46-68
47. Marinov V. ir kt., Structural funds and the new member states: lessons learned. Issue No. 04/2006 // EU Enlargement and the Wider Neighbourhood. p. 1-5. Prieiga per internetą:
http://europeandcis.undp.org/uploads/public1/files/vulnerability/Senior%20Economist%20Web%20site/Publications/Marinov,_Bahloul,_and_Slay,_Absorbing_Structural_Funds.pdf [žiūrėta 2012 10 11].
48. Maskaliovienė L. Finansų ministerija. 2012. Nacionalinės pažangos programa – ilgalaikės valstybės prioritetų įgyvendinimo kryptys, ES finansinės paramos panaudojimas šiems prioritetams įgyvendinti 2014–2020 m. laikotarpiu.

49. Nakrošis V. Europos Sąjungos regioninė politika ir struktūrinių fondų valdymas: mokomoji metodinė medžiaga. Vilnius: Eugrimas. 2003
50. Navickas V. Europos Sąjungos rinkų ypatumai. Kaunas: Technologija, 2008.
51. Sanglaudos skatinimo veiksmų programos įgyvendinimo ataskaita už 2011 m. Prieiga per internetą:
http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/fm/failai/Ataskaitos/Metines_ataskaitos_2009/3VP_metine_ataskaita_2011.pdf [žiūrėta 2013 01 05].
52. Simanavičienė Ž., Kilijonienė, A. Pagrindiniai regioninės politikos įgyvendinimo ir vertinimo aspektai // Management of organizations: Systematic Research. Nr. 32, 2004. P. 131–143.
53. Statistikos departamentas. Prieiga per internetą: <http://www.stat.gov.lt/lt/>
54. Susisiekimo ministerija. 2011. Prieiga per internetą:
http://www.sumin.lt/lt/es_parama/es_paramos_panaudojimas_2007_2013_m
[žiūrėta 2011 09 28].
55. Svarbiausi dalykai apie ES paramą pareiškėjams ir projektų vykdytojams / ES struktūrinės paramos elementorius. 2007-2013 m. P. 1-24. Prieiga per internetą:
<http://www.esparama.lt/documents/10157/f48f0b29-136d-49e3-bac5-c776e56e2ce4> [žiūrėta 2012 10 15].
56. Transparency International Lietuvos skyrius. Esamų ir potencialių interesų konfliktų ES struktūrinių fondų projektų atrankos procese Lietuvoje analizė. 2006. P. 1-6. Prieiga per internetą:
<http://www.transparency.lt/new/images/interesu%20konfliktai%20skirstant%20es%20parama%20tpc%20akimis.pdf> [žiūrėta 2012 10 13].
57. Valickas A. Lietuvos regioninės politikos raida ir statistika. Lietuvos statistikos darbai, Nr. 48, 2009. P. 98-103.
58. Vitkus G., Europos Sąjunga: enciklopedinis žinynas. Vilnius: Eugrimas. 2008.
59. Žemės ūkio ministerija. Žemės ūkio ministerijos administruojamas sektorius paramą įsisavina geriausiai. 2008. Prieiga per internetą:
<http://www.euolexis.lt/lt/straipsniai/paramapagalBPD> [žiūrėta 2012 10 17].

Daugėlaitė M. Europos Sąjungos struktūriniai fondai ir jų reikšmė Lietuvos ekonomikai / Viešojo sektoriaus ekonomikos magistro baigiamasis darbas. Vadovas prof. hab. dr. G. Davulis. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas, 2013.- 74 p.

ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe analizuota Europos Sąjungos struktūrinių fondų teikiamos paramos reikšmė Lietuvos ekonomikai, iškeltos esminės struktūrinės paramos įsisavinimo problemos ir iššūkiai bei pateiktos rekomendacijos, siekiant efektyvesnio struktūrinių lėšų įsisavinimo. Pirmoje darbo dalyje teoriniu aspektu tiriama ES regioninės politikos turinys, ES struktūrinių fondų sąvoka, jų rūšys, apžvelgiama ES Struktūrinių fondų paramos administravimo sistema Lietuvoje. Antroje dalyje analizuojamas struktūrinės paramos panaudojimas Lietuvoje 2004-2006 m. programavimo laikotarpiu, ir dabartiniu 2007-2013 m. paramos laikotarpiu, pateikiami esminiai struktūrinės paramos panaudojimo Lietuvoje prioritetai naujuoju 2014-2020 m. paramos laikotarpiu. Trečiojoje darbo dalyje nagrinėjama ES struktūrinių fondų įtaka pagrindinių Lietuvos makroekonominių rodiklių kaitai: BVP, biudžeto balansui, infliacijai, užimtumui ir eksportui.

Pagrindiniai žodžiai: ES struktūriniai fondai, struktūrinė parama, regioninė politika, struktūrinės paramos panaudojimas.

Daugėlaitė M. European Union Structural Funds and their significance for Lithuanian economy / Master's final work of Public Sector Economics. Academic Supervisor: Prof. Hab. Dr. G. Davulis. – Vilnius: Faculty of Economics and Finance Management, Mykolas Romeris University, 2013.- 74 p.

ANOTATION

In Master's final work were analyzed the meaning of the assistance allocated by the European Union Structural Funds for Lithuanian economy, were raised essential problems and challenges of structural assistance reclamation, and recommendations were given on purpose of reaching a more effective reclamation of structural resources. The first part of the work analyzes theoretically the content of EU policy, the correlation of EU Structural Funds and their kinds, one takes into account the system of EU Structural Funds support administration in Lithuania. The second part analyzes the usage of structural assistance in Lithuanian in programming period of 2004-2006 and in present supportive period of 2007-2013, it presents essential priorities of structural support usage in Lithuania in the new supportive period of 2014-2012. The third part analyzes the influence of EU Structural Funds on the fluctuation of main rates of Lithuanian macro-economics: GDP, budget balance, inflation, employment and export.

Key words: the EU Structural Funds, structural assistance, regional policy, usage of structural assistance.

Daugėlaitė M. Europos Sąjungos struktūriniai fondai ir jų reikšmė Lietuvos ekonomikai / Viešojo sektoriaus ekonomikos magistro baigiamasis darbas. Vadovas prof. hab. dr. G. Davulis. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas, 2013.- 74 p.

SANTRAUKA

Siekiant paspartinti Lietuvos ekonominę ir socialinę raidą, bei sumažinti ekonominio išsivystymo skirtumus nuo kitų Europos Sąjungos valstybių, Lietuvai yra teikiama ES struktūrinių fondų finansinė parama. ES struktūrinės paramos panaudojimo tema Lietuvoje yra itin aktuali ypač šiuo metu, kuomet yra rengiamasi naujam 2014-2020 m. ES Struktūrinės paramos programavimo periodui ir kuomet Lietuvos ekonomika pamažu atsigauna, o pagrindiniai šalies makroekonominiai rodikliai gerėja, artėdami prie ES vidurkio. Dėl šios priežasties buvo būtina nustatyti, kokią reikšmę ES struktūrinių fondų finansinių investicijų turėjo šalies ekonomikos raidai.

Darbo tikslas – nustatyti ES struktūrinių fondų panaudojimo įtaką Lietuvos ekonomikai, pasireiškiančią per pagrindinių makroekonominių rodiklių Lietuvoje pokyčius, matomus per 2004-2012 m. laikotarpį. Tikslui pasiekti iškelti trys uždaviniai: išnagrinėti ir pateikti Europos Sąjungos regioninės politikos esmę ir turinį bei išsamiai išanalizuoti ES struktūrinius fondus kaip regioninės politikos instrumentus; atlikti ES struktūrinių fondų finansinės paramos įsisavinimo Lietuvoje analizę bei trumpai pristatyti numatomą 2014-2020 m. ES struktūrinių fondų paramos panaudojimo strategiją; išanalizuoti ES struktūrinių fondų poveikį penkiems Lietuvos makroekonominiams rodikliams: BVP, biudžeto balansui, infliacijai, užimtumui ir eksportui.

Rašant darbą buvo naudojami šie tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė ir sisteminimas, teisės aktų analizė, statistinių duomenų lyginamoji analizė, porinės regresijos modelio taikymas.

Atliktas tyrimas parodė, kad ES struktūrinės investicijos analizuojamu laikotarpiu didina šalies BVP, prisideda prie užimtumo didinimo bei skatina Lietuvos eksporto apimčių augimą, nors ir turėjo neigiamos įtakos Lietuvos biudžeto deficitui 2004-2012 m. laikotarpiu. Remiantis gautais statistinio skaičiavimo rezultatais, patvirtinta prielaida, jog ES struktūrinių fondų įsisavintos lėšos turėjo reikšmingos įtakos Lietuvos ekonomikos raidai.

Daugėlaitė M. European Union Structural Funds and their significance for Lithuanian economy / Master's final work of Public Sector Economics. Academic Supervisor: Prof. Hab. Dr. G. Davulis. – Vilnius: Faculty of Economics and Finance Management, Mykolas Romeris University, 2013.- 74 p.

SUMMARY

On purpose of forwarding Lithuania's economic and social development and decreasing the differences of economic development from other countries of the European Union, Lithuania is given financial support from the EU Structural Funds. The topic of the usage of the structural assistance of the EU in Lithuania is relevant especially presently, when they are preparing for the 2014-2020 period of EU structural support programming and when Lithuanian economy slowly recovers, and the main country's macro-economical rates become better and getting closer to the average of the EU. For this reason, it was necessary to define what significance financial investments of the EU Structural Funds had on the development of the country's economy.

The aim of the work: to define the influence of EU Structural Funds usage on Lithuanian economy, manifesting through the changes of the main macro-economical rates in Lithuania, seen through the period of 2004-2012. For reaching the aim three tasks were brought forward: to analyze and present the essence and content of regional policy of the European Union as well as to analyze coherently EU Structural Funds as the means of regional policy; to perform the analysis of reclamation of financial support of the EU Structural Funds in Lithuania and to present the anticipated EU Structural Funds support usage strategy for the period of 2014-2020 in short; to analyze the influence of EU Structural Funds on five Lithuanian macro-economical rates: GDP, budget balance, inflation, employment and export.

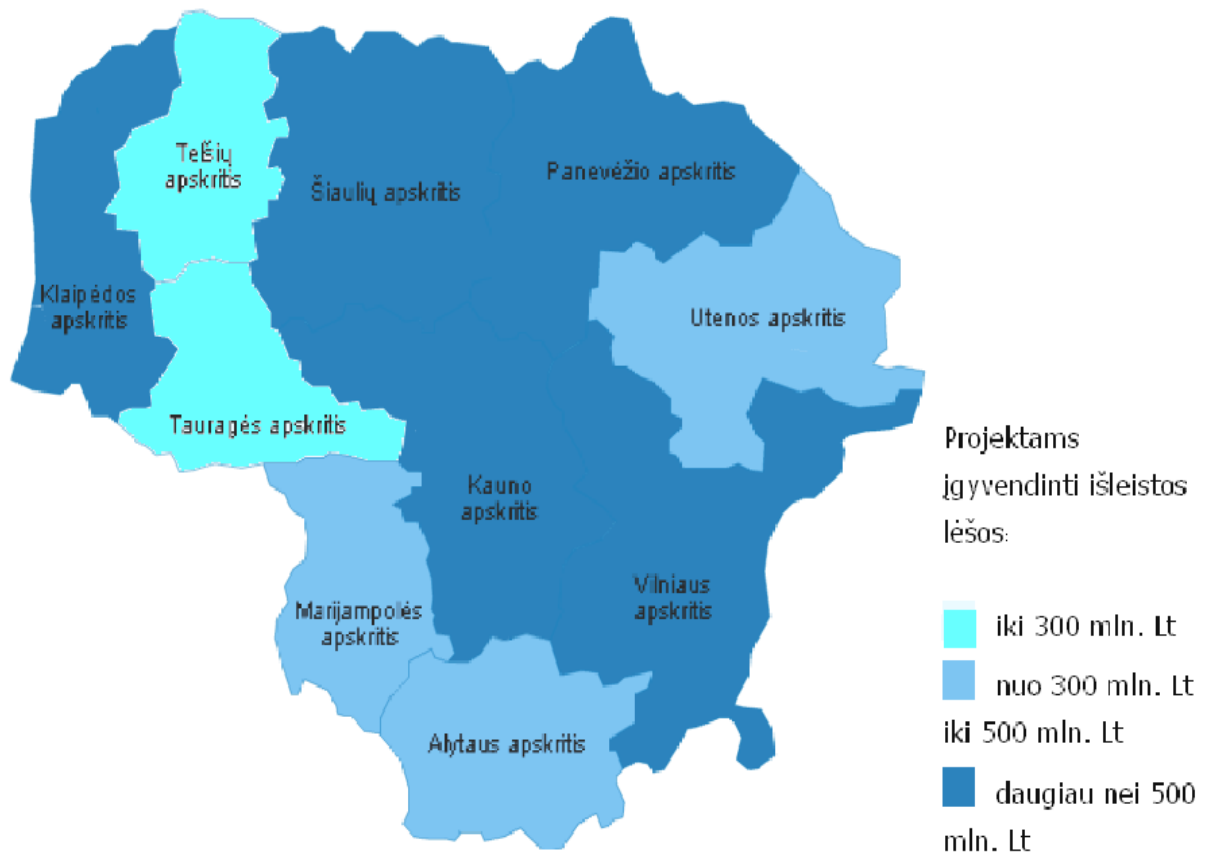
While writing the work, the following study methods were used: analysis and systemization of non-fiction, analysis of legal acts, comparative analysis of statistical data and application of pair regression model.

The study accomplished demonstrated that EU structural investments during the period analyzed increase the state's GDP, contribute to the increase of employment and promote the growth of Lithuanian export amounts, although it had negative influence on the deficit of Lithuanian budget during the period of 2004-2012. According to the received results of statistical calculation, the assumption was grounded that the assistance received from the EU Structural Funds had meaningful influence on the development of Lithuanian economy.

PRIEDAI

1 priedas

Lietuvos regionų projektų žemėlapis pagal gautą ES paramą.

Šaltinis: www.esparama.lt. Prieiga per internetą: <http://www.esparama.lt/old/lt/bpd/zemelapis>

2 priedas

Apskaičiuoti nagrinėtų makroekonominių rodiklių koreliacijos ir determinacijos koeficientai.

METAI:	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012				
Išsivintos ES S.F. metinės lėšos (mlrd. Lt)	0,044	0,252	0,641	0,97	1,218	3,661	3,665	3,823	3,82	$r(2004,2012)$	$r^2(2004,2012)$	$r(2004,2008)$	$r^2(2009,2012)$
Eksportas (mlrd. Lt)	26	32,77	38,888	43,192	55,511	40,732	54,039	69,577	79,655	0,752	0,566	0,972	0,920
Užimtumas (proc.)	59,9	62,6	63,6	64,9	64,3	60,1	57,8	60,3	62,2	-0,528	0,279	0,886	0,722
BVP mlrd. Lt (to meto kainomis)	62,997	72,4	83,227	99,229	111,92	92,032	95,323	106,369	113,19	0,644	0,415	0,994	0,947
Biudžeto deficitai (proc.)	-1,5	-0,5	-0,4	-1	-3,3	-9,4	-7,2	-5,5	-3	-0,811	0,657	-0,544	0,865
Infliacija (proc.)	1,2	2,7	3,8	5,8	11,1	4,2	1,2	4,1	3,2	-0,124	0,015	0,928	0,382

3 priedas

Nagrinėjimų makroekonominių rodiklių ir ES struktūrinių fondų investicijų taškinės sklaidos grafikai.

